

A young boy with dark skin, wearing a light blue short-sleeved shirt and a dark tie, is sitting in a kitchen. He is looking towards the camera with a slight smile. The kitchen is cluttered with various items, including a large metal pot on a stove, a plastic bottle, and a wooden cabinet. The lighting is warm and somewhat dim.

de **HUMANIST**

ONAFHANKELIJK OPINIETIJDSCRIFT Nr 3 | 2005 € 5,50

60 jaar Humanitas

Van Praagprijs:
Kees Schuijt

Zimbabwe:

1 miljoen weeskinderen

Apologieverbod

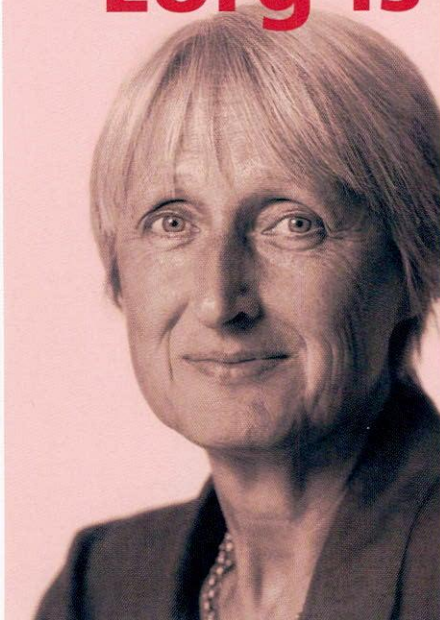
Na alle tumult over de Europese 'grondwet' lijkt enige aandacht voor onze échte grondrechten niet onverstandig. Begin dit jaar kondigde de Nederlandse regering aan, 'het verheerlijken of vergoelijken van ernstige terroristische misdrijven' (apologie) strafbaar te gaan stellen. Dat had alles te maken met het na de moord op filmmaker Theo van Gogh ontstane klimaat, waarin van de overheid ferme stappen werden verwacht. Nog geen twee jaar eerder had diezelfde overheid erkend, in een mededeling aan de Raad van Europa, dat 'vergoelijking van terrorisme' in Nederland niet als een specifiek misdrijf wordt beschouwd, en dat dit ook niet zou worden overwogen, aangezien dit *'een ernstige inbreuk op de grondwettelijke vrijheid van meningsuiting zou opleveren.'*

Internationaal is de vrijheid van meningsuiting verankerd in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, het Internationaal Verdrag inzake Burger- en Politieke Rechten en in het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. De toezichhoudende organen bij deze verdragen, zoals het Europese Hof voor de Rechten van de Mens, hebben altijd hoge eisen gesteld aan rechtmatige inperkingen van de vrijheid van meningsuiting. Niet verwonderlijk dus, dat een organisatie als Amnesty International waarschuwt voor schending van mensenrechten op grond van de voorgenomen anti-terreurmaatregelen: 'De regering zal moeilijk kunnen volhouden dat zulke strafbaarstelling noodzakelijk is voor handhaving van de openbare orde of ter voorkoming van misdrijven, als niet het

oproepen tot toekomstig geweld maar juist het vergoelijken van reeds gepleegd geweld onder een apologieverbod gaat vallen.' Het wezen van het recht op vrije meningsuiting is de bescherming van meningen die de overheid of de meerderheid van een bevolking niet welgevallig zijn. Een dergelijk verbod, aldus Amnesty, 'tast al gauw de kern van dit recht aan'. Ook de plannen om in Nederland voorlopige hechtenis van personen verdacht van terrorisme eenvoudiger en langduriger te maken kritiseert Amnesty: 'Als deze voorstellen wet worden zal de kans aanzienlijk toenemen dat onschuldigen langdurig en onterecht aan vrijheidsontneming worden onderworpen.' Waar Amnesty voor waarschuwt, is intussen wellicht al praktijk. Leden van de zogenaamde 'Hofstadgroep' rond de verdachte van de moord op van Gogh zitten al geruime tijd in voorarrest op basis van verdenkingen, die in de media breed worden uitgemeten, maar die onder de bestaande wetgeving niet strafbaar zijn. De kans is groot, dat de verdachten uiteindelijk alleen veroordeeld kunnen worden op grond van hun verzet bij arrestatie, hoewel zij al die tijd zijn afgeschilderd als terroristen. Ook zonder deze lieden meteen tot lieverdjes te bestempelen is het van belang dat wij ons realiseren, dat de rechtsstaat Nederland hier uit de bocht dreigt te vliegen. Extra wrang, als we bedenken dat juist Theo van Gogh de vrije meningsuiting hoog in het vaandel had.

Boudewijn Chorus

Als nalaten u een zorg is

Na een overlijden moet er in korte tijd veel geregeld worden. Dat gaat gemakkelijker als u zelf al maatregelen heeft genomen. Veel mensen vinden het moeilijk of onaangenaam om daar over na te denken. Toch is het belangrijk dat op tijd te doen, want het geeft veel rust als deze zaken van te voren goed geregeld zijn.

U kunt de Stichting Steunfonds Humanisme benoemen als executeur-testamentair. Het Steunfonds heeft deskundige mensen in dienst die uw laatste wens kunnen uitvoeren. Een jarenlange ervaring met deze vorm van dienstverlening staat borg voor zorgvuldigheid en integriteit.

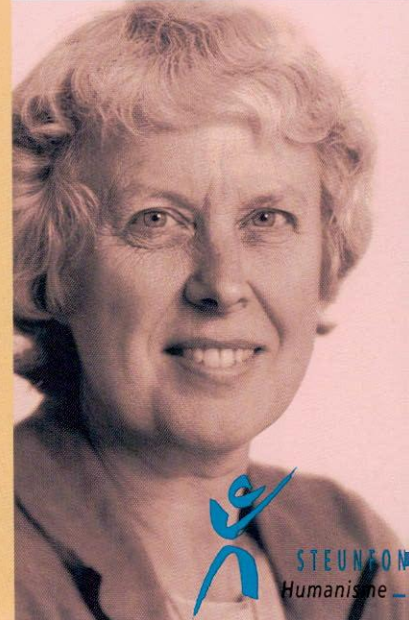
Het Steunfonds Humanisme is opgericht door het Humanistisch Verbond. Het Humanistisch Verbond zet zich in voor een humane, tolerante samenleving. Vraag gerust meer informatie, telefonisch via nummer **020 521 90 36** of met behulp van de bon. U kunt ook kijken op: www.humanistischverbond.nl/steunfonds.

Stuur de bon in een envelop zonder postzegel naar:
**Steunfonds Humanisme,
Antwoordnummer 10938,
1000 RA Amsterdam**

JA ik wil meer informatie over een executeur-testamentair van het Steunfonds Humanisme

naam	
adres	
pc/woonplaats	
telefoon	

de HUMANIST
Onafhankelijk opinietijdschrift
Verschijnt 6x per jaar
58e jaargang

Postbus 257, 1000 AG Amsterdam
Nieuwe Keizersgracht 45
Tel. (020) 330 72 00
redactie@humanist.nl

Hoofredactie
Boudewijn Chorus

Eindredactie
Martine Harsema

Medewerkers aan dit nummer
Ivonne van Akkeren, André de Bruin,
Carrie, Ad van Dun, Jimme de Jong,
Kees Kaldenbach, Vincent Krabbendam,
Katja Kreukels, Caspar van Meel,
Max Pam, Bas Pennings (cartoon),
Arjan Post, Frank van Rossum,
Corina Straatsma, Danny Tersluysen,
Mehmet Ülger, Michel Vandenbroeck,
Marcos Villalta, Hilde van Vlaanderen,
Piet Winkelaar, Yanaika Zomer.

Correspondenten
Saskia Dassel (Humanistisch Verbond),
Koen Goei (Hivos), Marco Oostdijk
(Humanistische Alliantie),
Rudy Schreijnders (Humanitas).

Uitgever
Paul Roosenstein/Uitgeverij SWP

Vormgeving Lotte Peters,
Plots grafische vormgeving

Druk Geers Offset, Oostakker (B)

Administratie Marga Ineke

Abonnementsprijzen
Per jaar € 29,75. Leden Humanistisch
Verbond en Humanitas € 24,75.
Studenten € 22,00. Toeslag buiten
Nederland € 11,50. Los nummer € 5,50

Aanmelden abonnement
SWP, Postbus 257,
1000 AG Amsterdam
Fax (020) 330 80 40, admi@swpbook.com
Abonnementen worden berekend per
kalenderjaar en gaan in met de eerstvol-
gende editie. U ontvangt een factuur of
acceptgiro voor de resterende periode van
het lopende jaar. Abonnementen worden
automatisch verlengd tenzij uiterlijk vóór
1 december schriftelijk is opgezegd.

Advertentie-acquisitie
Ton de Hoop, Ron de Graaf

Advertenties
All-Round, Lorentzkade 344, 2014 CJ
Haarlem. Telefoon: (023) 524 53 36. Fax:
(023) 524 80 43. E-mail: amedia@xs4all.nl

Versrijningsdata
De Humanist verschijnt tweemaandelijks.
De komende versrijningsdata in 2005
zijn: 14 september, 2 november en 21
december.

Foto omslag
Marcos Villalta

© 2005 Uitgeverij SWP, Amsterdam. Alle
rechten voorbehouden.
ISSN 0025-9489

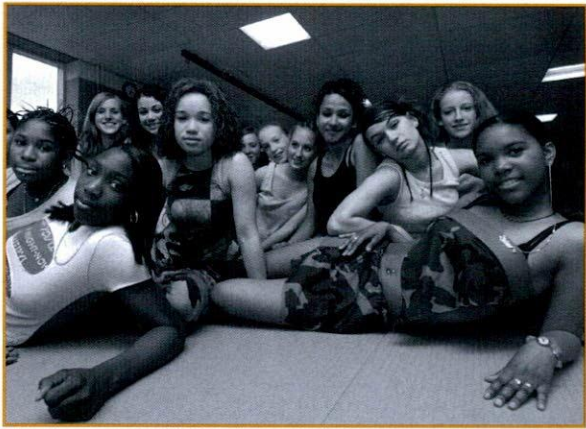
**Nederlands
uitgeversverbond**
**Groep publieks-
tijdschriften**

INHOUD

DOSSIER

‘De tweede jeugd van Humanitas’

(p.4-12)

Nr. 3 | 2005

DOSSIER

- 4 De onzichtbare kracht van Humanitas
Humanitas en humanisme - een ambivalent koppel
- 8 Een einde aan de betutteling
De levensloopbestendige woningen van Humanitas Rotterdam
- 10 ‘Humanitas mag meer smoel krijgen’
Visitatiecommissie onderzoekt gedeelde waarden
- 12 Elke Humanitas-afdeling zou jongerenwerk moeten hebben’
Een spetterende show voorbereiden is samen leren

INTERVIEW

- 14 Winnaar J.P. van Praagprijs Kees Schuyt
‘Redelijkheid is overdraagbaar’
- 31 Humanistisch kunstenaar Huub Kortekaas
Tuinman van de nieuwe renaissance

OPINIE

- 2 Boudewijn Chorus: Apologieverbod
- 13 Carrie: Onmenselijk
- 26 Max Pam: Evolutie
- 29 Michose: Hersenen hier inleveren (2)

SERIE

- 18 Werk in Uitvoering: Vluchtelingstudenten
- 22 Wereldbericht: Zimbabwe
- 34 Een rugzak vol: Japan

RUBRIEKEN

21	Ondertussen op het internet	40	Zoom
27	Sprekend: Ines Blitz	43	Vers van de pers
36	De Doordenker	46	Agenda
39	De bezieling: Jolanda Soethout	47	Cartoon

De onzichtbare kracht

Humanitas en het humanisme vormen al zestig jaar lang een ambivalent koppel. Niet vreemd als je bedenkt dat aan de wieg van de vereniging zowel sociaal-democraten als vrijzinnig protestanten hebben gestaan. De jarige lijkt haar grondslag echter te hervinden.

Vraag het een willekeurige medewerker of vrijwilliger van Humanitas: of hij zich Humanist voelt? De kans is groot dat hij eerst bedenkelijk kijkt, vervolgens een stilte laat vallen en dan zegt: nee, ik voel me vooral verbonden met Humanitas. Ook de vraag wat typisch humanistisch is aan de hulp die verstrekt wordt, stuit veelal op wazige blikken. Veel medewerkers hebben zich nooit echt in het humanisme verdiept. Maar als je dan doorvraagt naar de omgang met cliënten, blijkt dat humanistische waarden zoals eigen regie en gelijkwaardigheid vaak heel vanzelfsprekend zijn. Noem het de onzichtbare kracht van de vereniging.

Marius Ernsting, directeur van de vereniging Humanitas, erkent dit impliciete humanisme. Eind jaren tachtig werd hij als beleidsadviseur binnengehaald om de vereniging door te lichten. Er was sprake van een *midlifecrisis*; een uitgeblust kader, een teruglopend ledenaantal en enkele afdelingen die op sterven na dood waren. Meer kleur bekennen was zijn devies. Maar niet op een dogmatische manier. De visie moest juist beter zichtbaar worden in de dagelijkse praktijk, in de omgang met cliënten. De bevoegenheid van het eerste uur moest terug; het aanspreken van mensen op hun eigen kracht.

In de ogen van Ernsting is Humanitas altijd een organisatie van doeners geweest, van mensen die met hun voeten in de modder staan. 'Wij doen geen humanistisch zendingswerk, maar verlenen maatschappelijke diensten gebaseerd op humanistische uitgangspunten. Dat is onze *core-business*. Je hoeft geen humanist te zijn om voor ons te werken of door ons geholpen te worden. Het gaat om de geest van de activiteiten.'

Verwarring van alle tijden

Maar niet iedere Humanitas-medewerker kan de ideologische betekenis van de vereniging op dezelfde manier dui-

an Humanitas

den als de directeur. De verwarring over de grondslag is van alle tijden en beleefd dit jaar zogezegd haar zestigjarige jubileum. De wortels van die verwarring gaan terug naar het jaar van oprichting, 1945. Aan de wieg stonden niet alleen sociaal-democraten, maar ook vrijzinnig protestanten, zo is te lezen in het geschiedenisboek 'Geen opgeheven vinger, maar een uitgestoken hand' van Nynke Zwierstra. Beide zochten een alternatief voor de in hun ogen betuttelende armenzorg en liefdadigheid van

'Wij bestaan ook zestig jaar! Ik ben heel blij dat we er allebei nog zijn. Continuïteit straalt vertrouwen uit. Ga vooral door met het goede werk. Voor de toekomst hoop ik dat we beter kunnen samenwerken. Met de invoering van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning komt er een hoop werk op ons af.'

Jesbeth Snoeck, landelijk voorzitter van de Unie van Vrijwilligers.

de kerken. Het zelfbeschikkingsrecht van mensen moest versterkt worden. Gelijkwaardigheid in plaats van liefdadigheid bij het verstrekken van hulp, daar ging het om.

De uitgangspunten waren helder, maar de vraag bleef op welke grondslag de nieuwe vereniging haar werk ging doen. Het socialistische fundament zou niet lekken zijn. De niet-kerkelijke leden noorden lang niet allemaal bij een socialistische organisatie en er waren sociaal-democraten die juist wel bij een kerk waren aangesloten. Bij de doop op 31 mei kozen de oprichters voor de naam Stichting voor Maatschappelijk Werk op Humanistische Grondslag. Naast de rooms-katholieke, gereformeerde en hervormde zuil was er een nieuwe zuil opgericht. Maar omdat de zuil opentoonde voor zowel socialisten, liberalen als humanisten en vrijzinnig protestanten waren de wanden niet zo massief. Het werd eerder een doorlopend dis-

cussieplatform voor maatschappelijke vernieuwing.

'Zwevende' vereniging

Oud-gediende Jan Renken, 42 jaar actief betrokken bij Humanitas in Hoogeveen, spreekt over een zwevende vereniging. 'We sprongen in op plaatselijke noden zonder ons te richten op een vastomlijnde doelgroep. Dat is nog steeds zo. De kracht van Humanitas is dat we openstaan voor iedereen. Ongeacht kleur, ras, godsdienst. Wij vullen de gaten.' Vrijwillig heeft Renken meer dan 25 jaar de kar getrokken als bestuursvoorzitter van de afdeling Hoogeveen. Zijn drijfveer was niet het humanisme zelf, maar de armoede die hij in zijn jeugd gekend heeft. Anderen helpen is bij hem sterk verweven met een gevoel voor rechtvaardigheid, het niet accepteren van misstanden.

Zijn open vizier bleek een strategische zet bij het werven van leden in een regio met grote religieuze dichtheid. Te veel leuren met het humanisme zou hebben gewerkt als een rode lap op een stier, aangezien de meeste potentiële leden van kerkelijke huize kwamen. Het lukte Renken, alias 'Koning Ledenwerter', om van Hoogeveen de grootste Humanitas-afdeling van Nederland te maken. Van 42 leden in 1962 naar 1032 leden in 2001. 'Ik heb mensen altijd persoonlijk benaderd. Dat werkt beter dan folders en advertenties. Nog steeds', zegt de netwerker overtuigd. 'Ik vertelde geïnteresseerden dat we een praktische club zijn

noemen de meeste leden in Hoogeveen zich geen humanist. Ze steunen Humanitas in haar goede werk.'

Trendsetter

Humanitas groeide snel. Al in 1946 waren er 23 afdelingen in het land actief, een jaar later 37. Het opmerkelijke aan de organisatie was niet alleen de uiteenlopende achterban. Humanitas was vernieuwend. Bijvoorbeeld door het denken in verschillende doelgroepen. Zo ontstond er een sectie voor gezinszorg, kinderbescherming, bejaardenverzorging en reclassering. Ook in de toenadering van nieuwe doelgroepen, zoals de Indische repatrianten en de slachtoffers van de watersnoodramp, kon je Humanitas een trendsetter noemen.

Maar weerstand was er ook. *Van Mens tot Mens*, het verenigingsblad van Humanitas, schrijft in haar februari-num-

'Hetzelfde werk als het Leger des Heils, maar dan niet op christelijke grondslag'

mer van dit jaar dat dagbladen 'krasse taal' tegen de vereniging gebruikten: 'Humanitas is consequent amoreel, met gebrek aan zedelijke normen en gericht tegen de christelijke geest'. Het niet-kerkelijke of zelfs goddeloze imago

'Ik vind het fijn dat we steeds dichter bij elkaar komen in de samenwerking. Er zijn meer overeenkomsten tussen het Rode Kruis en Humanitas dan veel mensen denken. Zoals het huisbezoek en de maatjesprojecten. En we delen dezelfde grondslag; neutraal, menslievend, onafhankelijk. Ik hoop dat we elkaars rol in de maatschappij kunnen versterken.'

Cees Breederveld, algemeen directeur van het Nederlandse Rode Kruis.

met humane bedoelingen. Om het te verduidelijken zei ik: we doen hetzelfde werk als het Leger des Heils, maar dan niet op christelijke grondslag. Nu nog

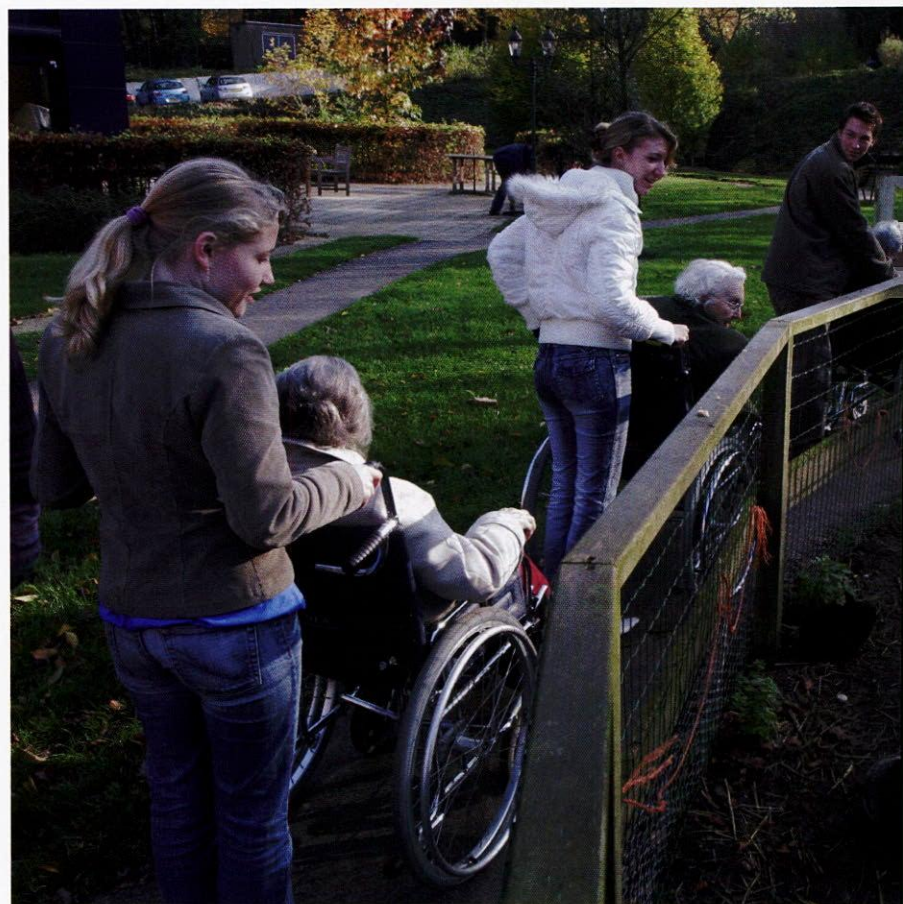
vormde weleens een struikelblok bij de uitvoering van het werk. Het was niet makkelijk om het vertrouwen van cliënten te winnen.

Intern liepen de gemoederen soms hoog op. Het bleef troebel wat de humanistische grondslag nou precies inhield. De meeste vrijwilligers deden gewoon hun werk; de naam van het beestje hield niemand uit z'n slaap. Behalve sommige bestuurders die vonden dat Humanitas haar humanistische identiteit overtuigender moest uitdragen. In 1957 was er sprake van de eerste levensbeschouwelijke identiteitscrisis. Het merendeel van de vereniging vond echter dat Humanitas zich vooral moest richten op het uitvoerende werk en het herstel van menselijke waardigheid.

Pragmatisme

Michael Kerkhof, manager ontwikkeling en ondersteuning op het landelijk bureau is zelf een rondwandeland geschiedenisboek met dertig dienstjaren bij Humanitas. Hij relateert de worsteling van de vereniging met de grondslag en benadrukt het pragmatisme. 'Hoe sterker Humanitas geassocieerd werd met atheïstisch humanisme hoe moeilijker het was om iets van de grond te krijgen. Daarom wilde de vereniging nooit te star in haar idealisme zijn. Ze wilde niet vechten tegen kerkelijke invloed, maar laten zien dat ze op alle terreinen in de samenleving kon meedoen.' Ze was absoluut geen voorstander van de hokjesgeest, vertelt Kerkhof. 'Ze ging mee in het verzuilingsverhaal om gebruik te kunnen maken van overheidssubsidie, die verdeeld werd over charitatieve instellingen met een levensbeschouwelijke grondslag.'

Er ontstond echter een kentering in verzuild Nederland. In de jaren zeventig brak de overheid alle schotten in het maatschappelijke landschap af. Het gold als inefficiënt dat steeds meer verzuilde

de klassieke dienstverlening van Humanitas op het gebied van maatschappelijk werk, gezinsverzorging en reclassering opging in algemene instellingen, zoals het Algemeen Maatschappelijk Werk en de Thuiszorg. Het werden instituten van de verzorgingsstaat.

Door het afstoten van activiteiten had het doek kunnen vallen voor Humanitas. Mede omdat humanistische waarden, zoals het belang van de individuele zorgvraag, gemeengoed waren geworden in de hulpverlening. Humanitas bleek veerkrachtig. De nog steeds aanwezige ondernemingslust vormde de motor achter de samenlevingsopbouw, waar ook andere levensbeschouwelijke organisaties zich op gingen toelagen.

groepen, zoals ouderen, gedetineerden, woonwagenbewoners en later transseksuelen.

Ook met de ruimte die er was voor experiment onderscheidde Humanitas zich van andere instellingen. Het gezinsvervangend tehuis, waarin verstandelijk gehandicapten zo zelfstandig mogelijk kunnen wonen, is bijvoorbeeld een typische Humanitas-uitvinding.

Vrijwilliger

Het nieuwe tijdperk van samenlevingsopbouw werd ingeluid met de terugkeer van de vrijwilligers. Zij mochten de kar trekken, net als in het begin. De beroepskrachten voerden niet meer de boventoon, maar ondersteunden de vrijwilligers in hun werk. Van instituut was Humanitas weer terug bij de basis.

De vraag is echter of de hulp van vrijwilligers toereikend is om als organisatie iets te betekenen. Ineke van der Wel, de huidige voorzitter van de vereniging en burgemeester van Rijswijk, denkt van wel. 'Vrijwilligers staan dicht bij hulpvragers dan professionals. Hebben meer tijd en aandacht. Met een vriendschappelijk huisbezoek kan het sociaal isolement van een iemand doorbroken worden. Een vrijwilliger kan de boel

'Ik wil Humanitas feliciteren met het bedenken van vernieuwende zorgconcepten. Het is een organisatie met veel betekenis omdat ze de individuele zorgvraag centraal stellen. Ze zou alleen wat moeten groeien. Humanitas heeft volgens mij 8000 vrijwilligers. Wij 37.000. Ik zou ze van harte willen uitnodigen een keer in onze keuken te komen kijken. We hebben een speciaal programma ontwikkeld om nieuwe vrijwilligers aan te trekken. Tuurlijk wil ik dat mensen zich aanmelden bij de Zonnebloem, maar ik vind het nog belangrijker dat er voldoende vrijwilligers zijn.'

Marijke van Eck, directeur van de nationale vereniging de Zonnebloem.

instellingen op hetzelfde terrein werkzaam waren. De overheid pleitte voor samenwerking of fusie. Zo kwam het dat

Humanitas staarde zich niet blind op de eigen achterban. Maar zette zich in voor de emancipatie van achtergebleven

Foto's: archief Humanitas

aandacht besteed aan het versterken van die onderlinge banden.

Maar daar bleef het niet bij. Humanitas moest ook duidelijker haar gezicht tonen aan de buitenwereld. Ernsting vindt het een schande dat de jubilerende vereniging – naast 8000 vrijwilligers

'Ik wil Humanitas van harte feliciteren met deze mijlpaal. Ik geloof heel erg in een wereld waarin vanuit verschillende opvattingen zorg wordt geboden. Ik zie ons niet als concurrenten. Wat een ander goed doet, hoeven wij niet te doen. Wat ik ze voor de toekomst wil toewensen, is het krachtiger uitdragen van het humanistische gedachtegoed. Nu lijkt het vooral een club voor niet-gelovigen. Als je ideologische grondslagen hebt, wees die dan trouw!'

Ine Voorham, directeur van de stichting leger des Heils welzijns- en gezondheidsorganisatie.

– maar 16000 leden telt. 'Ons maatschappelijk draagvlak zou veel groter moeten zijn.' Maar hij erkent dat het grote publiek vaak niet weet wat Humanitas doet. 'We worden geassocieerd met betrouwbaar, fatsoenlijk en noodzakelijk. Tachtig procent kent de naam Humanitas. We hebben dus een ijzersterk merk. Alleen inhoudelijk laat de kennis van mensen te wensen over.'

'Consequent amoreel, met gebrek aan zedelijke normen'

Tijd dus voor een facelift. Het landelijk bureau is gestart met de inventarisatie van uiteenlopende regionale activiteiten en het samenbrengen daarvan in gemeenschappelijke programmalijnen. Zo vallen de maatjesprojecten nu onder de noemer 'alleen én samen' en de steun aan gedetineerden onder 'vallen én opstaan'. Het inzichtelijk maken van de verschillende activiteiten is overigens niet uitsluitend een imagokwestie. Het is ook een vereiste om in aanmerking te komen voor het keurmerk van het Centraal Bureau Fondsenwerving. Noodzakelijk voor het verkrijgen van geld van

de Sponsor Loterij.

Maar opschonen alleen is niet genoeg voor een duidelijker profiel. De vereniging blaast ook het stof af van haar humanistische grondslag. Het tonen van de levensbeschouwelijke identiteit lijkt voor het eerst in haar zestigjarige bestaan geen taboe. Ineke van der Wel. 'Ik vind dat je als vereniging niet je eigen filosofie moet wegedeneren. Vrijblijvendheid maakt alles kapot.' Humanitas moet in een veranderende samenleving haar functie versterken. Ook haar ideologische functie, aldus Van der Wel. Ernsting: 'De aanhang vraagt om meer humanisme. Ze zoeken verbondenheid in dit verscheurde land.' Ineke van der Wel pleit niet voor een eigentijdse zuil, maar wel voor het verenigen van humanistische waarden. 'Als je die waarden niet goed onderhoud en borgt dan zijn ze versnipperd en kwetsbaar. Andere krachtenvelden krijgen ook de ruimte. We moeten overeind blijven.'

Een aards humanisme

Maar Humanitas zou Humanitas niet zijn als die waarden niet direct gekoppeld zijn aan de praktijk. In een nieuwe brochure worden gedeelde waarden als eigen regie en vraaggerichtheid op een rij gezet. Echte beschouwers zullen de mensen van Humanitas nooit worden, denkt Marius Ernsting. Daar is het Humanistisch Verbond voor. 'Niet te veel tetteren, maar mensen helpen', daar gaat het om. Dat is volgens hem altijd al zo geweest. Om de ideologische lading van Humanitas te plaatsen, maakt Ernsting onderscheid tussen het humanisme van het hoofd en dat van het hart. 'Humanisten zijn altijd beschaafd, beredeneerd. Over alles wordt gedebatteerd. Maar worden ze ooit geraakt? Ik vraag het me af. Humanistische begrippen als autonomie, rechtvaardigheid en verantwoordelijkheid zijn zo verheven, dat ze in mijn ogen falen als drijfveren tot handelen.'

Ernsting pleit voor een aards en praktisch humanisme waarin mensen gedreven worden uit woede over onrecht of schaamte voor vernedering. 'Mensen moeten elkaar vinden in de relevantie van het alledaagse. Als dat lukt, zijn ze tot veel meer in staat dan ze zelf denken.'

hanteerbaar maken, zodat professionele hulp niet meer nodig is.'

En een vrijwilliger heeft ook een stem. Volgens Michael Kerkhof is Humanitas altijd een werkplaats van particulier initiatief geweest. 'Het is goed dat je als vereniging mensen kunt aansturen zelf iets te doen en ze steunt in het omzetten van een plan in een activiteit.' Dat is volgens hem het wezenskenmerk van Humanitas. 'Kijk naar Humanitas Kinderopvang, een van onze grootste werkstichtingen. Ooit is dat begonnen als vrijwilligersinitiatief, opgezet door betrokken ouders. Vervolgens werd de activiteit zó groot dat het zelfstandig en professioneel verder ging. Nu is het een van de grootste kinderopvangorganisaties in Nederland.'

Wildgroei

De keerzijde van de lokale initiatieven was een wildgroei aan activiteiten die nauwelijks waren ingebed in een algemeen verenigingsbeleid. De afdelingen nu 93) hadden en hebben een grote mate van zelfbestuur. De betekenis van de overkoepelende Humanitas-familie was ver te zoeken. Marius Ernsting heeft sinds zijn aantreden, eerst als beleidsadviseur later als directeur, veel

Humanitas Rotterdam nam in 1945 haar intrek in twee kamers en een keuken. Nu is het een concern dat bijna honderd miljoen omzet met de succesformule levensloopbestendig wonen. 'De vergrijzing is onze groeimarkt.'

'Met te veel zorg breng je de zaak om zeep. Dan krijg je kwijlende, rochelende mensen die niets meer kunnen en zelfs naar de wc geholpen moeten worden. Enge mensen, planten, die niet meer meetellen en de regie over hun eigen leven verloren zijn,' zegt Hans Becker, voorzitter van de Raad van Bestuur van Humanitas Rotterdam, econoom en geestelijk vader van de levensloopbestendige woonvorm.

Toen hij dertien jaar geleden in Rotterdam de directeurszetel beklom, had hij zes bejaardenhuizen en twee verpleeghuizen onder zijn hoede. Zijn missie was om van deze 'misère-eilanden', waar mensen de hele dag over hun gebreken klagen, plaatsen te maken voor

menselijk geluk. En dat begint volgens Becker met het behoud van eigenwaarde. 'Je kunt beter per ongeluk heet thee-water over je arm krijgen, dan dat je die spieren niet meer gebruikt en afhankelijk wordt van een verpleger. Dan verlies je de regie. Use it or Lose it. Het leven gaat tot de pijngrens, anders leef je niet echt,' vertelt hij geestdriftig.

Betutteling

Humanitas Rotterdam werd Beckers proeftuin. Hij ging 'woningen voor het leven' bouwen en schuwde daarbij geen enkele investering. Welzijn betaalt zich immers weer terug, zo redeneert de econoom. De meest geavanceerde voorzieningen zijn ingezet om mensen zo

Het eind

lang mogelijk zelfstandig te laten wonen. De deuren gaan automatisch open, het aanrecht kan omhoog of omlaag en de woningen hebben een zogenaamde snuffelaar. Een slim apparaat dat reageert op rook en direct de elektriciteit afsluit als iemand vergeet het gas uit te zetten. Alles in strijd tegen de betutteling. De gedeelde filosofie is dat je niet voor ouderen zorgt, maar stimuleert dat ze voor zichzelf kunnen zorgen. 'Ook op je tachtigste kun je nog leren hoe je de giro's invult of een ei bakt. Je moet het gewoon doen.'

De ja-cultuur sluit hierop aan. De woon- en welzijnscomplexen van Becker, waar inmiddels 4500 ouderen wonen, kennen weinig formele huisregels. Niemand kijkt hier op van een paffende oude man op een barkruk die nipt aan zijn neut. Ouderen mogen roken, huisdieren houden, elke dag patat eten. Gewoon mens zijn. Dan staan ze ook minder stil bij hun gebreken, is de gedachte, en dat scheelt weer zorg.

Kuddedier

Maar de mens is meer dan een zelfstandig individu, aldus de vernieuwer. Hij is ook een kuddedier. Eigenlijk maken de bewoners, familie, medewerkers en vrijwilligers allemaal deel uit van de extended family schrijft hij in zijn proefschrift 'Levenskunst op leeftijd', dat twee jaar geleden uitkwam. Binnen

'Ik vind Humanitas soms te zalvend, te suikerzoet, bijna te kerkelijk'

Beckers muren hoort er geen sprake te zijn van wij en zij, maar van solidariteit en gemeenschappelijkheid. Zo kan een bewoner ook meehelpen als vrijwilliger.

De levensloopbestendige woningen van Humanitas Rotterdam

an de betutteling

De rollen liggen niet vast. Om die samenhang te versterken hebben alle 28 complexen in Rotterdam een overdekt dorpsplein met een restaurant, bar, schoonheidssalon en internetcafé, waar mensen elkaar kunnen treffen

Bijslijpen

Het klinkt als een sluitend model, maar Becker geeft aan dat het nog *lång* geen tijd is om achterover te leunen. Welzijn als alternatief voor zorg staat nog volop in de steigers. 'Je moet voortdurend de bril bijslijpen. Er is niet een waarheid, een manier van kijken. Het zal ook nog best wat inspanningen kosten voordat mijn gedachtegoed écht doordringt in de Nederlandse zorgsector.' Hij grijnst. 'Maar iedereen praat er wel over. Laatst

stonden we nog in de top 100 van de Financial Times als een van de beste werkplaatsen in Europa.' De levenskunstenaar realiseert zich dat zijn uitvinding ook een van de parade-paardjes van de jubilerende vereniging Humanitas is. Humanitas Rotterdam

'Het leven gaat tot
de pijngrens, anders
leef je niet echt'

is op dit moment de grootste werkstichting. Maar om nou te zeggen dat hij zich één voelt met het landelijke Humanitas voert weer wat ver. Becker runt vooral

zijn eigen onderneming, zijn eigen Humanitas. 'Wat ik goed vind aan de vereniging is dat het een organisatie is met weinig taboes. Ze oefent dwars door Nederland haar invloed uit en helpt groepen waar weinig aandacht voor is, zoals minderjarige asielzoekers en transseksuelen. Maar de organisatie moet er voor waken dat ze te zelfvergenoegd wordt. Ik vind Humanitas soms te zalvend, te suikerzoet, bijna te kerkelijk. Ze moet van dat aai-poesgehalte af en meer pit gaan tonen.' Maar ook Becker is een kuddedier. Gedeelde humanistische waarden vindt hij zeker van deze tijd. 'Ik wil niet dat islamieten, katholieken of gereformeerden mij de les lezen. Ik ben blij dat het humanisme er is als tegenwicht.'

Vorbij het dikke-ik

Harry Kunneman

Het 'dikke-ik' is in opmars. Lomp gedrag, alleen voor je eigen belangen gaan, minachting voor andersdenkenden: dat zijn enkele kenmerken van het 'dikke-ik' dat zich inmiddels in vele gedaanten opdringt, variërend van zelfverrijkende managers en ijdele politici, tot kijvende columnisten en gewelddadige jongeren. Harry Kunneman, hoogle- raar aan de Universiteit voor Humanistiek, gaat het 'dikke-ik' onverbiddelijk te lijf.

ISBN 90 6665 570 4
290 pagina's, € 28,50

Vorbij het
dikke-ik

Harry Kunneman

Cosmetische
humanisering?

Humanistische vereniging
voortdurend tot discussie

Tonja van den Ende,
Harry Kunneman
en Ireen Dubel

ISBN 90-6665-685-9
288 pagina's, € 28,80

Cosmetische humanisering?

Tonja van den Ende, Harry Kunneman &
Ireen Dubel (Redactie)

In dit boek wordt een stand van zaken opge- maakt, zowel vanuit een Nederlands als van- uit een mondiaal perspectief. Via interviews met belangrijke spelbepalers, door middel van heldere analyses en via praktijkbeschrijvin- gen vanuit het zuidelijk halfrond, wordt dui- delijk hoe ver de praktijk nog verwijderd is van het ideaal, maar ook hoe belangrijk maat- schappelijk verantwoord ondernemen is om een leefbare en rechtvaardiger wereld dichter- bij te brengen.

Uitgaven van Uitgeverij SWP zijn verkrijgbaar in de boekhandel

Voor meer informatie:

Uitgeverij SWP / Postbus 257 / 1000 AG Amsterdam / T 020 330 72 00 / F 020 330 80 40 / www.swpbook.com

Visitatiecommissie onderzoekt gedeelde waarden

Humanitas mag meer smoel krijgen

De Humanistische identiteit van Humanitas moet duidelijker uitgedragen worden. We mogen meer smoel krijgen, vindt directeur Marius Ernsting. De grondslag, zo blijkt, is niet alleen een uithangbord, maar ook een belangrijk bindmiddel tussen de verschillende Humanitas-instellingen. Een visitatiecommissie onderzoekt de gedeelde waarden binnen de organisatie.

Iedere nieuwe medewerker bij Humanitas krabt zichzelf even achter de oren bij de kennismaking met de organisatiestructuur. Het kan maanden duren voordat je door hebt dat er binnen de vereniging 93 afdelingen bestaan die ondersteunt worden door vijf districten. En dat er buiten de vereniging ook nog werkstichtingen zijn, die weliswaar zelf-

standig opereren – maar toch de naam Humanitas dragen. Zeg maar kinderen die uit het nest gegroeid zijn – lees geprofessionaliseerd – en op kamers zijn gegaan. Kunt u het nog volgen? Er zijn nu acht gespecialiseerde organisaties die zich van de moeder hebben afgesplitst en hun eigen koers varen. Stichting Kinderopvang Humanitas en Stichting Alleenstaande Minderjarige Asielzoekers Humanitas (Samah) zijn daar voorbeelden van. Er zijn dus verschillende Humanitassen in Nederland. Maar toch wordt er bij de vereniging gesproken van dé Humanitas-familie. Dat de familie complex is, is overigens geen

Humanistische grondslag. Tenminste dat is de grote vraag bij het waardenonderzoek.

Bart Schenke, werkzaam als manager projecten op het landelijk bureau van de vereniging in Amsterdam, stond aan de wieg van dit ambitieuze en originele plan. 'Tot nu toe zijn de banden met de werkstichtingen statutair van aard. Vrij formeel dus. Je moet dan denken aan het benoemen van bestuurders en het voorleggen van jaarrekeningen.' Een jurist raadde deze formele vorm van verbinding af, vertelt Schenke. Ten eerste om een puur praktische reden. 'Als een werkstichting failliet gaat, kan de vereniging daarin worden meegezogen.' Humanitas is en blijft een praktische organisatie. 'Ten tweede omdat louter juridische afspraken niet voor échte verbondenheid zorgen. De gemeenschappelijke grondslag van ons werk is veel meer een bindmiddel. Wat dragen we samen uit? En hoe komen die waarden terug in de praktijk? Dáár gaat het om,' verklaart de manager.

'Bevlogenheid en
pragmatisme gaan
hand in hand'

geheim, maar regelmatig aanleiding voor een grap. Ook is iedereen het er over eens dat de onderlinge relaties toe zijn aan revitalisatie. Om de banden aan te halen, heeft de vereniging in overleg met de stichtingen besloten de Humanitas-waarden tegen het licht te houden. Iedereen werkt immers vanuit dezelfde

Vier waarden centraal

Om te beginnen moet je natuurlijk samen vaststellen wat die waarden zijn. Na lang wikken en wegen hebben het

landelijk bureau en de werkstichtingen besloten vier waarden centraal te stellen. Zo staat Humanitas voor een samenleving waarin voor iedereen plaats is. Waar mensen verantwoordelijkheid nemen voor zichzelf en anderen. En waarin ieder mens de regie heeft over zijn eigen leven. Humanitas heeft tot slot een vernieuwend en vraaggericht aanbod op het gebied van zorg, welzijn en wonen.

Metten is weten

Een hele mond vol, maar concreet genoeg om mee te werken, aldus Schenke. Want het praten over waarden gebeurt niet alleen achter de vergadertafel. De toetsing vindt in de praktijk plaats. Metten is namelijk weten, zo is te lezen in het eerste onderzoeksverslag.

Er is een visitatiecommissie ingesteld die zowel bij de vereniging als de werkstichtingen gaat speuren in hoeverre er morele consensus bestaat achter de schermen. Oftewel hoe komen de waarden terug in de praktijk? Vijf mensen van de grootste stichtingen en Bart Schenke van het landelijk bureau maken deel uit van deze onderzoeksclub. Wees dus gewaarschuwd. Als u bij een van deze organisaties actief bent, is de

kans vrij groot dat er dit jaar of volgend jaar een ploegje langskomt dat in de keuken komt kijken. Eén ronde heeft de visitatiecommissie er al op zitten. Bij Humanitas Dienstverlening aan Mensen met een Handicap (DMH) heeft de directeur het verslag zelfs al gelezen. De onderzoekers lijken het grondig aan te pakken. Er is een documentenonderzoek gedaan om een beter beeld van DMH te krijgen en er zijn 26 gesprekken gevoerd met betaalde en onbetaalde

'Hulpverleners lopen regelmatig aan tegen de grens van de eigen regie'

medewerkers van de organisatie in verschillende functies. In die interviews probeerden de onderzoekers te achterhalen hoe de waarden tot uitdrukking komen in het contact tussen Humanitas en de cliënt. Schenke: 'Het waren vrij intensieve, maar levendige gesprekken. Niet checklistachtig. Maar diepgaand. We kwamen regelmatig uit op de dilemma's en spanningen in de alledaagse praktijk.'

Als je werkt met autisten, dementeren of mensen met het syndroom van Down, zoals bij DMH, biedt het Humanistische mensbeeld weinig structuur, zo wijst het onderzoek uit. Daar schuren de waarden. Schenke: 'Hulpverleners lopen regelmatig aan tegen de grens van de eigen regie. Keuzes kunnen ook voor verwarring zorgen. Je moet een cliënt niet overvragen. Ook al wil je hem zoveel mogelijk eigen ruimte geven.' Voor die dilemma's bestaat niet één oplossing, geeft de onderzoeker aan. 'Daar gaat het ook niet om. We nemen werknemers geen tentamen af, maar tonen oprechte belangstelling. Wat we wél willen zien, is of mensen zich bewust zijn van dat spanningsveld. Het gaat om de manier van denken.'

DMH heeft de test goed doorstaan, vertelt Bart Schenke. 'De werknemers zijn doordrongen van de Humanitaswaarden en praten daar openhartig over. Meer dan ik had verwacht.' Wat hem opviel was dat hulpverleners veel eigen initiatief nemen en vindingrijk zijn. 'Als het niet linksom kan dan maar rechtsom, als de hulp maar geboden wordt. Bevlogenheid en pragmatisme gaan hand in hand, was mijn indruk. Dat is volgens mij ook de ziel van Humanitas.' De stichting krijgt geen rapportcijfer, maar wel aanbevelingen. Na een paar jaar komt de commissie terug om te kijken wat daarmee is gedaan. Het onderzoek naar gedeelde waarden is niet zomaar een gril, maar een permanent instrument, benadrukt Schenke. 'De bedoeling is dat de statuten op termijn vervangen worden door *moral contracts*. Met het ondertekenen daarvan geef je toestemming om in je eigen keuken te laten kijken. Je staat open voor kritiek en werkt mee om collega-instellingen kritisch onder de loep te nemen.' Zo'n waarden-contract heeft absoluut impact, vindt Schenke. 'Het is de rechtvaardiging van het voeren van de naam Humanitas. Het afnemen van die naam is ons uiteindelijke zwaard. Maar daar zijn we natuurlijk niet op uit. Het gaat ons vooral om het uitdragen van een gedeelde visie op ons werk.'

Afdeling Eindhoven beleeft
haar tweede jeugd

'Met jongeren kun je verschil maken'

De aandacht trekken van jong Nederland staat hoog op de agenda van het jubilerende Humanitas. Juist als zestig-plusser moet je bij de tijd blijven en de relatie met de jeugd niet verliezen. Elske Ros (27), jongerenwerker bij de afdeling Eindhoven, slaagt hierin. Er zijn zelfs wachtlijsten voor haar workshops.

Het zal geen doorsnee studiedag worden. Tuurlijk wordt er op deze speciale jubileumbijeenkomst in mei serieus gepraat over de Wet Maatschappelijke Ondersteuning. Maar om de boel op te schudden, krijgen de leden en vrijwilligers van District Zuid een staaltje *Urban Culture* voorgeschoteld. Zeg maar 'MTV' in het echt. Elskes jonge talenten zullen *rappen*, dansen en de *catwalk* lopen. Kortom voor vuurwerk zorgen. En dat alles is slechts een voorproefje van de échte show. Op 17 juni vindt het grote Urban event plaats, waar de jonge Eindhovenaren al sinds januari in workshops naar toe aan het werken zijn.

Talentontwikkeling is het hoofddoel van deze productie vertelt Elske Ros achter haar bureau in de Dr. Cuiperslaan 76. 'Het is niet zomaar flauwekul. Het ideaal is dat de jonge talenten na deze intensieve leersessies kunnen doorstromen naar professionele opleidingen.'

Na het daverende succes vorig jaar met de multiculturele theaterproductie 'de Vliegende Hollanders' is Elskes grootste wens elk jaar zo'n spetterende voorstelling neer te zetten. 'Het gaat niet zozeer om de show zelf, maar om de héle rit. Samen leren, discussiëren. Ik ben al met de GGD bezig om in 2006 een dans- en zangproductie rond het thema huiselijk geweld op te zetten.' Elske is één bonk gedrevenheid. 'Ik vind het geweldig om jongeren enthousiast te maken. Op een goede show kan ik een jaar draaien.'

Vliegende Hollander

Sinds ze tweeëneenhalf jaar geleden bij Humanitas aan de slag ging als jongerenwerker heeft ze zelf als een soort vliegende Hollander geopereerd. Weinig vrij, overuren draaiend. Jongeren vormen nu de grootste doelgroep van de afdeling in Eindhoven. Ook al blijkt dat nog niet echt uit de brochure en de website. Het bestuur lijkt Elskes tempo maar moeilijk te kunnen volgen. Haar succesformule klinkt heel simpel: 'doe iets wat jongeren leuk vinden'. 'Ga niet in een kringetje zitten en over problemen praten. Dat is te beladen. Doe iets met de jongeren. Blijf dicht bij huis. De problemen komen zijdelings wel aan bod. Zo kun je in een *rap* opschrijven wat je bezighoudt en heeft dansen alles met houding en zelfvertrouwen te maken.'

Naast workshops is *peereducation* een toverwoord meent de jongerenwerker. 'In september organiseren we een voorlichtings-sessie over *loverboys*. Studenten van de hogeschool bezoeken dan meiden uit de risicogroepen om ze te waarschuwen voor gevaarlijke liefde. Van leeftijdgenoten wordt méér aangenomen dan van ouderen, is mijn ervaring.'

Hieruit mag overigens niet geconcludeerd worden dat het makkelijk is om jonge vrijwilligers te krijgen. Elske heeft wel een paar zeldzame exemplaren om zich heen verzameld, vertelt ze trots, maar het blijft heel moeilijk. 'Veel jongeren denken toch minder in een algemeen maatschappelijk belang dan oudere vrijwilligers doen. Ze moeten er ook iets voor zichzelf aan overhouden. Geld, studiepunten, een certificaat of een taak die bij ze past. Zo heb ik een dansliefhebber gekoppeld aan de workshop jazzdance om mee te denken over de choreografie.'

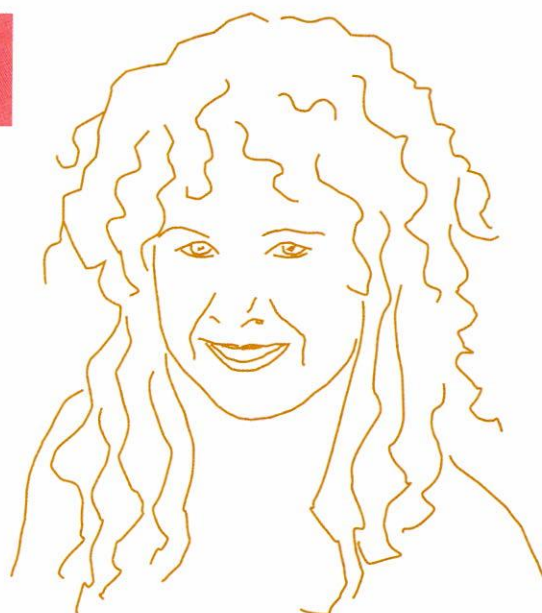
Verjonging

Een ander probleem is de tijdelijkheid. Jongeren verbinden zich meestal niet langer aan een club dan voor de duur van een project. De loyaliteit van de oud-leden verbaasde Elske toen ze bij Humanitas ging werken. 'Sommigen betalen al contributie sinds de Tweede Wereldoorlog.' Tegelijkertijd schrok ze ook van het hoge zestig-plus gehalte bij de leden en vrijwilligers. 'Ik was een keer met een paar jongeren voor een optreden op een ledenvergadering en bijna alle aanwezigen hadden een rollator of een gehoorapparaat. Dat was een vreemde gewaarwording.'

Ze pleit dan ook vurig voor verjonging binnen Humanitas. 'Humanitas staat voor een samenleving voor iedereen; jong en oud. Maar de aansluiting met jongeren kan nog veel beter. Laten we beginnen met meer ervaringen uit te wisselen. Het landelijk bureau kan dat stimuleren. Eigenlijk zou elke afdeling jongerenwerk moeten hebben. Jongeren kun je nog vormen, met jongeren kun je verschil maken. Zij zijn de toekomst.'

Urban Culture, 17 en 21 juni in het Centrum voor de Kunsten in Eindhoven. Kaartjes zijn telefonisch te reserveren bij Elske Ros: 040-2065350.

Carrie

Onmenselijk

Ik kwam op het Plein in Den Haag aan. Het was 26 april en ik had een vreselijk humeur. Als een duizendpoot met een steenpuist aan elke teen. Ik moest me melden achter het podium. En dat ging al niet vloeiend. Andere mensen gaan met een slecht humeur snauwen en grauwen; ik word akelig stil. In plaats van een vochtvreter in mijn schoenen, heb ik dan een woordvreter in mijn mond. Er komt niks meer uit. 'Hallo, leuk dat je er bent,' zei de organisatiemevrouw. En ik knikte stug. Naar haar en naar de verzamelde artiesten die ook stonden te wachten. Thé Lau, Freek de Jonge, Chris Zeegers, Dieuwertje Blok en ga zo maar door. Het was de dag van 'eenroyaalgebaar.nl'.

We kwamen met z'n allen op voor de belangen van de 26.000 uitgeprocedeerde vluchtelingen waar wij graag van de Koningin een generaal pardon voor wilden hebben. En iedereen kwam iets moois doen. Huub van der Lubbe zong een speciaal geschreven lied. Huub Oosterhuis legde uit dat zo'n royaal gebaar van de Koningin heel goed bij haar zou passen. Marion Bloem deed een prachtig gedicht over vrijheid. En Lydia Rood vertelde met een klein meisje aan haar hand een gevoelig verhaal over datzelfde meisje. Dat nu ook het land uitmoest.

Ik hield het niet uit, in de tent achter het podium. Ik was een aso-show in mijn eentje. Als iemand wat vriendelijks probeerde te zeggen, keek ik hem dreigend aan. Jan Mulder, waar ik sowieso niet close mee ben en ook niet wil worden, probeerde nog een joviale schouderklop. Hij kreeg bijna een stoot voor z'n harses terug.

Ik besloot -om de schade te beperken- het Plein maar op te gaan en me tussen het publiek te begeven. Er waren ongeveer 1.500 mensen. Met oranje ballonnen en oranje t-shirts

aan. Dit ging tenslotte om een speciaal verzoek aan onze oranje Koningin. En foto's, ze liepen ook met uitvergroete foto's. Van asielzoekers. 'Kijk,' zei een bevriende schrijver uit Rotterdam, 'die foto daar. Dat is een meisje uit Congo. Die is trouwens al teruggestuurd. En niemand heeft sindsdien iets van haar gehoord.'

En toen moest ik toch denken aan de vrachtwagen. Misschien moet ik dat even uitleggen: mijn vriendin werkt voor Artsen Zonder Grenzen in Congo. En in haar kleine hospitaaltje komt elke vrijdag een vrachtwagen met 20 vrouwen. Verkracht en gewond. 'Waarom komt die vrachtwagen alleen op vrijdag en waarom zitten er nooit meer of minder vrouwen in?' vroeg ze aan een andere verpleegster. 'Omdat er duizenden verkrachte vrouwen zijn maar wij er maar twintig aankunnen. De rest kan hopelijk naar andere ziekenhuizen.'

'Ik was een aso-show in mijn eentje'

Laatst belde mijn vriendin op. 'Deze vrijdag waren er maar 18 vrouwen in de vrachtwagen, Car!' 'Mooi,' riep ik blij. 'Het zijn er nog 18 teveel maar dan wordt het gelukkig minder.' 'Niet mooi,' zei ze. 'De andere twee waren kinderen van vier en vijf jaar.' En toen ik daaraan dacht en die foto zag van dat Congolese meisje dat al teruggestuurd was naar dat zogenaamde veilige land, gebeurde er wat er de hele dag al dreigde. Ik begon te huilen.

Omdat je nog zo - met z'n allemaal - je fucking best kan doen, maar het beleid van deze regering toch onmenselijk blijft.

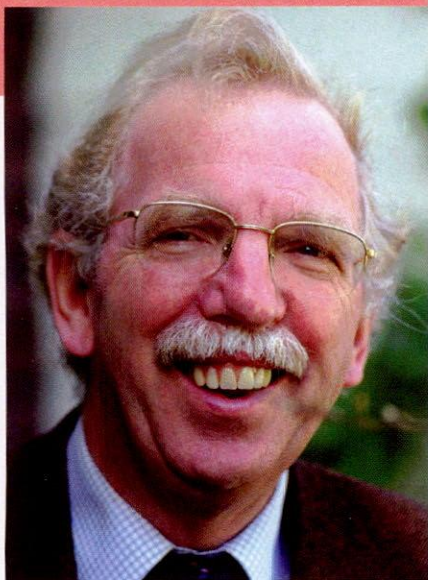
Kees Schuyt winnaar J.P. van Praag-prijs

'Redelijkheid is overdraag

Al meer dan dertig jaar
paart socioloog Kees
Schuyt respect voor feiten
aan respect voor mensen.

En al die tijd is daarin
een impliciet humanisme
hoorbaar. Onlangs kreeg
hij de J.P. van Praag-prijs.

'De ruimte voor een
vrije persoonlijkheid staat
onder druk.'

De man van de precieze woorden, schrijver van een muurbreed oeuvre, van wijsgerig-poëtische terzijdes tot robuuste studies naar verzorgingsstaat, geweld of moraal, aanvoerder van de faculteit Zorgvuldigheid en Betrokkenheid – deze man komt zojuist een beetje moe thuis van een les in een klas met 26 nationaliteiten.

Kees Schuyt, prof.dr.mr. C.J.M. Schuyt (1943), rechtssocioloog en UvA-hoogleraar, tot voor kort *Volkskrant*-columnist en sinds kort lid van de Raad van State, is namelijk óók nog docent maatschappijleer op een middelbare school in de Haagse Schilderswijk. Het is maar een middag in de week, zegt hijzelf. 'En niet eens uit idealisme, maar om het onderwijs goed te kunnen adviseren.' Maar toch: hoeveel professoren zijn er die niet alleen over deugden schrijven, maar het ook voordoen?

Het is dit soort bescheidenheid, dit soort engagement in combinatie met wetenschappelijke onafhankelijkheid waar de jury van de tweejaarlijkse J.P. van Praag-prijs voor viel. Schuyt is iemand van 'onorthodoxe zienswijzen en vernieuwende ideeën', die 'respect voor de feiten paart aan respect voor de mensen en hun lot'. En iemand in wie de humane en/of humanistische waarden zoals Van Praag ze voor ogen had, voortbestaan. Nauwkeurigheid, matigheid, vriendelijkheid: allemaal direct van toepassing.

Het telefoontje van jury-voorzitter Paul Schnabel was natuurlijk tekenend. Schnabel belde met de blijde boodschap; maar de winnaar meende dat hij weer eens werd gevraagd om anderen in het zonnetje te zetten. Zo ging het eigenlijk ook bij de uitreiking van die toch wat deftige prijs, in een propvolle Rode Hoed, waar de ene na de andere loftui-

ting klinkt, compleet met bronzen beeld en champagne toe. Wat zegt Schuyt in zijn aanvaardingsrede? Dat hij, in vergelijking met de 'kanonnen' die hem voorgingen, slechts een 'speelgoedgeweer' draagt. Dat hij de dingen wel eens ongelukkig heeft aanpakt. Dat hij een beginnening in humaniteit is.

Waarheidsopvattingen

Komkom, niet overdrijven, zou hij nu zelf zeggen. Want hij is wel weer 'bijzonder ingenomen' met de prijs, vertelt hij daags voor de feestelijkheden. Vooral omdat zijn werk ermee op waarde wordt geschat. Maar was het toch niet even wennen, zo'n prijs namens de kerk die hij niet bezoekt? Kees Schuyt: 'Ik heb nooit aanleiding gevoeld om tot de kerk van het humanisme te behoren. Wel keren in mijn werk voortdurend ideeën terug die je humanistisch kunt noemen. Al in mijn dissertatie uit 1972, 'Recht, Orde en Burgerlijke Ongehoorzaamheid' maar ook in mijn columns voor de krant. Ik heb me behoorlijk verdiept in het werk van Montaigne, Erasmus, Coornhert en Spinoza. Het zit er bij mij vooral impliciet in, en dat komt door mijn verhouding tot waarheidsopvattingen. In wetenschappelijke zin heb daar niet de minste moeite mee, maar geloofsideeën ben ik niet trouw gebleven. Ik ben katholiek opgevoed, ben lid geweest van de Ware Kerk (*komt overeind, maakt halleluja-gebaar*). Maar toen ik de leeftijd had om zelfstandig te denken, heb ik het achter me gelaten.'

Meer dan veertig jaar later schrijft hij: 'God dienen is de wereld verzaken, is weglopen naar het volmaakte.' Met als belangrijke uitzondering de door hem bewonderde Duitse theoloog Bonhoeffer, die juist verantwoordelijkheid wilde

ARJAN POST

Daar'

nemen voor de wereld om hem heen. Schuyt: 'Ik had echter geen behoefte om het ene genootschap voor het andere in te ruilen. Want het problematische aan het georganiseerde humanisme is dat je al snel een twist hebt over het échte humanisme. Dat soort essentialisme lijkt mij heel onhumanistisch. Het gezeur of meneer Cliteur of iemand anders nou de juiste Verlichting hanteert – hoe zeg ik dat netjes, het heeft mijn interesse niet.'

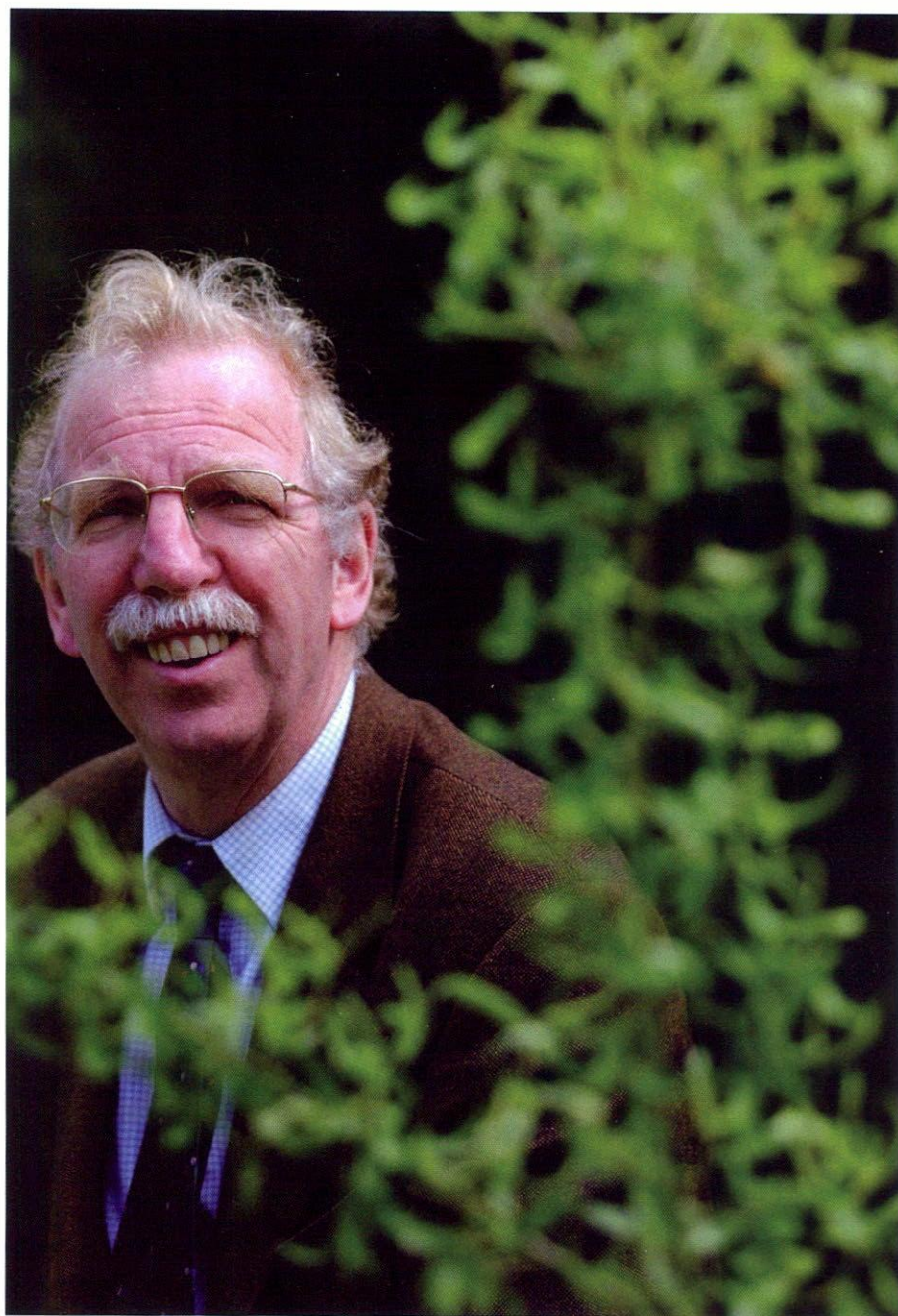
Het 'zuilswerk' daarentegen van humanistische raadslieden, of het op die leest geschoeide verzorgingstehuis in

'God dienen is de
wereld verzaken,
is weglopen naar het
volmaakte'

Rotterdam, vindt hij 'heel waardevol'. Omdat het praktisch is, je stopt het ergens in. 'En het laat ook zien hoe diep humanistische waarden zijn verankerd in onze cultuur. Eigenlijk al vanaf het bijbels humanisme. Daarnaast zijn het ook universele waarden: niemand staat zijn eigen dood toe, het verzet tegen de doodstraf groeit.'

Neoliberale onmatigheid

Niettemin staan op nationale schaal de 'humane waarden' weer onder druk. Schuyt gaf zijn toehoorders in de Rode Hoed de stelling mee: 'In het huidige Nederlandse onderwijs is te weinig aandacht en ruimte voor de vorming van vrije, humane persoonlijkheden.' Eerder

heeft hij erop gewezen hoe het onderwijs, en dat niet alleen, ten prooi is gevallen aan een instrumentele doel-middel-rationaliteit. In een 'kennissamenleving' is kennis nog slechts van waarde als het bijdraagt aan de economische productie. Zo wordt het kind met het badwater weggespoeld: het verborgen curriculum van maat houden, van zorgvuldig spreken en schrijven, van eerst nadenken en dan pas oordelen. De overdracht van een houding, kortom. 'Daar is een groot tekort aan', zegt Schuyt, 'juist nu steeds meer migran-

tenkinderen hun weg in de samenleving moeten vinden. Wie geen kennis maakt met zulke uitgangspunten, wie een harde en traditionele opvoeding geniet, die zal later niet meer zo openstaan voor andere mensen.' En dan is er ook nog de neoliberale onmatigheid, de constante verleiding die morrelt aan de democratie. Is het nog mogelijk om in deze, schrijft hij in 'De stuifzandsamenleving', 'autoritair-modernistische cultuur' vrije en humane persoonlijkheden te kweken?

'Het is mogelijk', zegt Schuyt. 'Maar het

'Er is te weinig aandacht voor de vorming van vrije, humane persoonlijkheden.'

is ook ongelooflijk moeilijk. Niet alleen omdat 15-jarigen in álles geïnteresseerd zijn, behalve in een 62-jarige professor. Oók omdat we culturen hebben binnengekregen die zeer fel en ongenueanceerd kunnen zijn. Ik leer ze debatteren, meestal over politieke stellingen. Wat ik constant doe is roepen: kalm, kalm nou! Laat de ander eens uitpraten!' Opmerkelijk genoeg zijn ze 'de redelijkheid zelve' zodra de leerlingen in de jury zitten: zodra ze verantwoordelijkheid krijgen. 'Maar het volgende moment vervliegt de aandacht weer. Ik word er niet optimistischer van.'

En toch, zegt Schuyt, lijkt zijn 'respectvolle, niet-autoritaire' doceerstijl nu na een jaar vruchten af te werpen. Hij heeft het 'gered', denkt hij, doordat hij zichzelf is gebleven.

'In het begin zeiden ze: meester, u moet veel strenger zijn! Maar ik geef les over de vrijheid van meningsuiting, dus als ik dat op een intimiderende manier erin sla, dan geef ik het slechte voorbeeld. Leren is afkijken. Ik ben het hele jaar rustig gebleven, en nú vragen ze: meester, u gaat toch wel mee naar volgend jaar? Het is zo belangrijk dat ze een voorbeeld zien van iemand die níet meteen kwaad wordt.'

Sociologische context

Maar soms is het op eieren lopen. Neem de zelfstandige keuze voor een religie – geloofsafval inclusief. Of neem de les over homoseksualiteit, vanochtend nog. Schuyt leert dat het vroeger verboden was in Nederland, nu wordt het getolereerd. Verontwaardiging in de klas: 'Maar meester, bent ú dan homo?!' De meester: 'Nee joh, ik ben getrouwd! Je hoeft het toch zelf niet te zijn om het te

verdragen?' Het zijn zeer gevoelige onderwerpen, zucht Schuyt. 'Het is ingewikkelder dan ik dacht.'

Toch wil hij het allemaal bespreekbaar maken. 'Zodat ze zélf kunnen kiezen voor een levensovertuiging. Humanist word je ook niet van de ene op andere dag.' Daarin kiest hij een andere weg dan bijvoorbeeld Herman Philipse, met wiens atheïstische kruistocht hij het hartelijk oneens kan zijn. 'Je moet een sociologische context bieden, geen filosofische. Geef ruimte aan de persoonlijke invulling van universele waarden.' Het lesgeven is ook een voorbeeld van hoe Schuyt tegen het vraagstuk van normen en waarden aankijkt. 'Die laten zich niet overdragen in een apart lesje, zoals premier Balkenende wil, maar spelenderwijs. In een sfeer en met een stijl waarin humanistische waarden in álles tot uiting komen.' Het is voor hemzelf ook een belangrijke uitkomst uit het WRR-rapport 'Normen, waarden en de last van het gedrag' (2003), dat onder zijn voorzitterschap tot stand kwam. Géén expliciete 'zondagse' gedragsregels graag, want die leiden alleen maar tot verwarring en hypocrisie – 'op maandag gaat de zelfverrijking gewoon weer door en wordt de zorg om zeep gebracht.'

Na dat veelbesproken rapport, waarin de rechtsstaat en de democratie als exclusief moreel fundament worden beschreven, had hij er even genoeg van. Ook omdat de conclusie dat er eigenlijk niet zoveel mis is met de moraal – eerder met de 'transmissie' ervan – niet altijd welkom was in 'een klimaat waarin voortdurend wordt overdreven'. De onvrede schreef hij van zich af in een kraakhelder stuk, geïnspireerd op het werk van Primo Levi, over deugden.

Niet de grote meeslepende waarden, maar kleine moderne deugden. Direct te beoefenen, als zorgvuldig midden 'tussen onverstandige uitersten'.

Die onvrede, zegt hij nu, kwam niet alleen voort uit de 'vaagheid' van normen en waarden. Ook uit het 'onderhuids tirannieke' van het verlangen naar gemeenschappelijkheid. 'Want het komt er toch vaak op neer dat zij zich moeten aanpassen aan óns. Maar dat is zó in strijd met onze eigen geschiedenis, met de rechtsstaat – die juist een mooi kader biedt voor *verschillende* waarden. Dat heftige zoeken naar identiteit, dat zit ook in de dwang van de massa: de angst om af te wijken, het meebrullen met de groep, de waandenkbeelden over anderen. Bij alle aandacht voor het individualisme staat juist de ruimte voor vrije, individuele persoonlijkheden en leefwijzen onder druk.'

Neo-conservatieven: Haatbrengers

Hij is het stellig oneens met de idee dat een pluriforme samenleving slechts nog verbonden is in de afkeer van het

Foto's: Frank van Rossum

'Geef ruimte aan de persoonlijke invulling van universele waarden'

kwaad. 'Het goede wordt benoemd met de universele waarden waarover we het allemaal eens kunnen zijn: vrijheid, gelijkheid en tolerantie.' Juist in een rechtsstaat, zegt de jurist in hem, moet je daar zuinig op zijn. En juist daarom is het zo 'beschamend' dat de grootste democratie ter wereld op grond van 'louter onwaarheid' ten oorlog trekt, en gevangenen op Guantánomo Bay onthoudt van aanklacht, proces en advocaat. 'Terwijl iedereen weet dat er velen zijn opgepakt, soms zelfs verraden voor vijfduizend dollar.'

Hoewel hem geen onvertogen woord zal ontglippen, openbaart zich hier de Paradox van Schuyt. De man die bescheiden is in presentatie en pretenties, is dat niet in engagement en stellingname. Of hij het nu heeft over sociale cohesie ('het nationaal-socialisme, dát was pas cohesie'), over de schrale verzorgings-

staat ('zelfredzaamheid is gebaseerd op de norm van hoog opgeleiden'), of de nostalgische hang naar autoritaire verhoudingen ('hiërarchisch denken staat dicht bij het produceren van geweld dan het tegenovergestelde') – bij onrecht en onjuistheid is zijn potlood reeds geslepen.

De neo-conservatieven hebben het geweten. In reactie op hun 'Conservatief Manifest' betichtte hij ze van 'geschiedvervalsing', noemde ze 'haatbrengers'. Met precieze en onideologische argumenten. De Mammoetwet, om maar iets te noemen, is natuurlijk geen 'socialistische' erfenis, maar het werk van KVP-minister Cals. En zo ziet hij het ook als zijn 'wetenschappelijke opdracht' zich te keren tegen het 'harde mensbeeld' of het 'gemak waarmee verworvenheden uit de jaren zestig en beschaafde voorzieningen over boord worden gezet'. Met enige stemverheffing: 'Moet je nagaan! Neo-conservatieven willen terug naar de tijd van vóór de Franse revolutie, de tijd van vóór de rechtsstaat. En tegelijkertijd aanbidden ze de Verlichting! Een raadsel.'

Kees Schuyt is naar eigen zeggen pessimistischer geworden. Het oprukkend anti-intellectualisme, de toenemende gewelddadigheid (ook van de 'Orwelliaanse' overheid), de krimpende solidariteit, de verheerlijking van het hier en nu – een seculiere samenleving is lang geen humanistische.

'En toch', weift hij, 'hebben we ervaring met constructieve conflictbeheersing. Depolariseren kun je leren, redelijkheid is overdraagbaar. Gandhi is het even gelukt. Kijk naar ons eigen verleden: nog in de zeventiende eeuw sloegen protestanten en katholieken elkaar de hersens in. Om één zinnetje in de bijbel! Nu lachen we erom.' Het is een voorbeeld van zijn definitie van religieuze tolerantie, overgenomen in de 'Van Dale': het onderdrukken van de neiging om anderen te onderdrukken. Verdraagzaamheid begint met terughoudendheid, zegt hij. 'Dus met kritische zin, zelfstandig oordelen. Niet meegaan in modieuze biologische verklaringen van gedrag. Niet spreken van de *clash of civilizations*. Polarisa-ties – tussen groepen, tussen burgers en politici, tussen patiënten en artsen – worden gevoed door slordige en romantische stereotyperingen. We hebben feiten nodig, feiten! Alleen zo kunnen we leren omgaan met complexiteit. Alleen zo kunnen we ons misschien losmaken van, uiteindelijk, destructieve tegenstellingen.'

Bescheiden: 'Ik heb er geen garantie voor. Maar we moeten het proberen.'

Kees Schuyt, *De stuifzandsamenleving*, selectie Volkskrant-columns 1997-2004, Meulenhoff, Amsterdam.

WERK IN UITVOERING

DANNY TERSLUYSEN

Wat doen hulporganisaties in de praktijk?

Deze aflevering: het UAF, University

Assistance Fund, een Nederlandse organisatie

die politieke vluchtelingen financieel

ondersteunt en begeleidt bij hun studie.

'Moeilijk om je hoofd e

"Iran. Verdomme. Wat miste ik mijn land in het begin. Als ik 's avonds in bed lag kon ik vaak met moeite mijn tranen bedwingen." Pedram Nasari (21) uit Iran studeert Technische Informatica aan de Technische Universiteit in Delft. Hij ervaart dagelijks de problemen van het vluchtelingstudent zijn. "Twee jaar geleden kwam ik in een volkomen andere wereld terecht. Projectonderwijs, werken met internet, gemis van mijn familie; de eerste twee jaar hier in Nederland viel me zwaar. Nu lijkt het tij zich te keren voor me. Eindelijk." Ook Iraniër Parham Faraz (25) vluchtte naar Nederland, op zijn veertiende, samen met zijn moeder. "Enkele jaren daarvoor executeerde de Iraanse regering mijn tante, omdat ze vaak harde kritiek uitte op het strenge regime en verboden boeken

ment (SGM) aan de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen in Arnhem. Hiervoor heeft hij Technische Informatica aan de Hogeschool van Den Haag gestudeerd. "Daar had ik in het begin veel problemen. Vaak zat ik uren met een woordenboek op mijn schoot één of twee pagina's te ontcijferen. Het schoot maar niet op. Ook had ik last van concentratieproblemen. Ik maakte me zorgen om de rest van mijn familie, waardoor ik mijn hoofd er vaak niet bij had tijdens de lessen. Nu ik inmiddels de Nederlandse cultuur en de taal beter begrijp, gaat het beter met mijn studie en mijn geestelijke gesteldheid."

Eerste maanden het moeilijkst

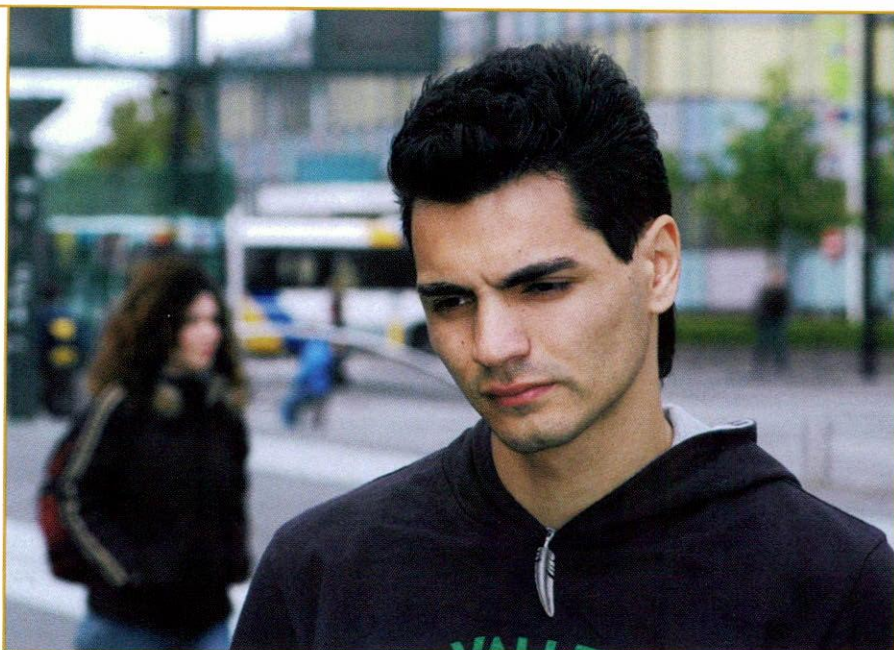
"Dat verbaast me niets," vertelt de 38-jarige Bahman Bahmani van de Stichting voor Vluchtelingstudenten in Utrecht. "Uit onderzoek is gebleken dat de paar maanden van een nieuwe studie het moeilijkst zijn voor een vluchtelingstudent." Het UAF (University Assistance Fund) houdt zich specifiek bezig met vluchtelingstudenten, met of zonder vaste verblijfsvergunning. Binnen het UAF is Bahmani werkzaam als student-begeleider van vluchtelingstudenten. Hij herkent de signalen die Pedram Nasari en Parham Faraz aankaarten. "Vluchtelingstudenten hebben vaak al een heel leven erop zitten. Oorlog, intimidatie, bedreigingen en sommige hebben ook al een eigen gezin. Vaak vergeten we dat ze - vooral op emotioneel gebied - al erg veel hebben meegemaakt."

Het grootste probleem in het begin blijft de Nederlandse taal. Bahmani: "Dat is de basis voor een goed begin van je studie. Bij onderwijsinstellingen is de regel dat ze alleen mogen stu-

Het UAF

Het UAF steunt politieke vluchtelingen die in hun eigen land het risico lopen vervolgd te worden vanwege hun geloof, ras, nationaliteit of etnische afkomst. Degenen onder hen die een MBO-, HBO- of universitaire opleiding willen volgen, kunnen in aanmerking komen voor financiële steun van de organisatie. De meeste vluchtelingstudenten komen momenteel uit Irak, Iran, Afghanistan, Congo,

las en opkwam voor de rechten van de vrouw. Mijn moeder, eveneens politiek actief, werd angstig en besloot toen te vluchten." Faraz studeert inmiddels Sport, Gezondheid en Manage-

Foto's: Jimme de Jong
 Iraniër Parham Faraz: '...zorgen om mijn familie daar...'

bij te houden'

deren als ze hun NT2-staatsexamen deel II met een voldoende afsluiten (NT-2 staat voor Nederlands als tweede taal). Eerder niet. De taal leren de studenten in schakelklassen, ROC's (Regionale Opleiding Centra, middelbaar beroepsonderwijs) en diverse talencentra. Ook krijgen ze daar les over de Nederlandse maatschappij." Als ze dat eenmaal met een voldoende hebben afgerond mogen ze aan de studie van hun keuze doen. En daar beginnen de problemen pas echt volgens de trainingsbegeleider. "Ze denken dat het moeilijkste erop zit als ze groen licht krijgen voor hun nieuwe studie, maar dat is niet zo. Vaak hebben ze te hoge verwachtingen. In hun geboorteland haalden ze bijvoorbeeld hoge cijfers. In Nederland blijkt dan dat ze de lessen met moeite kunnen volgen, waardoor ze aan zichzelf gaan twijfelen."

Wennen aan andere gewoonten

De meeste vluchtelingen hebben ook nauwelijks ervaring met het gebruik van computers en het werken in groepjes. Pedram Nasari: "In Iran was ik gewend om alleen te studeren. Nu moet ik rekening houden met anderen. Moeilijk. Vooral omdat ik niet veel ervaring heb met internet haal ik vaak de deadline niet, wat weer ruzie met mijn groepsgenoten oplevert. Frustrerend."

Nasari vluchtte twee jaar geleden naar Nederland omdat hij openlijk kritiek uitte op de islam. Hij schreef kritische artikelen in tijdschriften, waarna hij door de *Sapah*, de geestelijke politie van Iran, een aantal keer gewaarschuwd werd. "Ik was mijn leven niet meer zeker. Ook lieten ze me niet meer toe

tot de universiteit. Toen besloot ik asiel aan te vragen in Nederland. Waarom Nederland? Mijn oom en tante waren een aantal jaren geleden ook vanuit Iran hiernaartoe gevlucht." In acht maanden leerde hij de Nederlandse taal. "Daarna heb ik in twee maanden tijd vijftien lessen gehad over de Nederlandse maatschappij." Maar dan ben je nog lang niet geïntegreerd. "Zo gaf ik in het begin van mijn studie een klasgenoot een knuffel als begroeting. Wist ik veel dat ze in Nederland alleen de hand schudden. Ook met telefoneren ging hij 'in de fout'. "In Iran neem je nooit de telefoon op met je naam. Nooit. In Nederland kennelijk wel." Nu woont hij alweer meer dan een jaar in een studentenhuus met een toelage van zeshonderd euro per maand. Ook hier kent hij problemen. "Nederlanders zijn ontzettend afstandelijk. In Iran kende je bij wijze van spreke de hele buurt bij naam. Dat kan ik me hier niet voorstellen. Vaak kennen ze hun eigen burens niet eens." Nasari had het geluk dat hij binnen een jaar een vaste verblijfsvergunning kreeg. Parham Faraz moest daar 21 maanden op wachten. "Gewoonweg verschrikkelijk! In al die tijd heb ik in diverse AZC's gezeten. Op een kamertje van twee bij vier moest ik samen met mijn moeder eten, slapen en studeren. Dat was geen doen. Dag en nacht was het daar rumoerig en kon ik me totaal niet concentreren op wat ik moest leren. Vaak was het pas om vier uur 's nachts rustig." Zijn toekomst zag er in die tijd onduidelijk uit. "Ik kon ieder moment het land worden uitgezet. Daardoor ging mijn motivatie om te leren drastisch omlaag. Dat is denk ik het ergste. Ergens voor leren, terwijl je misschien de volgende maand, zonder dat

Afgestudeerden

In het studiejaar 2002-2003 studeerden in Nederland **244 vluchtelingstudenten** met steun van het UAF af. Daarbij ging het om: **56 artsen, 3 verpleegkundigen, 4 tandartsen, 3 mondhygiënisten, 2 apothekers, 2 apothekersassistenten, 1 medisch bioloog, 9 laboranten, 1 dierenarts, 6 elektriciens, 5 bouwkundigen, 12 civiel technici, 5 werktuigbouwkundigen, 2 luchtvaarttechnici, 20 informatici, 15 maatschappelijk werkers, 2 juristen, 2 pedagogen, 1 politicus, 1 antropoloog, 1 geoloog, 5 economen, 14 HEAO'ers, 8 MEAO'ers, 8 bedrijfskundigen, 4 ontwerpers, 9 kunstenaars, 6 taalkundigen en 5 leraren.**

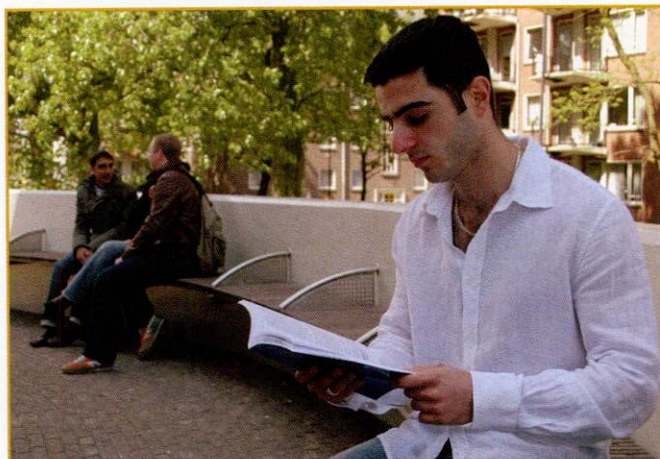
examen gemaakt te hebben, weer terug bent in je vaderland. Toen ik eindelijk groen licht kreeg, veranderde mijn leven definitief.”

Zorgen om het thuisfront

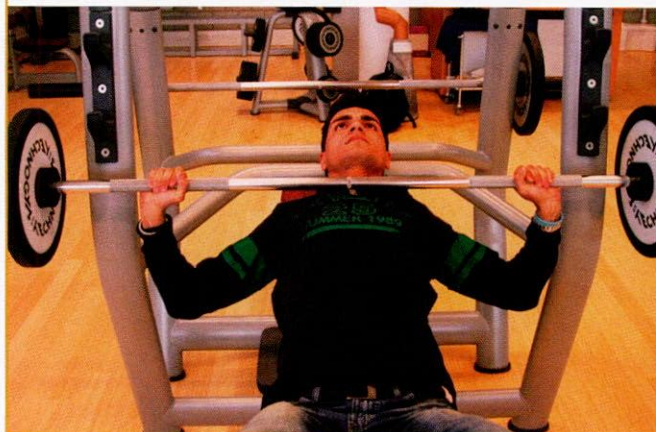
Een ander probleem waar vluchtelingstudenten mee te maken hebben, is volgens trainingsbegeleider Bahmani van het UAF de zorg om de achtergelaten familie. “Denk aan Irak waar nog dagelijks de meest vreselijke aanslagen plaats hebben.” Het UAF probeert de vluchtelingstudenten te helpen via een aantal projecten, zoals het Mentorschap. Hierin helpt een tweede- of derdejaars student de startende student in de eerste maanden op de opleiding. Om de uitval te verminderen, is de organisatie in 2002 begonnen met groepstrainingen voor eerstejaarsstudenten. Daar krijgen de studenten tips en informatie om door de eerste moeilijke fase van de studie te komen. Andere oplossingen zijn volgens Bahmani dat een student zijn studeergewoonten moet aanpassen en meer contact moet zoeken met zijn of haar klasgenoten. Vaak studeren ze veel te veel. Rust en ontspanning zijn onmisbaar, maar dat realiseert niet ieder vluchtelingstudent zich. Die is zo gefocust op de wil om goed te presteren, dat het juist daardoor fout kan gaan. Vluchtelingstudent Pedram Nasari is het hier mee eens. “Na verloop van tijd leer je de taal en de cultuur beter kennen en krijg je meer contact met klasgenoten. Dan gaat het vaak al veel beter.”

Nederland is inmiddels zijn tweede vaderland en in sommige opzichten voelt hij zich nu meer Nederlander dan Iraniër. Hij heeft nog geen plannen om na zijn studie terug te keren. Ook Pedram Nasari gaat niet meteen terug naar Iran. “Dat ligt aan de situatie. Nu is er nog te weinig vrijheid van meningsuiting. Als dat over een tijd is verbeterd, ga ik misschien wel terug. Tenslotte ligt daar mijn hart.”

Meer informatie over het werk van het UAF is te vinden op www.uaf.nl.

Begeleider Bahmani van het UAF.

Philosophers' Magazine online

Een van de heerlijkste magazines om teksten rond filosofie tot zich te nemen, het Britse *The Philosophers' Magazine* is niet alleen in papieren vorm verkrijgbaar, maar ook op volwassen formaat in digitale verschijningsvorm. Daarmee is een goed deel van de inhoud van het tijdschrift online beschikbaar.

Op de voorpagina staan uitnodigende blurbs en teasers onder andere voor de news service selection, die de lezer waterdandend naar complete, echt behoorlijk goede artikelen leiden, die niet alleen online te vinden zijn in *The Philosophers Magazine* maar ook soms op andere kwaliteit-websites (bijvoorbeeld die van *The New Yorker Magazine* en de *New York Times Magazine* om een paar voor-

morality test in – en leerde van de uitslag dat ik consistent de meest niet-moraliserende antwoorden had gegeven (bravo! – 50 punten).

Zuinige tegenhanger

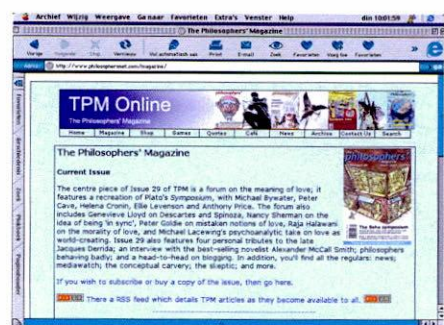
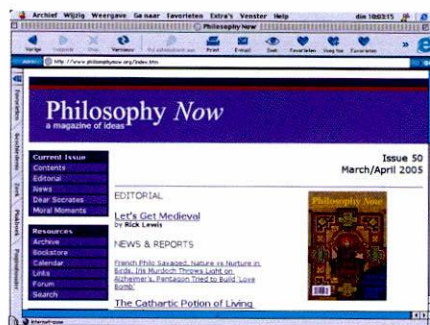
De Nederlandse tegenhanger op het Web, *filosofiemagazine.nl* doet het heel wat zuiniger aan. Hoe vlijtig mijn cursor ook over het scherm wandelt en verwoed

uitgever. De lezer zal voor de verse artikelen van het huidige nummer zelf naar de winkel moeten gaan om het papieren magazine tegen kostprijs aan te schaffen.

Gulden middenweg

Een ander magazine, *Philosophynow.org*, bewandelt de gulden middenweg tussen het gratis uitdelen en het oppotten

'Onschuldige burgers verleiden om te ontdekken dat filosofie opwindend kan zijn'

aanstaande bladen te noemen). Omdat links naar dit soort externe bronnen niet voor de eeuwigheid blijven bestaan, raadt de redactie de lezer aan om de favoriete teksten onmiddellijk te bewaren op de eigen harde schijf of in print. Voor de lezers van *TPM Online* die de tanden willen zetten in een iets luchtiger onderwerp (als een goede ijs-sorbet op een zomerterras) biedt philosophers.net de rubriek *Café* aan, waar je in het openbaar kunt reageren op de auteur die met een paar prikkende stellingen wat stenen in een vijver van gedachten gooit. Een andere optie is het spelen van games. Zelf vulde ik met genoegen de

klikt op deze en gene hoofdstukjes, iconen en koppen, woorden en tekstblokken, er komt héél weinig naar boven aan complete artikelen. Aha – mijn wakkere jagersblik heeft uiteindelijk iets opgeleverd: er staat zeer sporadisch een U-ikoontje (U van Uitgebreid? U heeft wat te pakken? U bent zeker van het zuinige type?) dat wijst op een compleet artikel. Via andere lijsten en zoekfuncties staat er op deze site verder een mooi overzicht van artikelen klaar, maar als je daar uiteindelijk begerig op klikt, dan krijg je niets en kun je ten hoogste tegen betaling een vorig nummer van het papieren tijdschrift bestellen bij de

van de inhoud: het geeft een klein deel van de contents vrij (als *teaser*) en doet een ander deel achter een slotjes-icoon (waarna je klikt en uitgenodigd wordt om abonnee te worden). De site presenteert zich gepassioneerd. Doel en nobel streven is '... to corrupt innocent citizens by convincing them that philosophy can be exciting, worthwhile and comprehensible...'

Kees Kaldenbach

Websites:

www.philosophersnet.com
www.philosophynow.org
www.filosofiemagazine.nl

ZIMBABWE

'Wat maak ik ster

Vijfentwintig jaar geleden werd Zimbabwe onafhankelijk. Voor de meeste Zimbabweanen geen reden tot feestvreugde. Verworvenheden als voldoende voedsel, onderwijs en gezondheidszorg voor iedereen, zijn na jaren negatieve economische groei teniet gedaan. Het HIV/Aids-virus slaat enorme gaten in de samenleving. Toch dromen de jongeren in het land van een mooie toekomst.

De regeringspartij van Zimbabwe houdt graag vast aan haar slogan 'people first'. Maar nooit waren de verschillen tussen rijk en arm zo groot als nu. Vóór de onafhankelijkheid was het de huidskleur die bepaalde of je rijk of arm was. Nu heeft een zwarte elite de positie van de blanke minderheid overgenomen. De meeste van hen zijn rijk geworden door privileges als beloning voor loyaal partijlidmaatschap. Rechters, hoge militairen en partijbonzen hebben onteigende agrarische bedrijven gekregen, lucratieve handelsmaatschappijen opgezet of hebben zich verrijkt door corruptie. In de straten van Harare barst het van de luxe 4-wheel drives en nergens rijden zoveel Mercedesen. In de parkachtige buitenwijken verrijst het ene na het andere kolossale bouwwerk, waarbij Wassenaarse villa's schamel afsteken.

De keerzijde van dit rauwe materialisme is een grenzeloze armoede, weggestopt in afgelegen townships en haveloze flats. Was het percentage kinderen dat de lagere en middelbare

Foto's: Marcos Villalta

Kinderen in Zimbabwe

‘Met uit als aan Aids of honger?’

school bezocht in de jaren negentig nog 95 procent, inmiddels is dit percentage gezakt tot 65. Vooral op het platteland is er een tekort aan scholen, onderwijzers en materiaal. Bovendien kunnen veel ouders de schoolheffingen en kleding voor de kinderen niet meer betalen.

Ook de gezondheidszorg is nog maar een schaduw van vroeger. Op het platteland en in de staatsziekenhuizen in de steden is een chronisch gebrek aan medisch personeel, medicijnen en apparatuur. Veel artsen en verpleegsters hebben het land verlaten op zoek naar groene verten. Gezondheidszorg is niet meer gratis en als je een ernstige aandoening hebt en geen geld, dan is je doodvonnis geveld. Dat geldt zeker voor de naar schatting twee miljoen Zimbabweanen die met het HIV/Aids-virus leven. De gemiddelde levensverwachting is gedaald tot onder de veertig jaar.

Miljoen weeskinderen

Zimbabwe telt meer dan een miljoen weeskinderen. De ouders zijn meestal overleden aan Aids. Vaak worden kinderen dan opgevangen door familieleden en zo heeft bijna elk gezin in Zimbabwe wel ‘extra’ kinderen.

Een grote groep is aangewezen op – dikwijls kerkelijke – charitatieve instellingen. Een daarvan is een gezondheidscentrum in de wijk Mashambanzou. Dit centrum wordt ondersteund door CESVI, een Italiaanse zusterorganisatie van het Nederlandse Hivos. Medewerkers Sthembiza en broeder Kisito doen wekelijks de ronde door de krottenwijken van Harare en om een indruk te krijgen van hun inspanningen voor weeskinderen ging ik een dagje mee.

‘Als je een ernstige aandoening hebt en geen geld, dan is je doodvonnis geveld’

Scholen spelen een belangrijke rol in de ondersteuning van weeskinderen. Zij selecteren de meest schrijnende gevallen en houden de medewerkers van het centrum in Mashambanzou op de hoogte van de vorderingen van de weeskinderen. Distributie van kleding, voedselpakketten en uniformen verloopt dikwijls via de scholen. Bij de eerste school die we bezoeken wacht een moeder die nauwelijks lopen kan. Ze is ziek, kan

niet meer werken en weet niet hoe ze rond moet komen. Ze heeft drie kinderen, twee daarvan zitten nog op de lagere school. Haar man is vorig jaar overleden. Hij was mijnwerker. Zonder dat het woord Aids valt, is het duidelijk dat deze vrouw dringend hulp nodig heeft. Als ze geen aids-remmers en voldoende voedsel kan krijgen, zijn haar kinderen binnenkort wees. Ik zet haar af bij haar huis, een kleine schuur in de achtertuin van een al even kleine, schamele woning. De medewerkers van het centrum zullen kijken wat ze voor haar kunnen doen. De overheid is begonnen met het verstrekken van aids-remmers, maar de wachtlijsten zijn enorm en voor de meeste mensen komt de hulp te laat. Per maand overlijden duizenden aan Aids in Zimbabwe.

Leven zonder nestwarmte

De volgende school ligt tegenover een blok met verwaarloosde éénkamerflats. Ooit gebouwd in de dagen van Rhodesië om arbeiders – onder hun gezin – te huisvesten. Nu bevolken hele families deze kamers. De stank die van de collectieve wc's en douches komt is niet te harden. Nyasha en Laura zijn nichtjes en wonen met nog vier andere familieleden in een van de kamers. Een plastic gordijn scheidt het slaap- en het zitgedeelte. Laura's moeder is vorig jaar overleden en Nyasha's moeder is ernstig ziek. Geen van de familieleden heeft vast werk. Even verder op de gang woont Obert met drie jongere broers en vier neven en nichtjes. De ouders zijn allemaal overleden. Het is een raadsel hoe acht kinderen in zo'n kleine ruimte en met zo weinig inkomen kunnen (over)leven. Obert is achttien, ondernemend en verdient geld met het verkopen van belegde broodjes bij een fabriek in de buurt.

De kinderen die we spreken zijn blij met de steun van het centrum, daardoor kunnen ze naar school en krijgen ze wat levensmiddelen en kleding. Op school worden ze niet altijd even aardig behandeld. Charles, die twaalf jaar is maar het postuur heeft van een jongen van acht, zegt dat ze soms uitgescholden worden. ‘De kinderen die hun ouders nog hebben zijn even arm als wij. Ze hebben geen reden om naar ons te wijzen.’

Wat missen ze het meest? ‘Een schouder om op uit te huilen, iemand die je over je bol aait, iemand die nieuwe schoenen voor je koopt, iemand die je raad geeft, die je begrijpt.’ ‘Mijn tante is erg lief, maar als ze wat extra geld heeft, koopt ze eerst iets voor haar eigen kinderen.’ Ze hebben grootse plannen voor de toekomst. Stephen wil voetballer worden,

Linda onderwijzeres, Nyasha verpleegster. Charles en Laura weten het nog niet.

Geen deur in de hut

We rijden naar een afgelegen wijk aan de rand van Harare en komen bij een hut waarvan de dakbedekking uit plastic zakken bestaat. Er is geen deur en er is geen stromend water in de buurt. Hier wonen Donald en Roland, een tweeling van negen jaar, met hun vader en hun broer van elf jaar. Hun moeder is met de noorderzon vertrokken. Hun vader is ziek, hij heeft Aids. Hij probeert her en der geld te verdienen met klussen als automonteur. Veel levert dat niet op en zijn kinderen zijn veel alleen, hebben geen schone kleren en er is nie-

'Per maand overlijden duizenden aan Aids in Zimbabwe, vaak ouders van jonge kinderen'

mand die voor ze kookt. Hun oma, van moeders kant, woont in de buurt, maar wil ze niet zien, laat staan verzorgen. Voedsel afleveren is soms moeilijk omdat er geen deur in de hut zit en de burens het kunnen stelen. Volgens Sthembizo zijn het slimme kinderen die het goed doen op school, maar ze hebben iemand nodig die voor ze zorgt.

De meeste wezen doen het echter niet zo goed op school. Op jonge leeftijd hebben ze te maken met een groot verlies, ze krijgen plotseling veel verantwoordelijkheden of worden bij familieleden ondergebracht waar ze als tweederangs kinderen worden behandeld. Vooral als er problemen met familieleden zijn, bijvoorbeeld een oma die ze niet wil zien, krijgen ze schuldgevoelens. Wat heb ik gedaan, waarom vind mijn oma mij niet lief?

In dergelijke omstandigheden is het moeilijk om je te concentreren op school. Bovendien zijn de woonomstandigheden vaak niet erg geschikt om huiswerk te maken. Jongens hebben over het algemeen meer moeite om dood en verlies te verwerken. Laura wist dat haar moeder ernstig ziek was en op een dag trof ze haar dood aan. Ze heeft nu alleen de trouwfoto van haar ouders. Haar nichtje maakt hetzelfde door. Haar moeder is ernstig ziek en ze weet dat ze niet lang meer zal leven. De nichtjes hebben veel steun aan elkaar en doen het redelijk goed op school.

Praten over dood taboe

'Kinderen worden vaak niet voorbereid op de dood van hun ouders. Praten over dood is taboe in onze cultuur. Een ander probleem is dat kinderen niet als mensen worden beschouwd, in de zin dat je met ze kunt en moet communiceren. Dat ze een mening hebben, gevoelens, liefde en aandacht nodig hebben'. Aan het woord is Doreen Nyamukapa, directeur van ANPCAN, een partnerorganisatie van Hivos die zich heeft gespecialiseerd in kinderrechten en counseling voor kinderen.

Zij werken samen met het centrum van Mashambanzou. 'Een ander probleem is dat veel kinderen geen geboorteregistratie hebben. Zonder zo'n document is het lastig om ingeschreven te worden op school of een identiteitsbewijs te krijgen. Soms zijn de ouders overleden en wil de familie niet meehelpen. Dat zijn lastige zaken'. Door de crisis is een groeiend aantal kinderen op zichzelf aangewezen. Ze zijn misschien geen wees, maar hebben soortgelijke problemen.

'Ouders werken lange dagen, sommigen zijn zelfs naar het buitenland vertrokken. Ze hebben geen tijd om naar hun kinderen om te kijken. Die zijn overgeleverd aan de zorg van een familielid, een dienstmeisje of ze zijn alleen. Die kinderen doen het slecht op school, spijbelen vaak, raken aan de drugs of komen op straat terecht.'

Er wordt vaak in positieve zin geschreven over de extended family in Afrika, dat een vangnet is voor sociale problemen en opvang biedt voor zieken en ouderen. Dat is helaas maar ten dele waar. Diezelfde familie kan een schoondochter en kleinkinderen het huis uitschoppen als de zoon overlijdt of het huis leeg halen. Hoewel deze gewoonte geworteld is in de traditionele cultuur, is het inmiddels ook een overlevingsstrategie geworden in een land waar de armoede zodanige vormen heeft aangenomen dat het recht van de sterkste geldt.

Ook al is iedereen er van overtuigd dat het beter is voor weeskinderen om opgevangen te worden door familieleden, van gelijke behandeling met de eigen kinderen is geen sprake. Weeskinderen moeten vaak stevig aanpoten in het gastgezin, krijgen de afdankertjes van de 'eigen' kinderen, worden niet zelden mishandeld of seksueel misbruikt, gaan naar de buurtschool, terwijl de eigen kinderen vaak naar betere privé-scholen gaan.

Mislukte landhervormingen

Iedereen herinnert zich de beelden van de chaotisch verlopen 'landhervorming' in Zimbabwe: oorlogsveteranen die het heft in eigen hand namen en witte boeren van huis en land verdreven. Sommige boeren vonden daarbij de dood. Geen reclame voor de eens zo bloeiende toerismesector en sindsdien zijn vooral de Europese en Amerikaanse toeristen weggebleven. Marginale inkomsten uit toerisme, gekoppeld aan de ieder jaar dalende landbouw opbrengsten en de malaise in industrie en mijnbouw hebben de economie aan de grond gebracht. Het inflatiecijfer is met 125 procent een van de hoogste ter wereld en er is een groot gebrek aan buitenlandse valuta. Daardoor kan er onvoldoende stroom, benzine en voedsel worden ingekocht en is er een enorme zwarte markt ontstaan.

Veel van de onteigende boerderijen worden bovendien niet bewerkt. De nieuwe eigenaren hebben geen geld of zijn incapabel. Catastrofaal voor de landarbeiders. 'Het was zeker geen vetpot bij de blanke boeren, maar ze hadden tenminste een regelmatig inkomen, een huis en een school in de buurt', zegt Getrude Hambira, voorzitter van GAPWUZ, de bond van land- en plantage-arbeiders in Zimbabwe. 'De nog overgebleven landarbeiders leven van dag tot dag. Een vast inkomen is er niet meer bij, veel van de nieuwe eigenaren zijn niet geïn-

ZIMBABWE

teresseerd in onderwijs en de meeste boerderijscholen zijn niet meer in gebruik. De landarbeiders hebben dikwijls geen geld om hun kinderen naar school te sturen en die werken nu mee op de boerderij.' Om boeren en landarbeiderskinderen tegemoet te komen, heeft de overheid een 'earn and learn'-programma opgezet. Kinderen werken een halve dag en gaan een halve dag naar school. De boer zorgt voor de school en het lesmateriaal, de overheid levert een onderwijzer. 'In de praktijk werkt dat van geen kanten,' zegt Getrude. 'Kinderen moeten lange uren werken en zijn daarna te moe om te leren. Bovendien trekt de boer de schoolkosten af van het salaris van het kind, waardoor het bijna niets overhoudt.' Viola, verantwoordelijk voor activiteiten met kinderen bij GAPWUZ, vertelt dat door de sluiting van boerderijen kinderen ver moeten lopen om naar school te gaan en vooral voor meisjes kan dat riskant zijn. Omdat veel land er nu verlaten bij ligt met hoog gras, lopen ze het gevaar om onderweg lastig gevallen te worden. Overigens is het niet zelden de onderwijzer die de meisjes seksueel lastig valt. Onlangs werd een onderwijzer gearresteerd die meer dan elf meisjes had verkracht en besmet met HIV.

Spiraal van problemen

Door de armoede, de gevaren op weg naar school en het gedrag van de onderwijzers, stijgt het aantal meisjes dat de school verlaat. Niet zelden worden ze op jonge leeftijd uitgehuwelijkt voor geld aan een oudere man. Thuis blijven is ook riskant, vooral als de ouders overleden zijn of elders werken. 'Suikerooms' proberen hun slag te slaan, zoals de plaatselijke winkelier die levensmiddelen aanbiedt in ruil voor seks. Soms gaan meisjes buiten het dorp op zoek naar werk en komen in het prostitutiecircuit terecht. Het aantal meisjes dat met Aids besmet raakt, ligt alarmerend hoog. Dat gebeurt lang niet

'Het zijn slimme kinderen,
maar ze hebben iemand nodig
die voor ze zorgt'

altijd uit onwetendheid. Bij gebrek aan perspectief op werk en een beter leven, worden jongeren onverschillig en roekeloos. 'Wat maakt het uit of ik sterf aan Aids of aan honger?' Hivos is nu in overleg met genoemde organisaties en een onderwijzersvakbond om een plan op te stellen voor toegang tot onderwijs voor arme (wees)kinderen en het weerbaar maken van vooral meiden. Dit in het kader van de campagne 'School is de beste Werkplaats', die uitgevoerd wordt samen met FNV. Ook is Hivos in overleg met Humanitas over een oriëntatiemissie aan partners in Zimbabwe die zich toelagen op werk met jongeren en zorg in het kader van HIV/Aids-projecten.

Informatie over Hivos en de campagne in Zimbabwe op internet: www.hivos.nl.

Max Pam

Evolutie

In 'Nooit meer slapen', het meesterwerk van Willem Frederik Hermans, gaat de hoofdpersoon Alfred Issendorp op expeditie naar Finnmarken. In dat noordelijke topje van Noorwegen hoopt Alfred de theorie bevestigd te zien dat bepaalde gaten in het gesteente zijn veroorzaakt door meteorietinslagen. Helaas loopt de expeditie op niets uit. Door klunzigheid van Alfred komt er weinig terecht van wetenschappelijk onderzoek en tot overmaat van ramp maakt een van Alfreds metgezellen een dodelijke val. Gedesillusioneerd keert Alfred huiswaarts. Als hij met het vliegtuig op Schiphol landt, drinkt hij nog even een fles whisky leeg en denkt: 'De kosmos is een gigantisch brein (...) en de aarde is niets dan een hersentumor in die massa'. Een morbide gedachte, maar ook een erg mooie - vind ik. Als Alfred meent wat hij denkt dan is hij een aanhanger van wat tegenwoordig de theorie van het *Intelligent Design* heet. De kosmos is geschapen volgens een vooropgezet plan. Als er een plan is dan is er natuurlijk ook een plannenmaker. Die plannenmaker noemen wij God. In de Verenigde Staten maakt die ID-theorie nogal furore. Er zijn daar grote groepen conservatieven die graag de evolutietheorie zouden willen vervangen door het scheppingsverhaal. Af en toe worden hun ideeën ondersteund door een christelijke wetenschapper, die het licht heeft gezien. Inmiddels heeft het creationisme ook Nederland bereikt en wil minister Maria Van der Hoeven een debat over het onderwerp. Maria heeft zelf over het onderwerp nagedacht en vervolgens haar gedachten in een schoolschriftje opgeschreven. Zij wil nu dat biologen en fysici, zoals Piet Borst en Ronald Plasterk, over de gedachten in haar schoolschriftje gaan discussiëren, maar die hebben daar weinig trek in. Ik begrijp de aarzelende houding van Borst en Plasterk wel. Oudere lezers

zullen zich misschien nog de Fred Haché-show herinneren, een roemrucht televisieprogramma dat wekelijks voor groot tumult zorgde. Een apart onderdeel was: 'Met Fred Haché op de canapé!'. Eigenlijk was dat een quiz met vragen én antwoorden waarvoor je punten kon krijgen. Een van de quizvragen luidde: 'Bestaat God?'. Ik vermoed dat Borst en Plasterk er weinig voor voelen om in het kader van een wetenschappelijk debat zo'n quizvraag te beantwoorden. Maar laten wij nu eens aannemen dat de kosmos inderdaad volgens een vooropgezet plan is geschapen. Wie garandeert ons dan dat de plannenmaker goede bedoelingen heeft gehad? Er is veel dat in de richting wijst

'Het zou best eens kunnen dat de
zin van onze aanwezigheid op
aarde ligt in iets pervers'

van slechte bedoelingen. Ook is het denkbaar dat de Grote Plannenmaker dit keer heeft gewerkt met een waardeloos plan. Misschien heeft Alfred wel gelijk en is de aarde niets anders dan een tumor. Misschien is er uit de vingers van de Grote Plannenmaker wel een heel lelijke en kwaadaardige kosmos gerold. Wie zal het zeggen.

Het zou best eens kunnen dat de zin van onze aanwezigheid ligt in iets pervers. In moord en doodslag bijvoorbeeld. In Auschwitz! Als de Grote Plannenmaker alles heeft ontworpen dan heeft Hij (of Zij) er misschien ook wel lol in gehad om ons te confronteren met de concentratiekampen.

SPREKEND

lezers aan het woord

Ines Blitz is vijfdejaarsstudent aan de Universiteit voor Humanistiek in Utrecht. Na haar stage als humanistisch geestelijk verzorger wist ze: 'Ik ben humanist', waarop ze lid werd van het Humanistisch Verbond. Naast haar studie interviewt ze bewoners van verpleeghuizen over de kwaliteit van zorg. In haar vrije tijd is Ines actief als bestuurslid van het Jong HV.

Geniet het meest van

Op dit moment van deze koffie, want ik heb net een zwaar college achter de rug. Verder kan ik heel blij zijn als ik iets ontdek. Ik ben nogal analytisch ingesteld en als ik dan plotseling zie hoe iets zit, geniet ik daar echt van. Verder vind ik het heerlijk om met mijn vriend op de bank te hangen, of te eten met vrienden. En als ik zie dat die mensen gelukkig zijn, ben ik het ook.

De meest bewonderenswaardige eigenschap

Dat is een lastige vraag, want goede eigenschappen, worden gemakkelijk valkuilen. Ik ben zelf bijvoorbeeld heel buig en druk. Ik bewonder dan ook de gelijkmatigheid en het berustende van mijn vriend. Maar je kunt ook te berustend zijn of te druk. Het is goed om te merken dat je elkaar dan in balans houdt.

Maakt zich zorgen om

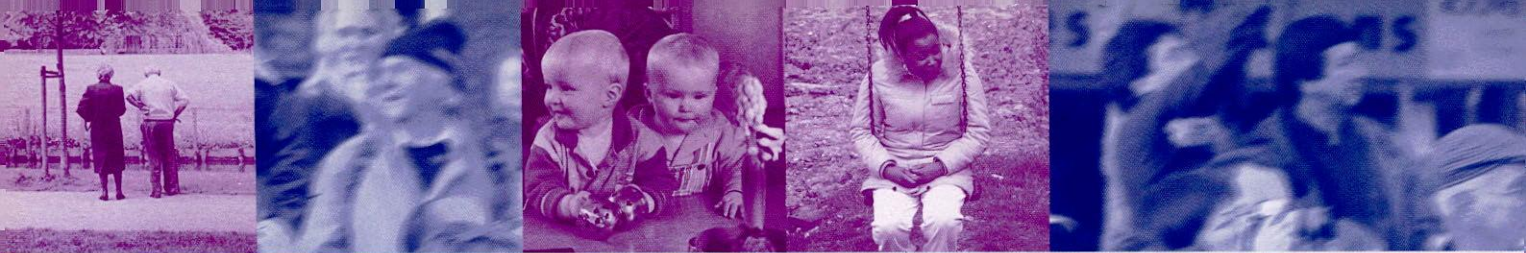
Het milieu. Laatst werd er een rapport gepresenteerd waaruit bleek dat als we binnen tien jaar niks doen, de schade echt nooit meer te herstellen is. Maar ik maak me ook druk om alledaagse dingen zoals de verslagen die ik al twee jaar moet schrijven. Wat me verder zorgen baart is de afwezigheid van jongeren in bijvoorbeeld humanistische organisaties. Ze zijn veel te druk met andere dingen om maatschappelijk en politiek betrokken te zijn. We hebben de toekomst, maar we doen er niks aan om die vorm te geven.

Humanisme

Humanisme is een kader waarbinnen ik de vrijheid heb om te ontdekken wat het goede leven is. Ik ga er niet van uit dat ik moet ontdekken wie ik ben, maar dat ik mijzelf kan vormen. Het humanisme is een vrijbrief om dit proces te volbrengen. Ieder mens is uniek en waardevol. Toen ik psychologie studeerde miste ik het individu. Mensen waren gevallen en kregen een diagnose. Binnen de humanistiek gaat het erom wie jij bent en niet in welk schema je past. Ik voel me nu veel beter op mijn plek.

Yanaika Zomer

Je kunt wel zeggen 'dat zijn aberraties van de slechte mens', maar die slechte mens moet dan toch door God geschapen zijn. En om iets slechts te kunnen scheppen, moet je zelf toch ook een beetje over een slechte inborst beschikken. Sommige ID-aanhangers laten ruimte voor de evolutietheorie door te menen dat de Grote Plannenmaker ook de evolutie heeft bedacht. Die oplossing doet denken aan de eerste pogingen om de leeftijd van fossielen te verklaren. De fossielen leken ouder te zijn dan zesduizend jaar, maar dat kon eigenlijk niet, want uit het Bijbelse verhaal Genesis had men afgeleid dat de aarde zesduizend jaar geleden was geschapen. De eerste geologen losten dit probleem op door aan te nemen dat God de aarde met fossielen en al had geschapen. De fossielen had God in de grond gestopt om te kijken of de mens zich bij de neus liet nemen. Geen elegante oplossing, maar logisch gezien is er geen speld tussen te krijgen. Bovendien wordt de Grote Plannenmaker niet sympathieker als Hij de evolutie heeft verzonnen, want iets van het amorele van de evolutietheorie zal in dat geval op hem afstralen. In de natuur eet alles en iedereen elkaar op. Alleen de sterksten blijven over. Sociaal gevoel is er niet bij en vanuit een moreel standpunt zou je hier van een misdadig principe moeten spreken. Een beschaafd wezen dat het beste voor heeft met de wereld en de mens zou nooit op het idee op van de evolutie zijn gekomen. De creationisten zijn er tot dusver niet in geslaagd om een serieuze theorie op te stellen en het bestaan van een God kan evenmin met harde feiten worden gestaafd. Een echte discussie lijkt zodoende nog ver weg. Ik zou daarom Maria van der Hoeven willen aanbevelen eerst een nationaal debat te organiseren over de onbevleete ontvangenis.

Jubileumaanbieding: met korting lid worden van Humanitas

SAMEN leven is soms lastig: problemen met de opvoeding, verschillende culturele achtergronden, een straat waar de gezelligheid uit is verdwenen. Veel mensen zitten daardoor in de knel. Gelukkig geven duizenden vrijwilligers van Humanitas dan een steuntje in de rug. Zij helpen mensen die in een isolement verkeren en nergens anders terecht kunnen. Of ondersteunen iemand die een dierbare verloren heeft. Gezinnen met jonge kinderen krijgen steun bij de opvoeding als het even moeilijk gaat. En dat doen we al zestig jaar. Gewoon van mens tot mens. Humanitas heeft als motto 'doen wat je moet doen'. De vrijwilligers vinden dat namelijk de normaalste zaak van de wereld: gewoon elkaar bijstaan als dat nodig is. Vindt u dat ook? Help de vrijwilligers dan en wordt dit jaar voor € 10,- lid van Humanitas. Vanaf 2006 betaalt u de normale contributie van € 18,80. U krijgt een gratis abonnement op het verenigingsblad *Van Mens Tot Mens*: zo blijft u op de hoogte van het laatste nieuws en alle activiteiten van Humanitas. Misschien wilt u eerst meer weten over het werk van Humanitas? Kijk dan eens op onze website WWW.HUMANITAS.NL of bel 020 523 11 00 en vraag een informatiepakket aan. Steunt u het jubilerende Humanitas? Vul dan onderstaande bon in.

Doen wat je moet doen? Ja, ik word lid van Humanitas en ontvang het welkomstpakket.

Naam	Voorletter(s)	m/v	Geboortedatum
Adres			
Postcode en plaats			
Telefoonnummer			
E-mail			

HAHU01

Stuur de bon in een ongefrankeerde envelop naar: Humanitas, Antwoordnummer 10155, 1000 PA Amsterdam

Humanitas

Hersenen hier afgeven (2)

Wie zei ook alweer dat de goede oude tijd definitief voorbij is? Dat het tuinpad van de vader van Wim Sonneveld niet meer wederkomt? Het moet al enkele eeuwen geleden zijn dat een Minister van Onderwijs het nodig vond om een ideologische claim op het onderwijsprogramma te zetten. Het Vaticaan ja, maar de staat? Dat we dit nog mogen meemaken. Maria van der Hoeven is modern. Meer zelfs, ze is gesoigneerd postmodern. En dat zal de wereld geweten hebben. In deze multiculturele geglobaliseerde wereld is geen plaats meer voor eenheidsdenken, weg met de grote verhalen, leve de diversiteit. De kenniseconomie is ten slotte haar speerpunt. Dus oreert Maria van boven haar leesbrilletje dat Darwin niet meer heilig is. Want geef nu toe: de wereld zit toch wel wat té ingewikkeld in elkaar om verklaard te kunnen worden door de evolutietheorie. We moeten toch minstens rekening houden met de probabiliteit dat iemand ergens een Groot Plan had.

Vroeger noemden we die theorie creationisme, maar dat leek te veel op cretinisme. Daarom hebben christenfundamentalisten daar een duur nieuw woord voor gevonden: *Intelligent Design* oftewel kortweg 'ID'. Dat bekt meer bijdetijds, meer academisch vooral, al gaat het om net dezelfde gedachtegang die Galileo Galilei voor de Inquisitie en Ratzinger van de Inquisitie in het Roomse Witte Huis heeft gebracht. 'ID', aldus de verlichte coiffure op onderwijs verdient een plek in het leerplan. Commentatoren reageren daar verbaasd op, maar daar zijn het dan ook commentatoren voor, om verbaasd te zijn. Want er is niets verbazend aan het beleid van Onze Lieve Vrouw.

'Mijn echte programma is het niet mijn eigen wil te volgen of mijn eigen ideeën na te streven.' Het citaat is van grootinquisiteur Ratzinger tijdens zijn inauguratie als Benedictus XVI. In een moderne verzorgingsstaat wordt elk normaal mens die zegt te gehoorzamen aan een programma dat van buiten hem komt, die zegt stemmen te horen die hem zeggen wat hem te doen staat, daarvoor verzorgd. Daar hebben

we ten slotte psychiaters voor. Niet zo in Maastricht. En Minister Maria is op en top Maastricht. Zij zette dit citaat recent op haar weblog. Netjes gekleed als ze het huis uit gaat, de bloemen in het grasperk en het haar op het hoofd zorgvuldig gekleurd, een geföhnde elegance, de benen stijf over elkaar in de kerk, maar intussen stemmen in het hoofd. 'Wij zijn de tijden,' citeert ze kerkvader Augustinus, u weet wel, de man met de ziekelijke obsessie voor de Maagd Maria, de man ook die bijzonder erotiserend fulmineerde tegen onanie. Ook dat heeft ze gemeen met hem, ze kan niet verdragen dat tienjarigen zoenen, zegt ze op haar weblog. Geef toe, om het zoenen van twee kinderen pervers te vinden, moet je een behoorlijke 'twisted mind' hebben. Of stemmen horen. In een interview met de E.O. zegt ze enkele jaren geleden: 'Ik ben ervan overtuigd dat we op de aarde zijn met een opdracht van God. We hebben de taak uit te maken wat die opdracht is.'

Ach, lieve Maria, trekt het u allemaal niet aan, wat ze van u zeggen en schrijven. Het zijn antichristenen die met Darwin

'Er is niets verbazend aan het beleid van Onze Lieve Vrouw'

dwepen. Zij perverteren onze jeugd. Als zo vele Amerikaanse staten het creationisme terug op de onderwijsagenda gezet hebben, dan kunnen zij toch niet fout zijn. Gij zijt uitverkoren, doe wel en ziet niet om. En luistert naar de boodschap van Gerben Heeling in theater Het Vervolg, waar gij nog in het bestuur hebt gezeten, lang geleden: 'Mensch, durf te leven'. Mijn zegen hebt ge alvast. Al zijn er twee dingen die ik u in alle vriendschap moet zeggen, liefste Maria, Josephina, Arnoldina. Ten eerste, in uw nieuwe kledingrichtlijn voor het onderwijs, zoudt ge daar niks kunnen inzetten over zwarte kousen? En ten tweede, wat die deken in uw kerk daar doet, de Heilige Communie geven aan gescheiden mensen, dat mag echt niet van onze paus hoor.

**VRIJ
OPNEEMBAAR
EN TOCH 4%
RENTE!**

Kijk snel op
www.asnbank.nl

NIEUW! ASN IDEEAALSPAREN. MET REGELMAAT EN 4% RENTE OP WEG NAAR UW IDEEAL.

Al sinds 1960 is de ASN Bank een bank met idealen. Een duurzame bank, die geen cent wil verdienen aan de uitbuiting van mens, dier en milieu. Toch kunt u bij de ASN Bank sparen en beleggen met een fors rendement. De nieuwe ASN Ideaalspaarrekening is daarvan een goed voorbeeld. Hiermee spaart u bijzonder effectief voor uw ideale spaardoel. Elke maand laat u een vast bedrag van minstens €50,- automatisch overschrijven naar uw ASN Ideaalspaarrekening. Tegelijkertijd verdient u over uw groeiende spaargeld een rente van maar liefst 4%. Dat gaat snel, maar ook in alle vrijheid. Want u kunt op elk gewenst moment kosteloos uw spaargeld opnemen. Ook kunt u direct vanaf uw spaarrekening betalen met de gratis PVC-vrije ASN Spaarbankpas. Open daarom snel een ASN Ideaalspaarrekening. Ga naar www.asnbank.nl of bel gratis 0800-0380.

RENDEMENT VOOR U + RENDEMENT VOOR DE WERELD = DUBBEL RENDEMENT

ASN Bank

VOOR DE WERELD VAN MORGEN

Als klein jongetje al, vroeg Huub Kortekaas zich af wie hij zou zijn als hij een eskimo was geweest. Hij weigerde genoeg te nemen met de gedachte dat tijd en plaats bepalen wie we zijn. Dit jaar wordt hij zeventig en de idee dat ieder mens zijn eigen unieke leven vorm kan geven is nog altijd actueel.

Huub Kortekaas 70 jaar

Tuinman van de nieuwe renaissance

'Planten en bloemen herinneren ons aan de wil tot groeien en ontplooien'

Mijn ontmoeting met Huub Kortekaas vindt plaats in zijn woonhuis en atelier de Tempelhof in Winssen. Zijn vrouw Adelheid haalt me in Nijmegen op van het station. Onderweg vertelt ze honderduit over haar man en zijn werk. We rijden langs oude woon en werkplekken en komen al een paar van zijn werken tegen. Ze laat me een dijkje zien dat deel uitmaakt van een route die tien jaar geleden een overzichtstentoonstelling vormde. De route is aangegeven met behulp van kleine plantjes die op de weg geschilderd zijn. Adelheid vertelt dat de gemeente akkoord was gegaan omdat de verf vanzelf zou vervagen. Maar tien jaar later staan ze er nog steeds. 'Onkruid vergaat niet,' denk ik. 'Gelukkig maar.' Aangekomen bij de Tempelhof staat haar man al te wachten. Hij neemt me mee de hal in en ik weet niet wat ik zie. Overall is zijn werk terug te vinden; in het gebouw zelf, de meubels, de enorme tuin en zelfs in het fornuis. Later begrijp ik dat dat alleen nog maar het zichtbare is. Ook de afmetingen van de Tempelhof maken deel uit van dit totaal kunstwerk. We gaan in de keuken zitten en de kunstenaar begint met gesloten ogen te vertellen.

Priester of meester

Huub Kortekaas groeide op in het Westland als zoon van een tuinder. Daarmee was hij voorbestemd het tuindergeslacht voort te zetten, maar eigenlijk zag hij dat niet zitten. De enige mogelijkheid te ontsnappen was door priester of onderwijzer te worden. Hoewel het geestelijk aspect van het priesterschap hem meer trok, koos hij voor het onderwijs. Een celibatair leven heeft hij nooit zien zitten.

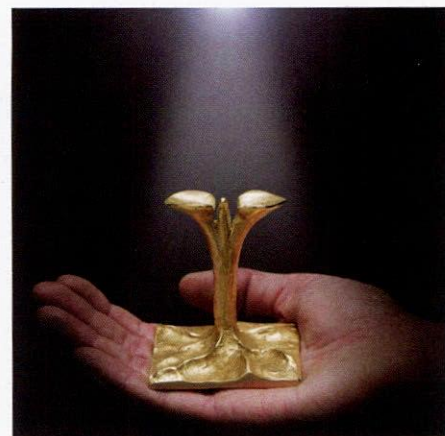
Ondertussen worstelde Kortekaas met de drie grote levensvragen. Hij vroeg

zich af: 'Wie ben ik? Wat doe ik hier? En hoe moet ik verder?' Het lesgeven gaf hem veel plezier, maar hij was er niet van overtuigd dat dit de zin was van zijn bestaan. Hij wist: ik ben hier nu eenmaal en dat moet ik zo goed mogelijk doen. Niemand kon hem echter vertellen waarom. Alleen in het gebied rond de uiterwaarden raakte hij de ballast van de wereld kwijt. Hier voelde hij de vrijheid van de natuur. Onbewust ging hij op zoek naar mensen die ook niet zomaar wilden doen wat er van ze verwacht werd. Hij vond hen in de filosofie en de kunsten.

Op vijftientigjarige leeftijd ontdekte Kortekaas Erasmus. Hij ervoer een enorme zielsverwantschap, ondanks zo'n vijfhonderd jaar tijdsverschil. Erasmus en hij leken beiden aan het begin te staan van een nieuwe tijd. Erasmus was de man die zich betrokken voelde, terwijl zijn omgeving zich mee liet slepen in de waan van de dag. In al die veranderingen probeerde Erasmus een zo universeel mogelijk mens te zijn. Dit was voor Kortekaas de sleutel tot de overgave. Erasmus zei hem: 'Hou op te vragen, make the best of it.' Kortekaas was zo getroffen dat hij spontaan besloot een beeld van Erasmus te maken. Iedereen moest Erasmus kennen.

Quantum-Art

Sindsdien staat zijn leven in het teken van de zoektocht naar een humaan klimaat. In navolging van Erasmus hoopt hij deze boodschap te verspreiden. Dat wil zeggen: niet door het woord maar door het beeld. Met de natuur als inspiratiebron maakt Kortekaas beelden waar ieder mens zich, ongeacht cultuur of taal in kan herkennen. Planten en bloemen, in allerlei verschillende vormen herinneren ons aan de wil tot groeien

en ontplooien. Ze groeien in de richting van het licht.

Voor de Bundesgartenschau in Frankfurt ontwierp Huub Kortekaas in 1989 een tuin. Het scheppingsverhaal, dat begint met: 'In den beginne was het Woord en het Woord was God en het Woord is Mens geworden' werd het uitgangspunt. Al een tijd was Kortekaas bezig steeds weer het woord *plant* op te schrijven. Het woord dat hij zo goed kende uit zijn jeugd had een mooie vorm en was verbonden met de rust en inzichten die hij vond in de uiterwaarden. Daarnaast zijn woorden de eerste heldere vormen die we gebruiken als we zoekende zijn. De tuin die hij maakte bestond uit honderd keer het woord *plant*. Maar het drieëndertigste woord liet hij weg.

Het getal 100 is het getal van de economie. Onze tijd wordt grotendeels bepaald door die economie, maar deze staat los van spiritualiteit. Al voordat Kortekaas deze tuin maakte bedacht hij dat economie en spiritualiteit bij elkaar gebracht zouden moeten worden, omdat de economie anders ten koste zal gaan van het menselijke. Door het getal 100 te nemen en het op te splitsen in $3 \times 33 + 1$ werd de scheppende kracht van het getal weer zichtbaar. In veel van zijn werk, spelen deze getallen een belangrijke rol. De afmetingen van zijn werken en ook van zijn huis zijn steeds 33 of veelvoud daarvan. De tuin waarin hij het drieëndertigste woord wegliefte laat zien dat economie niet het enige is. In de leegte van het weggelaten woord werd een spanningsveld voelbaar. Toen Kortekaas zelf op die plek ging staan, groeide spontaan het beeld van de plant als universele maat van de mens. Op dat moment voelde hij zich weer verbonden met de aarde. Hij zag de verborgen

Foto's: Pepijn Langedijk

ook niet zijn, maar hún levenswerk. Eind 1995 besloten Kortekaas en zijn vrouw een nieuwe betekenisvolle leefplek te creëren. Ze daagden elkaar uit om naar een harmoniemodel te groeien waarin de filosofie van ordening en getallen een symbiose vormt en woonhuis/atelier, tuin en kunst tot één totaalconcept samenvloeien.

Op dit moment werkt het echtpaar samen aan een project van vijf tuinen die de vijf wereldreligies verbeelden. Elke religie zal gesymboliseerd worden door een bloem waarvan de afmetingen verwijzen naar de menselijke maat. Hiermee wordt micro macro. Het water dat door de bloemen stroomt staat symbool voor de idee dat alle religies putten uit dezelfde bron. Ook hier hoopt Kortekaas met behulp van zijn werk zijn ideeën over de wereld uit te zaaien. Met de tuinen wordt gestreefd naar steun aan het veranderende bewustzijn in onze groeiende multiculturele samenleving.

Als we een tijd aan de keukentafel zitten, heeft de kunstenaar er plotseling genoeg van om over zichzelf te moeten praten. Hij begint me te vragen naar mijn leven en mijn visie. Later die middag brengt hij me naar het station en neemt op hartelijke wijze afscheid. Ietsje groter dan op de heenweg loop ik richting trein.

De Tempelhof zal, ter gelegenheid van het zeventigste levensjaar van de kunstenaar, worden opengesteld voor publiek. Locatie: De Tempelhof, Haneman 2b, Winssen (Gelderland). Tijd: juni en juli, op zaterdag en zondag, van 11.00 uur tot 17.00 uur. Entree: € 5,-. Kijk voor meer informatie op www.huubkortekaas.nl

ordening; de wereld als één samenhangend organisme. Vanaf die dag is hij zijn werk Quantum-Art gaan noemen.

Gouden plant

De plant die die dag in de akker van de negenennegentig woorden *plant* groeide werd voor Kortekaas een symbool dat iedereen zou moeten kennen. Hij maakte er dan ook een gouden beeld van. Rond die tijd ontstond het initiatief om in Armenië de vredesstad Europolis

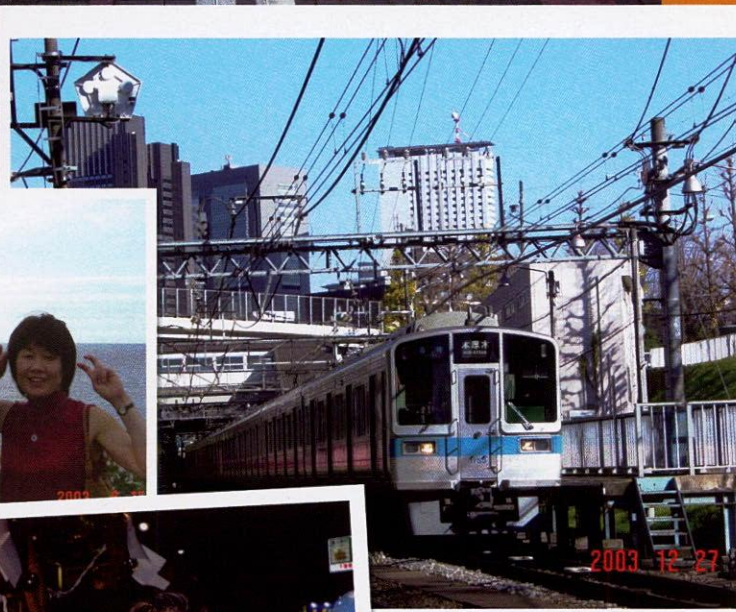
zo'n speldje. Dit was de sleutel tot zijn Wereldvredesakker. Op 10 oktober 1991 stuurde Huub Kortekaas aan 99 mensen op de wereld vier documenten met vier speldjes. Eén om zelf te houden en drie om uit te zaaien. De totale akker omvat nu tien akkers met negenen-negentig kleine plantjes en steeds een honderdste grote plant die Kortekaas schenkt aan bijzondere initiatieven. Zo heeft Michail Gorbatsjov als stichter van het International Green Cross er één

'In de leegte van het weggelaten woord werd een spanningsveld voelbaar'

te bouwen op de plek waar kort daarvoor een enorme aardbeving had plaatsgevonden. Hij besloot zijn gouden plant te schenken. Deze werd in het epicentrum geplaatst en op de tweede af een jaar na de aardbeving onthuld. Daarna is Kortekaas een speldje in de vorm van de grote gouden plant gaan dragen. Op een congres ontmoette hij de Dalai Lama en overhandigde hem spontaan ook

mogen ontvangen en binnenkort zal ook Nelson Mandela een gouden plant overhandigd krijgen.

Huub Kortekaas is vergroeid met zijn kunst. Zijn werk en woonplek, zijn leven, zijn visie, maar ook zijn relatie met Adelheid vormen één groot harmonieus geheel. Hij is zich er zeer van bewust dat het één niet zonder het ander had kunnen bestaan. De Tempelhof is dan

TEKST:
IVONNE VAN AKKEREN

Een sa

“Het was maart, ik was net zestien, toen we met zijn dertien naar Japan vlogen. Het was hartstikke spannend! De uitwisselingsorganisatie had gezegd: als je geen verwachting hebt, kun je beter open staan en begrijpen hoe de mensen leven.

Nou was ik van thuis al wel wat gewend. Mijn ouders begonnen een gezinsgroepshuis toen ik twee was. Er wonen steeds kinderen bij ons, die door omstandigheden een paar maanden of zelfs jaren niet bij hun eigen familie kunnen zijn, dus ik ben in een grote

‘Het mooiste principe van Japan: Je moet niemand tot last zijn’

familie opgegroeid. Die ‘broertjes en zusjes’ hadden iets meegemaakt dat ik niet kende. Hoe voelt het om buitenstaander te zijn en toch deel van een gezin? Hoe werkt een ‘gewoon’ gezin, kleiner en stabiel dan dat van ons? Ik wilde het begrijpen, daarom wilde ik bij een andere familie wonen. En ik was nieuwsgierig! Het leek me leuk om uit mijn dagelijks leven te stappen, om lol te maken en mooie dingen te zien in een andere cultuur. Ik dacht aan Europa, maar mijn oma las in de krant dat Japan beurzen weggaf. Zo werd het rijst in plaats van brood, een buiging in plaats van een hand.

Toen we in Japan aankwamen, kregen we met uitwisselingsstudenten uit de hele wereld een inburgeringscursus van een week. Na die week werden we verspreid over het land. Ik woonde tien maanden met mijn ‘moeder’ - zo noem ik haar nog steeds - en twee zusjes vlak bij Tokyo. De vader was vanwege zijn

Steeds meer jongeren kiezen ervoor om een tijd te reizen of in het buitenland te wonen. Wat trekt hen? Hoe beschouwen ze het land waar ze verblijven? En wat brengen ze mee terug? **Aflevering 1: Pepijn Wieten in Japan.**

dine zonder parfum

baan verhuisd. Hij kwam af en toe een paar dagen. Het doel van de uitwisseling was: Japan laten zien zoals het nu is, om los te komen van het slechte beeld uit de oorlog. Ik moest leven als een gewone Japanner, maar ik ben bijna twee meter lang dus ik werd overal aangekeken. In het begin voelde het alsof ze me niet vertrouwden, later besepte ik dat hun mimiek strakker is. En als ik iets vreemds zie kijk ik ook vanzelf! Ik begrijp nu wel waarom buitenlanders en gehandicapten zich bekeken voelen. Je moet je extra goed gedragen om een positieve indruk te geven. Dat heb ik gedaan, en ik besloot het leuk te vinden. Als ik op mijn kleine fietsje naar school reed, gilden de meisjes. Ik was net een filmster! Ik ging naar een Japanse school. Mijn klasgenoten sportten daarna elke dag vier uur. Ik hield dat niet vol. Als gast wilde ik de regels volgen, maar geen dingen doen die écht niet bij me passen. Ik koos. Japanse jongens helpen niet met de afwas. Ik wel, want ik wilde iets voor mijn 'moeder' doen en voelde me zo ook minder een gast en meer een gezinslid. In het begin kon ik die keuzes moeilijk uitleggen. Ik sprak geen Japans en wist niet hoe je met elkaar omgaat. Een Japanner zegt nooit: 'Ik ben het niet met je eens.' Het werd wel eens stil wanneer ik iets zei en dan dacht ik: 'Hoe kan ik dat op hun manier zeggen?' Mijn 'moeder' maakte bijvoorbeeld altijd een lunchbox voor me. Op een dag zaten er sardientjes in. Het was 30 graden, het stonk! Ik zei: 'Moeder, ik vond een prachtige sardine in mijn lunchbox, maar hij had zijn parfum niet op!' Ze vroeg: 'Heb ik hem dan niet goed klaargemaakt?' 'Natuurlijk, heel goed!' Toen kon ik pas zeggen dat ik het niet lustte. Zo begreep zij dat ik geen Japanner was en toonde ik respect. Het is geven

en nemen, en als je wat probeert leer je vanzelf.

Dat heb ik wel geleerd: als je iets wilt, moet je het zelf doen! Soms miste ik mijn ouders heel erg. Maar als ik hen zou horen werd het te moeilijk om me concentreren op mijn doel: Japan leren kennen, mezelf redden in een ander gezin. Ik heb hen vier maanden niet gebeld. Ik dacht steeds: 'Ik heb geen heimwee.'

In onze kamer hing een kalender. Japanners plannen maanden vooruit. Niet erg spontaan, maar het geeft wel rust! Ik plande mijn vrije tijd in dat schema. Met Japanse vrienden deed ik niet veel. Vriendschap betekent daar dat je op school wat met elkaar kletst. Ze stelden me voor op hun sportclub, dat is al heel wat.

In de weekends kon ik gelukkig uitgaan met een groepje uitwisselingsstudenten. Met hen kon ik praten over persoonlijke dingen, zij maakten hetzelfde mee. We lachten om onze tong die van het Japans

'Als ik op mijn kleine
fietsje naar school reed,
gilden de meisjes.
Ik was net een filmster!'

in een kramp schoot. In karaokebars vroegen we een kamertje voor twee, drie of meer en dan zongen we mee. Hoe meer je drinkt, hoe mooier het klinkt. Ik dronk te veel, kwam te laat thuis, was te moe voor school.

Mijn 'moeder' liet indirect haar teleurstelling merken. Ze zei: 'Pepijn, je hebt plezier, maar de organisatie verwacht dat je je level haalt.' Toen besloot ik om echt te studeren. En dat lukte; ik ben

geslaagd voor het laagste niveau Japans, wat al heel wat is na tien maanden. Ik heb daarmee laten zien dat ik iets voor mijn gezin en de uitwisselingsorganisatie over had en niet alleen voor mijn eigen doelen ging.

Toch bleven die belangrijk, dus ging ik vanaf de zomervakantie ook in mijn eentje op stap. Ik pakte de trein naar Tokyo en dacht: 'Verrek, ik kan zelf mijn kaartje bestellen, een babbeltje maken!' Ik ging naar musea, gebouwen bekijken, de stad verkennen. Nu ken ik Tokyo als mijn broekzak! Aan Nederlandse toeristen liet ik, heel stoer, zien dat ik Japans sprak. Zij waren op vakantie en vonden alles grappig, voor mij waren de mensen en het gezonde eten normaal. Ik had geleerd door de ogen van een Japanner te kijken.

Ik zie nu dat de ene cultuur niet beter is dan de andere. Neem het mooiste principe van Japan: 'Je moet niemand tot last zijn.' Daardoor is er hiërarchie en weinig criminaliteit. Het mooiste van Nederland vind ik: 'Je mag voor jezelf opkomen'. Maar gelijkheid veroorzaakt ook weer ruzie. Die principes zijn niet te combineren, en wat is beter?

Ik denk vaker na. 'Als ik dit doe, wat kan er dan gebeuren? Als ik dat zeg, hoe is dat dan voor die ander?'

Ik wil graag nog meer ontdekken, in een ander land studeren. Misschien Japan. Als student kun je er plezier maken, dat vind ik belangrijk. Als je werkt is het leven er hard: geen vrije dagen en als je een baan hebt doe je alles om die te houden. Dan werk ik liever in Nederland, of een ander land. Binnenkort gaan we met school naar Marokko. Wie weet is het daar gezellig. Hoewel, ze zeggen dat het niet veel is... Maar dat weet ik pas als ik er geweest ben, of eigenlijk: als ik er gewoond heb!"

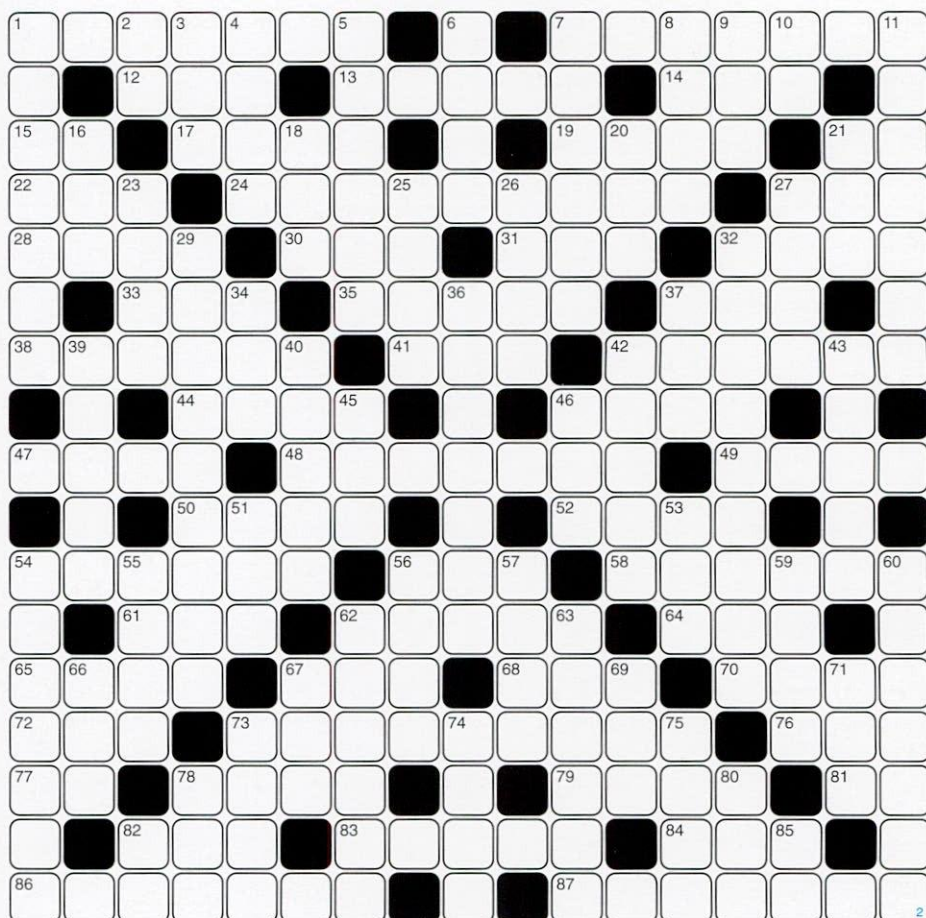
DE DOORDENKER

Horizontaal

1. driehoofdige strekspier van de bovenarm; 7. verlichtingsideaal; 12. jongensnaam; 13. Argentijnse dans; 14. houding die men aanneemt; 15. godsdienst (afk.); 17. verbond; 19. Europese hoofdstad; 21. onmeetbaar getal; 22. opstootje; 24. koning van Nepal; 27. jong dier; 28. melkklier; 30. magnetic resonance imaging (afk.); 31. Europese Economische Gemeenschap (afk.); 32. boodschapper; 33. gevang-enverblijf; 35. zacht (innig); 37. verdwenen; 38. moraalfilosofie; 41. bedorven; 42. kwalificatie voor een hypocriete streber; 44. doorgaans rond stuk hout; 46. mestvocht; 47. smal weggetje; 48. plooiën of groeven in de huid; 49. deel van bijenkorf; 50. lastdier; 52. vulkaan op Sicilië; 54. met meer kracht dan gewoonlijk door de mond uitademen; 56. schil (huid); 58. voornaam van beroemde Catalaanse architect; 61. rivier in Engeland; 62. enigszins geel; 64. sterk ijzerhoudende grondsoort; 65. schoolvak; 67. deel van oor; 68. grond rond boerderij; 70. ontkenning; 72. bergweide; 73. campagnethema Humanistisch Verbond; 76. nieuw (in samenstelling); 77. Grand Prix (afk.); 78. lekkernij; 79. deel van boom; 81. noorderbreedte (afk.); 82. raamscherm; 83. vaarwel; 84. stuk doek of stof; 86. illegale taxichauffeur; 87. waar de wetenschap veel van verwacht.

Verticaal

1. auteur van Bevestiging, erfdeel en opdracht; 2. titel (afk.); 3. bergpas m.n. hooggelegen pas in een bergketen; 4. waarvan geen tweede is; 5. het achterste uiteinde van een dier; 6. (snij)wond; 7. rand van onbepaalde breedte met bloemplanten; 8. schaapkameel; 9. aanwijzend voornaamwoord; 10. ut retro (afk.); 11. iemand die het gezicht van een toneelspeler beschilderd en opmaakt; 16. steen; 18. gymnastiek (afk.); 20. organisatie (afk.); 21. landkikker; 23. plaats in Oostenrijk waar onze koningin jaarlijks op wintersport gaat; 25. inwendig orgaan; 26. luizenai; 27. gast (eter); 29. iemand met wie men gezamenlijk reist; 32. een weg of plein met stenen of tegels bedekken; 34. Europeaan; 37. R.K. sacrament; 37. schapenproduct; 39. naam, opschrift op een boek; 40. graansoort; 42. benaming voor allerlei Italiaanse deegwaren; 43. mineraal; 45. een onaangenaam gevoel van koude; 46. Engels bier; 51. oceaan; 53. windrichting (afk.); 54. brandstof (vaak gebruikt op een camping); 55. eerste mens; 56. fiets (zuid-Ned.); 57. zangwijze op tekst; 59. gehoororganen; 60. laaghartig (onwaardig); 62. hachelijke toestand (onheil); 63. achterbuurt (rotzooi); 66. afzonderlijke berg uit de Alpen; 67. brandstof (afk.); 69. Federatie van Nederlandse Lederfabrikanten (afk.); 71. telwoord; 73. streek (plaats); 74. azijn; 75. hofteest; 78. gevangenis; 80. waterkering; 82. hoger onderwijs (afk.); 85. personal computer (afk.).

37 5 2 29 7 4 23 36 5 4 43 4 9 11 7 1 49 87 3 82 5 8 42

Ad van Dun

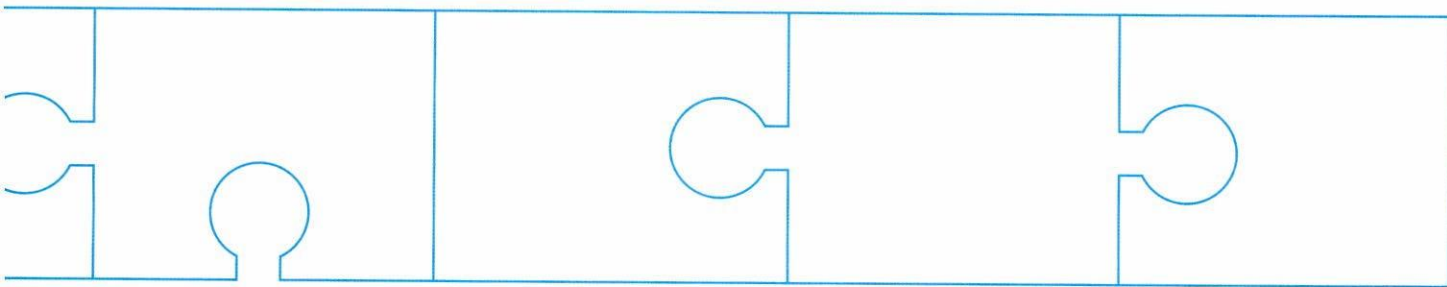
Als u mee wilt dingen naar de boekenbon van € 20,- die onder de goede inzenders wordt verloot, ontvangen wij graag uiterlijk 15 juli uw oplossingen. Alléén wie BEIDE oplossingen instuurt (dus het sleutelwoord van de kruiswoordpuzzel hierboven én de naam van de persoon die Hilde van Vlaanderen hiernaast beschrijft) kan in aanmerking komen voor de prijs. Stuur uw oplossingen OP EEN ANSICHTKAART OF BRIEFKAART naar De Doordenker, Postbus 257, 1000 AG Amsterdam.

Oplossingen De Doordenker in de Humanist 2/2005:

Puzzel 1: neoliberalisme

Puzzel 2: Erich Fromm

Winnaar: Tiny Bolt, Leusden

Langzaam en bedachtzaam

2

Haar werk wordt veelal geplaatst in de documentair-humanistische traditie. Zij had een langzame, bedachtzame benadering van haar onderwerpen. In haar werk liet zij het kwetsbare en het strijdbare in de mens zien.

'Mijn zusje is verloofd met het verdriet en nu zit ze slechts, kalm, stil zit zetussen haar bloemen, altijd alleen.'

Haar oudere zus beschouwde deze drie regels uit een gedicht van een Hongaarse dichter als uitermate passend bij de vrouw, die begin vorige eeuw in Boedapest opgroeide. Toen was ze heel bescheiden, later werd ze een van de grondleggers in de Nederlandse fotografie. Haar vader was advocaat en werkte ook aan de universiteit. Haar moeder was een intelligente, knappe vrouw, die echter totaal afhankelijk was van haar echtgenoot. Beide ouders vonden het belangrijk, dat hun drie dochters een goede opleiding en een brede algemene ontwikkeling kregen. In die tijd niet bepaald gebruikelijk. Ze gingen naar het gymnasium en bezochten regelmatig concerten, theater, en opera. Later heeft de kunstenaar gezegd, dat zij geëmancipeerd was opgevoed.

Moeder/kunstenaar

Op twintigjarige leeftijd vertrok zij naar Berlijn, de stad waar 'het' allemaal gebeurde. Maar niet om te studeren, wat haar vader wilde. Zij had een camera en wilde leren fotograferen. Toen zij dat pad eenmaal ingeslagen was, wist zij haar doel. 'Ik was een Doornroosje en mijn prins, dat was de camera.'

Ze ging volledig op in haar wens, zwierf door Berlijn, maakte intuïtief foto's van mensen en de architectuur in die stad. In de jaren '30 vertelde zij later, was zij geobsedeerd door het visuele, herinnerde zich films niet door het verhaal of door de acteurs maar door bepaalde beelden, close-ups, bloemen.

Nog een keer terug in Hongarije in 1931 maakte zij de (beroemd geworden) foto van het kleine jongetje met de grote cello, op de achtergrond een eindeloze weg. In Berlijn leerde zij haar toekomstige man kennen, de zoon van een bekende Nederlandse schilderes, die ook veel door haar is gefotografeerd. Evenals haar schoonmoeder heeft zij geworsteld met haar rol als moeder en haar kunstenaarschap.

Te esthetisch...

De oorlog werd een cruciale periode in haar leven, haar man zorgde er – ondanks hun inmiddels niet meer zo goede huwelijk – voor dat zij onder zijn naam vrij kon leven. Zij maakte foto's van het gebombardeerde Rotterdam. Foto's waar zij later spijt van had: te esthetisch...

Zij werd actief in het verzet. 'Voor de oorlog dacht ik: mij kan

niets gebeuren, ik ben tussen mensen. Na de oorlog had ik het gevoel: pas op, je bent tussen mensen.' Na de oorlog kreeg zij samen met haar tweede man een zoon en een dochter, en maakte alleen nog foto's in opdracht.

Haar werk wordt veelal geplaatst in de documentair-humanistische traditie. Zij had een langzame, bedachtzame benadering van haar onderwerpen. In haar werk liet zij het kwetsbare en het strijdbare in de mens zien.

Wie was deze onafhankelijke, eigenzinnige, getalenteerde fotografe?

Hilde van Vlaanderen

Pastoraal-synthese

Een nieuwe NFOGG-geregistreerde post-HBO-opleiding is de opleiding 'pastoraalsynthese'. Deze 2-jarige opleiding is bestemd voor een ieder die zich in de hulpverlening wil bezighouden met de psychopastorale zorg.

De vakken die worden gegeven zijn:

- RELIGIOSITEIT (LEVENSBSCHOUWING)
- PASTORALE COUNSELING (GESPREKSTHERAPIE)
- PSYCHOSYNTHESE (TRANSPERSONLIJKE PSYCHOLOGIE)
- ZINVOL HULPVERLENEN EN BEGELEIDEN

Meer informatie:

GRADATIM

Academie Gradatim

Afdeling Psychopastorale faculteit

Postbus 40 9430 AA Westerbork

Tel. 0593 - 33 24 86

www.gradatim.nl E-mail: info@gradatim.nl

Wereldburgerschap moet je leren

Op zaterdag 18 juni vieren vele humanisten landelijk wereldhumanismedag. Op die dag organiseren de Humanistische Alliantie en Hivos het festival 'Wereldburgerschap? Maak het waar!' Onder meer treedt prof.dr.mr. Kees Schuyt op: hij zal spreken over wereldburgerschap en humaniteit, en een workshop leiden. Hij is hiervoor uitgenodigd omdat hij op 11 mei de dr. J.P. van Praag-prijs ontving van het Humanistisch Verbond.

Cadeautje

Ook verzorgt het Verbond een cadeautje voor kinderen die op 18 juni hun wereldburgercertificaat krijgen omdat zij 'geslaagd zijn' voor humanistisch vormingsonderwijs.

Voor het Humanistisch Verbond past wereldburgerschap niet alleen bij de campagne 'Waar bemoei je je mee? Over humanisme en opvoeden.' Het thema wereldburgerschap is één van de peilers van het humanistische gedachtegoed.

Kosmopolitisme

Al bij de oude Grieken die via de Verlichting een vaste plaats innemen in humanistisch denken vind je gedach-

ten en geschriften over wereldburgerschap: kosmopolitisme. Mensen die het kosmopolitisme aanhangen verzetten zich tegen mechanismen van in- en uitsluiting. Alle mensen zijn deel van de wereldgemeenschap, waar het lot je ook heeft neergezet en dienen ervoor te zorgen dat iedereen een zinvol leven kan leiden. Zowel op kleine als op grote schaal. Bovendien is iedereen verantwoordelijk voor het voortbestaan van de aarde. Mensen en kinderen dienen daar actief op gewezen te worden. Volgens Kees Schuyt zijn vakken als wereldoriëntatie, filosofie en kennis van de grote godsdiensten en levensbeschouwingen daarbij onontbeerlijk.

Saskia Dassel

Ter ere van de uitreiking van de Van Praag-prijs verscheen *De stuifzandsamenleving* in de serie Luis in de Pels. Hierin zijn een groot aantal prachtige columns van Kees Schuyt gebundeld, die hij eerder schreef voor de Volkskrant. Meulenhoff en de Volkskrant gaven deze bundel uit met medewerking van het Humanistisch Verbond. U kunt *de Stuifzandsamenleving* dan ook bij ons bestellen: 020 5219090 of kijk op www.vanpraagprijs.nl
Als u besluit nu lid te worden van het Humanistisch Verbond krijgt u het boek gratis!

Voor meer informatie over het programma van 'Wereldburgerschap? Maak het waar!'

Zie www.human.nl

Voor activiteiten op wereldhumanismedag (21 juni) zie www.humanistischverbond.nl

Uitreiking certificaat Wereldburger aan 50 kinderen

Vijftig jonge basisschoolverlaters hebben met succes humanistisch vormingsonderwijs gevolgd en gaan nu als gediplomeerd wereldburger de wijde wereld in. Op 18 juni overhandigt Jeroen Kramer hen het certificaat Wereldburger tijdens het eerste Wereldburgerfestival.

Dit Wereldburgerfestival markeert de internationale viering van Wereldhumanismedag op 21 juni.

Opvoeden tot wereldburger past binnen de campagne *Waar bemoei je je mee? Over humanisme en opvoeden* van het Humanistisch Verbond.

Kijk voor meer informatie op www.waarbemoeijemee.nl

DE BEZIELING

Jolanda Soethout heeft 23 keer geprobeerd haar leven te beëindigen. Haar levensverhaal is triest en ronduit schokkend. Toch heeft ze een manier gevonden om met haar doodswens om te gaan. Vanuit de gedachte dat je over suïcide moet kunnen praten als over voetbal richtte ze bezinningshuis 'het Klaverblad' op.

'Hoe vaker ik erover vertelde hoe normaler het werd'

"Mijn eerste herinneringen zijn aan mishandeling en misbruik. Ik ben in mijn leven steeds mensen tegengekomen die slechte bedoelingen hadden. Al op mijn twaalfde had ik geen zin meer in het leven; ik was door meerdere mannen seksueel misbruikt, een tante had me geprobeerd te vermoorden en ik woonde in een internaat waar ik meer slaag kreeg dan brood. De kinderaspirines die ik nam waren natuurlijk niet sterk genoeg, maar het was mijn eerste poging.

Ik heb door veel te eten geprobeerd onaantrekkelijk te worden. De vrouwelijke vormen die ik kreeg maakten me voor mannen echter alleen maar interessanter. Soms was er één die lief voor me was, maar door zo'n lieve jongen raakte ik ook al op jonge leeftijd in de prostitutie. Ik ben twee keer verkocht voor een schijnhuwelijk, ik heb eierstokkanker gehad en ben verslaafd geweest aan alles dat je kunt bedenken.

Telkens als ik probeerde uit het leven te stappen stuitte ik op een norm onbegrip. Psychiatrische hulpverlening is erop gericht je de allen tijde in leven te houden. Als je aangeeft dood te willen, worden er allerlei protocollen op je losgelaten en hou je op menselijke zijn. Mensen die in een crisis zitten moeten natuurlijk tegen zichzelf worden beschermd. Ze kunnen geen weloverwogen keuzes maken. Maar als je altijd leeft met een doodswens zou het goed zijn als je daar over kan praten zonder dat je meteen in een bepaalde richting wordt geduwd.

In 1994 werd ik voor vier jaar opgenomen. Ik had een manier gevonden om zo min mogelijk op te vallen en me volledig af te onttrekken. Pas na twee jaar had men dat in de gaten en ik kreeg de opdracht iets buiten de afdeling te gaan doen.

Hoewel ik er absoluut geen trek in had, ben ik terecht gekomen bij het cliëntenbelangenbureau van de GGZ in Eindhoven. Dit was de omslag in mijn behandeling. Ik vond een plek waar ik kon zijn wie

ik was, alles kon zeggen en waar niks van me werd verwacht. Niemand raakte in paniek als ik zei dat ik dood wilde. En hoe vaker ik erover vertelde, hoe normaler het werd. Uit een discussieochtend bleek dat we behoefte hadden aan nieuwe mogelijkheden voor de behandeling van suïcidalen. Ik kwam op het idee van een huis dat gericht was op de vraag: 'Is doodgaan echt wat ik wil?' Als je steeds bezig bent met je eigen dood, heb je geen oog meer voor de kleine dingen die je misschien toch aan het leven binden. Pas toen ik zei: 'Ik heb geen doodswens, maar ook geen wens tot leven.' hoefde ik niet steeds meer bezig te zijn met de dood. Dat betekende tegelijkertijd dat ik me niet bezig hoefde te houden met in leven blijven. Dit gaf me een nieuw soort vrijheid, waardoor ik mijn keuze beter kon afwegen.

Ik geloof dat je mensen in hun waarde moet laten. Keuzevrijheid is heel belangrijk. Door zelfmoord uit de taboesfeer te halen, vergroot je de mogelijkheid een weloverwogen keuze te maken. In het Klaverblad wonen mensen met een doodswens een jaar lang bij elkaar. Ze kunnen open en eerlijk praten over hun gevoelens om erachter te komen of ze het leven eigenlijk wel los kunnen laten. Uiteindelijk zullen de meesten erachter komen dat ze dat niet kunnen.

Natuurlijk zijn er mensen geweest die zeiden dat je suïcidalen niet bij elkaar in een huis moet plaatsen, maar ik ben echt helemaal niet bang dat ze elkaar naar beneden zullen trekken. We maken gebruik van de kennis van GGZ Eindhoven en als iemand in een crisis raakt wordt hij of zij alsnog opgenomen. Daarbij komt het initiatief natuurlijk vanuit de cliënten zelf. De bewoners zijn elkaars grote steun omdat ze elkaar begrijpen en daarom vrij laten. Ja, ik ben er echt van overtuigd dat dit werkt en ik hoop van harte dat het Klaverblad navolging krijgt in de rest van Nederland."

Yanaïka Zomer

Vredesprijs Han Achttienribbe

Ter gelegenheid van Wereldhumanismedag op zaterdag 18 juni presenteert het bestuur van 'Huis van Erasmus', de organisatie die in de weer is om een cultureel centrum met die naam op te richten in Rotterdam, plannen voor het bevorderen van een vredescultuur, waarin de nadruk zal liggen op humanisme, veiligheid, geweldloosheid en vredesopvoeding. Daarover wordt een paneldiscussie gehouden met onder meer Heleen Pott en Bert Gasenbeek. Aansluitend zal de jaarlijkse Han-Achttienribbe-vredesprijs van het Humanistisch Vredesberaad worden uitgereikt. Deze prijs gaat naar een journalist of publicist die met zijn of haar werk een belangrijke bijdrage heeft geleverd aan de bevordering van een Vredescultuur. Vorig jaar viel de prijs ten deel aan Anja Meulenbelt, het jaar daarvoor aan Stan van Houcke. De bijeenkomst op 18 juni wordt gehouden in het Erasmiaans Gymnasium te Rotterdam, aanvang 13.00 uur.
www.huisvanerasmus.nl

Wereldburgerfestival

Erasmus daagde ons al uit om te leven als 'burger van de wereld'. Dat wordt nu meer dan ooit actueel, in eigen land en daarbuiten. Tijdens het Wereldburgerfestival, op Wereldhumanismedag, 18 juni aanstaande, staan onderwerpen centraal als armoede, kinderarbeid en AIDS. Het festival kent een gevarieerd programma met informatie, internationale ontmoetingen, wereldmuziek en ontspanning in het groen. Er zijn podiumgesprekken met winnaar van de Van Praagprijs Kees Schuyt, voorzitter van de Humanistische Alliantie Harry Kunneman, voorzitter van het

platform voor maatschappelijk verantwoord ondernemen Margreeth de Boer en voormalig FNV-voorman Lodewijk de Waal.

Daarna kunnen deelnemers een aantal workshops volgen. Thema's in de workshops zijn onder meer: Nederlanders als wereldburger na de moord op Van Gogh; basisonderwijs of kinderarbeid?; maatschappelijk verantwoord ondernemen en 'kosmopolitische vriendschap' als levenshouding. Het festival vindt plaats op Landgoed De Horst in Driebergen.

www.human.nl

Raadslieden krijgsmacht

Afgelopen 10 en 11 mei conferereerden de geestelijke verzorgers van defensie in De Bilt. Onder leiding van Marias van Dorp, hoofd humanistisch geestelijke verzorging bij de krijgsmacht, bogen zij zich over de vraag hoe zij het domein van de raadslieden in de krijgsmacht vorm kunnen geven. De legitimering van geestelijk verzorgers in onze geseculariseerde samenleving hangt daarmee samen. Bovendien bestaat behoefte aan het afbakenen van het werkterrein van humanistisch geestelijk verzorgers ten opzichte van anderen waar militairen met problemen terecht kunnen, als maatschappelijk werkers, psychologen, artsen en commandanten.

Humanistisch geestelijke verzorgers zijn werkzaam in kazernes in binnen- en buitenland en worden ook mede uitgezonden op bijvoorbeeld vredesmissies. Zij ondersteunen militairen bij existentiële en organisatorische vraagstukken door onder andere individuele gesprekken, lessen geestelijke verzorging en bezinningsbijeenkomsten. Tijdens de tweedaagse conferentie werd onder meer een fictieve maar zeer herkenbare casus behandeld. Deze casus ging om een missie waar verveling, intimidatie en discriminatie, ingrijpend inwerken op de militairen, waardoor zij de uitzending slecht konden verwerken. Aan de hand van een model van zingeving en levensbeschouwing konden de raadslieden de problemen van de militairen ontrafelen en hun taak bij het oplossen ervan omschrijven.

De Academia vitae

Na de zomer is het zover. Deventer krijgt een eigen universiteit. De *Academia Vitae* wordt een instituut dat vooral is gericht op de ontwikkeling van het kritisch denken. 'Op de bestaande universiteiten wordt nauwelijks aandacht besteed aan verdieping en verbreding van kennis,' zegt initiatiefnemer Arjo Klamer. Hij is cultuureconoom aan de Erasmus universiteit van Rotterdam en zegt uit eigen ervaring te weten hoe de verschraving op universiteiten is toegeslagen. Toen ik het idee kreeg om de Academia op de richten, zag ik als een van de belangrijkste doelstellingen om daar aandacht voor te krijgen. Is dit te idealistisch? Misschien wel, gezien de huidige economische mentaliteit. Maar steeds meer mensen binnen de universiteit, overheid en vooral ook in het bedrijfsleven, zien, dat een kennisintensieve samenleving om echte academies vraagt. Nederland is er rijp voor.'

Het is min of meer toevallig dat ook Erasmus in 1484 zijn studie in Deventer begon. Voor Klamer was de rust en de ruimte de voornaamste reden om naar Deventer te gaan. Ver genoeg van de Randstad en in een historische omgeving. Dat is belangrijk voor een goede academische sfeer, maar ook hoopt hij dat buitenland-

se cursisten hierdoor worden aangetrokken.

Op dit moment is de Academia aan het proefdraaien met twaalf deelnemers uit het bedrijfsleven en de overheid. De docenten zijn voornamelijk academici en kunstenaars die nu nog vrijwillig aan het project meewerken. Voordat deelnemers zich voor de programma's kunnen inschrijven moeten ze eerst een propedeuse halen. Dat is vier keer een tweedaagse cursus over maatschappelijk relevante thema's. De vervolgstudie bestaat uit een keuze-programma van brede en algemene kennis en inzichten uit de wetenschappen en de kunsten.

De Academia gaat van start zonder subsidie van de overheid. Daardoor blijft de stichting onafhankelijk. Door steun van fondsen, maar vooral door genoeg deelnemers, hoopt de organisatie kostendekkend te kunnen werken. Klamer denkt dat door de Academia een *burn-out* of motivatieverlies bij werknemers kan worden voorkomen. Ook particulieren zijn van harte welkom. Hoewel over de prijs valt te praten, zijn de kosten voor de propedeuse ongeveer zesduizend euro.

www.klamer.nl

Druk op solidariteit

De mogelijkheden van de gezondheidszorg zijn, onder invloed van technologische ontwikkelingen, de laatste jaren enorm toegenomen. Dit betekent echter ook dat we een steeds groter deel van ons inkomen aan zorg besteden. Tussen 1953 en 2003 stegen de kosten van 3,3 procent naar 12,6 procent van het bruto nationaal product. Het overgrote deel van die kosten worden gemaakt voor de zorg van een relatief kleine groep. Onder-tussen zijn jongere en gezondere mensen naar verhouding steeds minder zorg gaan gebruiken.

Euro's die we uitgeven aan zorg, kunnen we niet meer uitgeven aan koopkrachtverbetering, infrastructuur of onderwijs. De solidariteit tussen jong en oud, ziek en gezond, komt daarmee onder druk te staan. Op 28 april heeft de Raad voor de Volksgezondheid & Zorg aan de minister van VWS een signalement aangeboden waarin wordt aangespoord voorwaarden te verbinden aan solidariteit. In dit signalement zijn suggesties opgenomen om de solidariteit te behouden.

Deze variëren van het belonen van gezond gedrag tot het aanvullen van de ziektekostenverzekering met individuele spaarmogelijkheden. Ook wordt het stimuleren van mantelzorg door de overheid genoemd als voorwaarde voor solidariteit.

De RVZ hoopt met het signalement een aanzet te geven voor een maatschappelijk debat.

Vrijdenkers digitaal

De digitalisering van het Humanistisch Archief is voltooid. De collectie omvat in totaal ruim 100.000 pagina's materiaal van met name vrijdenkers uit de periode 1840-1950. Met de digitalisering moet aan de onderbelichting van de rol die vrijdenkers in de Nederlandse geschiedenis hebben gespeeld een eind komen. Voor onderzoekers is het nu eenvoudiger om het Humanistisch Archief te raadplegen, omdat men daarvoor niet langer naar het archief in Utrecht hoeft af te reizen.

Bij het digitaliseringsproject was het in eerste instantie de bedoeling om relevante tijdschriften, zoals De Dageraad, zo compleet mogelijk te verzamelen. Daarna waren boeken en brochures van vrijdenkers aan de beurt. Bij de samenstelling van de collectie liep men wel tegen een praktische grens op: het was soms lastig vast te stellen waar de grens lag tussen vrijdenken en politiek anarchisme in het werk van mensen als Ferdinand Domela Nieuwenhuis en Anton Constandse. Vooral de laatste is gezichtsbepalend geweest voor de Nederlandse vrijdenkersbeweging. Zowel inhoudelijk als publicitair: het oeuvre van Constandse is omvangrijk. Besloten is, om niet alleen zijn werk als vrijdenker maar ook zijn anarchistische schrijfsels in de digitale collectie op te nemen. Beide zijn immers inhoudelijk toch vrij nauw met elkaar verbonden.

Tenslotte zijn ook publicaties van tegenstanders van het vrijdenken in de collectie opgenomen. De achterliggende gedachte is hierbij dat zo een duidelijker beeld kan worden gegeven van hoe in het verleden tegen vrijdenkers werd aangekeken en de rol die de beweging in de Nederlandse samenleving speelde.

<http://web2.stratapreservation.nl/cgi-bin/vrijdenkers>

Dr. J.P. van Praag-prijs 2005

De uitreiking van de dr. J.P. van Praag-prijs op 11 mei was een groot feest, zowel voor winnaar Kees Schuyt als voor het Humanistisch Verbond. De zaal van de Rode Hoed in Amsterdam was afgeladen met toeschouwers waaronder vrienden, familie, studenten en collega's van Schuyt, journalisten, prominenten, leden van het HV en andere belangstellenden. De officiële toespraken werden afgewisseld met optredens van cabaretière Sanne Wallis de Vries en de vertoning van een ontroerend filmfragment over Jaap van Praag.

In het werk van Kees Schuyt gaan 'wetenschappelijke onafhankelijkheid en maatschappelijke betrokkenheid een unieke en blijvende verbinding aan', stelde juryvoorzitter Paul Schnabel. Na voorlezing van het juryrapport onthulde hij de prijs, een bronzen beeld, gemaakt door de uit IJsland afkomstige Sigurdur Gudmundsson.

Schuyt is een overtuigd vertegenwoordiger van wat in de overwegingen voor de Van Praag-prijs wordt genoemd de 'universele menselijke waarden en het streven naar humanisering van de samenleving en het verbeteren van de menselijke betrekkingen.'

In zijn acceptatierede waarschuwde Schuyt voor de hedendaagse tendens om de samenleving te zien als een strijdperk in plaats van een marktplaats waar mensen met elkaar onderhandelen. Hij pleitte voor eerherstel van de consensuscultuur en voor het voordoen van humane waarden in opvoeding en onderwijs. Ook brak hij een lans voor kleine alledaagse deugden als soberheid, 'goed kijken, goed luisteren, goed spreken, het liefst met twee woorden, maat houden, common sense gebruiken en als het kan ook leven en werken met een beetje humor.'

Kortom: 'een dragelijke lichtheid van het bestaan.'

www.vanpraagprijs.nl

Maak het verschil

Vrijwilligerswerk heeft geen bijzonder goed imago. De organisatie MADD vindt dat zonde en probeert de maatschappelijke inzet te bevorderen. Onder de titel *Make a Difference Day* zal MADD op 9 en 10 december de schijnwerpers richten op vrijwilligersactiviteiten. Iedereen wordt uitgenodigd zich op die dagen in te zetten voor een ander. Via een website biedt MADD ondersteuning om tot een geslaagd project te komen. Zo worden partijen met elkaar in contact gebracht en goede ideeën verspreid. Verder zijn er draaiboeken te vinden, voorbeeldpersberichten en een landelijk totaaloverzicht van alle activiteiten. Wie een goed idee heeft kan dit online laten plaatsen, zodat anderen zich kunnen aansluiten. Ook bestaande vrijwilligersorganisaties kunnen zich aanmelden en scholen en bedrijven worden van harte uitgenodigd de handen uit de mouwen te steken. Vanaf september kunnen activiteiten worden aangemeld.

www.makeadifferenceday.nl

Amnesty documenteert schendingen mensenrechten

'Door een gebrek aan leiderschap komen regeringen hun belofte van een wereldorde gebaseerd op mensenrechten niet na. Ze volgen een gevaarlijke, nieuwe agenda, waarbij de taal van vrijheid en gerechtigheid gebruikt wordt voor een beleid gestoeld op angst en onveiligheid. Daarin wordt zelfs geprobeerd de definitie van marteling te herschrijven,' aldus Amnesty International eind mei jl. bij de presentatie van haar Jaarboek 2005.

Uit het jaarboek blijkt dat voor veel regeringen 2004 in het teken heeft gestaan van terrorismebestrijding, vaak ten koste van naleving van mensenrechten. De nieuwe internationale veiligheidsagenda leidt ertoe dat duizenden mensen in humanitaire crises en conflicten, vergeten worden. Regeringen falen bij het beschermen van hun mensenrechten. Gewapende groepen hebben nieuwe dieptepunten van gewelddadigheid bereikt.

Terreur op grote schaal

In Darfur was de Soedanese regering verantwoordelijk voor een mensenrechtencatastrofe met ernstige gevolgen voor honderdduizenden. In Haïti veroverden verantwoordelijken voor eerdere ernstige mensenrechtenschendingen opnieuw machtsposities. In de Democratische Republiek Congo was er geen effectieve reactie op de systematische verkrachting van tienduizenden vrouwen, kinderen en zelfs baby's. Ondanks verkiezingen glijdt Afghanistan weg in een neerwaartse spiraal van wetteloosheid en instabiliteit. Hetzelfde geldt voor Irak.

Tsjetsjeense vrouwen werden gemarteld, verkracht en seksueel misbruikt door Russische soldaten. De regering van Zimbabwe manipuleert voedseltekorten om politieke redenen.

Gewapende groepen bereikten nieuwe dieptepunten van onmenselijkheid. Het onthoofden van gevangenen in Irak; de gijzeling van grote groepen mensen, waaronder honderden kinderen in Beslan; en de dood van bijna tweehonderd forenzen bij aanslagen in Madrid, schokten de wereld.

Wereldwijd 'verdwenen' in 2004 mensen in zeker tien landen en zaten in 32 landen gewetensgevangenen vast. Marteling en mishandeling door veiligheidstroepen, politie en andere autoriteiten maakte in ten minste 95 landen slachtoffers. De doodstraf werd in 51 landen uitgesproken en in 25 landen daadwerkelijk ten uitvoer gebracht. In minimaal 38 landen werden mensen gevangen gezet zonder aanklacht of proces, waarbij in veel gevallen sprake is van detentie op een geheime locatie.

In ten minste twaalf landen werden mensenrechten geschonden onder anti-terroriswetgeving. Verdachten waren het slachtoffer van marteling of mishandeling in de context van de *War on Terror*.

VS zetten de toon

In de Verenigde Staten bestaat er, ondanks het gebruik van woorden als 'gerechtigheid' en 'vrijheid', een groot gat tussen woorden en daden. De beste illustratie hiervan is de onwil om een volledig en onafhankelijk onderzoek te starten naar de marteling en mishandeling van gevangenen door Amerikaanse soldaten in Abu Graib en met name naar de verantwoordelijkheid van hooggeplaatste militairen en politici.

Zeer schadelijk waren ook de pogingen van de Amerikaanse regering om het absolute verbod op marteling te relativiseren, waarbij termen als *environmental manipulation*, *stress positions* en *sensory manipulation* de harde werkelijkheid moesten verbloemen.

De Verenigde Staten zet als de economische, politieke en militaire supermacht, de toon voor het gedrag van regeringen wereldwijd. 'Als het machtigste land te wereld zijn neus ophaalt voor de rechtsstaat en voor mensenrechten, lijkt dit een vrijbrief voor andere landen om mensenrechten te schenden zonder daarvoor bestraft te worden', constateert Amnesty.

www.amnesty.nl

Vervolgd om geloof

Uit Amnesty's Jaarboek 2005, dat vorige maand is verschenen, blijkt dat vervolging omwille van religie en levensbeschouwing nog geenszins tot het verleden behoort. Veel berichten over dergelijke vervolging komen uit de islamitische wereld, maar ook andere staten, vooral die van communistische signatuur, blijven vasthouden aan onderdrukking van het mensenrechtenbeginsel dat geloof een 'onvervreemdbaar' recht is.

In Iran werd het eerder aan professor Hashem Aghajari opgelegde doodvonnis wegens godslasterlijke uitlatingen in juni 2004 vernietigd door het Hooggerechtshof. Er werden echter nieuwe aanklachten tegen hem ingediend, waaronder het beledigen van religieuze grondbeginselen en het 'verspreiden van valse informatie'. Op grond daarvan werd hij veroordeeld tot vijf jaar gevangenisstraf waarvan twee jaar voorwaardelijk, en kreeg hij een beroepsverbod opgelegd. In Pakistan werden vorig jaar ten minste 25 mensen opgepakt voor blasfemie; aan het eind van het jaar zaten nog zes van hen gevangen. De vijandigheid jegens anders-gelovigen was vaak levensbedreigend. Samuel Masih, een 27-jarige christen, werd in augustus 2003 gearresteerd omdat hij vuil zou hebben gestort op het terrein van een moskee in Lahore. Masih stierf in 2004 nadat politieagenten hem hadden mishandeld in het ziekenhuis waar hij wegens tuberculose was opgenomen. De verantwoordelijke politiecommissaris zei dat hij slechts zijn 'religieuze plicht had vervuld'. In oktober kwamen in Pakistan zo'n tachtig mensen om bij gewelddadigheden tussen geloofsgroepen.

In Bangladesh gingen bedreigingen vooral uit naar de islamitische Ahmadi, die door veel moslims als afvalligen worden beschouwd. Niemand werd veroordeeld voor de moord op een Ahmadi-prediker en het oproepen tot haat jegens de Ahmadi-gemeenschap.

VERS VAN DE PERS

> Martin van Kalmthout, **Psychotherapie en de zin van het bestaan**. De Tijdstroom, Utrecht 2005. 239 blz., € 22,00.

Therapie als een praktische levensfilosofie, om mensen te helpen bij het vinden van zin in hun leven. Voordelen: een laag ideologisch gehalte, vrij van dogmatische uitgangspunten, strikte normen en rituele voorschriften. In die zin bepaald humanistisch 'angehaucht'. Helder geschreven, met veel praktijkvoorbeelden.

> H.P. Willmott, Ch. Messenger, R. Cross, **Tweede Wereldoorlog**. Lannoo/Spectrum, Utrecht 2005. Groot formaat, gebonden, met talrijke foto's 320 blz., € 37,95.

Na het indrukwekkende overzichtsboek 'Eerste Wereldoorlog', van dezelfde auteurs, nu een minstens zo degelijk ogend werk over de andere wereldoorlog. Overvloedig geïllustreerd met vaak niet eerder gepubliceerde (kleuren)foto's, overzichtelijke kaarten en tijdsbalken. Niet alleen de grote ontwikkelingen en militaire bewegingen, maar ook oog voor het persoonlijke verhaal, met getuigenissen van soldaten en burgers. Een schitterende, moderne uitgave.

> Afshin Ellian, **Brieven aan een Pers. Over Nederlands en islamitisch kannibalisme**. Meulenhoff, Amsterdam 2005. 288 blz., € 19,90. Gebundelde artikelen en columns uit diverse dag- en weekbladen van filosoof en jurist Ellian, die in 1989 Khomeiny's islamitische dictatuur ontvluchtte. Niet verwonderlijk dus, dat zijn bijdragen aan het debat over de islam, de multiculturele samenleving en het integratiebeleid veelal draaien om de centrale 'westerse' waarden: vrijheid van meningsuiting, politieke vrijheid, rechtsstatelijkheid, een seculiere staat, scheiding der machten.

> Mineke Bosch, **Aletta Jacobs. Een onwrikbaar geloof in rechtvaardigheid**. Balans, Amsterdam 2005. Gebonden, met een katern foto's. 819 blz., € 35,00.

Monumentale biografie van de eigenzinnige feministe Aletta Jacobs (1854-1929). Afkomstig uit een oods doktersgezin in de Groningse veenkoloniën, werd zij als eerste vrouw toegelaten tot de universiteit, was ze de eerste vrouw in Nederland die een artspraktijk opende en de eerste vrouw die zich op een kieslijst voor de gemeenteraadsverkiezingen wilde laten plaatsen. Uiteindelijk werd zij de spil en ziel van de Nederlandse beweging voor vrouwenkiesrecht.

> Jörg Blech, **De ziektemakers. Hoe wij tot patiënt gemaakt werden**. Wereldbibliotheek, Amsterdam 2005. 191 blz., € 16,90.

Boeiend geschrift over de toenemende medicalisering van ons leven en de vraag of we daar nu gezonder van worden of juist niet. Van 'de ziekte' waarde van een onvoordelig uiterlijk tot de mythe van het heilzame hormoon en de manifeste

belangen van de farmaceutische industrie bij het uitvinden van zoveel mogelijk ziektes.

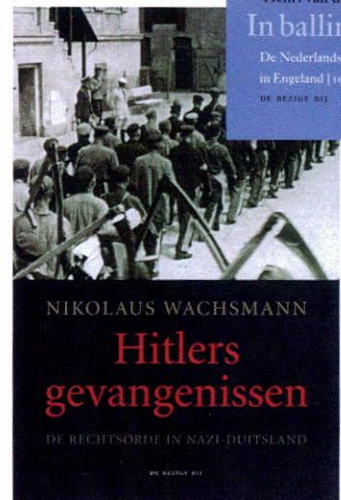
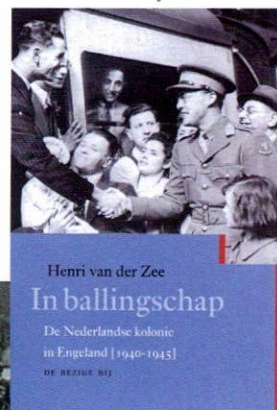
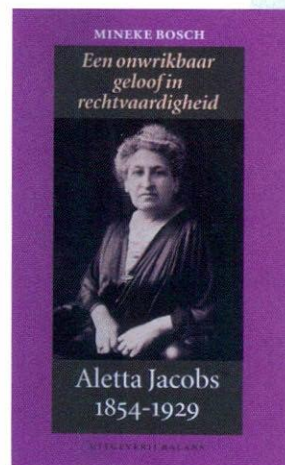
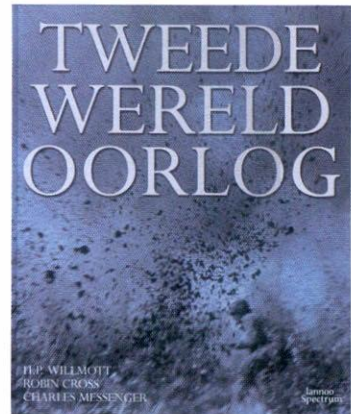
> Henri van der Zee, **In ballingschap. De Nederlandse kolonie in Engeland 1940-1945**. De Bezige Bij, Amsterdam 2005. 448 blz., € 24,90. Na de bevrijding is dikwijls beweerd dat de uitgeweken Nederlanders in Engeland de oorlog niet 'gevoerd' hebben maar 'gevierd'. In dit boek wordt overtuigend aangetoond dat dit onzin is. De Nederlandse gemeenschap overzee heeft het veelal wel minder zwaar gehad, maar dat zij geen risico liepen is onjuist. Velen, ook vrouwen, zochten dit juist op door zich als vrijwilliger te melden of in geallieerde krijgsdienst te gaan. Ook onder de slachtoffers van het 'England Spiel' waren vele Nederlanders. De auteur, voorheen correspondent voor De Telegraaf in Londen, Parijs en Rome, heeft met met nauwgezet onderzoek en een vlotte pen op verdienstelijke wijze dit hiaat in de geschiedschrijving van de oorlog weten te dichten.

> Duco Hellema en Hilde Reiding (Red.), **Humanitaire interventie en soevereiniteit. De geschiedenis van een tegenstelling**. Uitgeverij Boom, Amsterdam. 307 blz., € 29,50.

Hebben de VS, de VN of de Navo het recht om in te grijpen bij een humanitaire catastrofe, bij ernstige schendingen van de mensenrechten? Een vraag die de afgelopen jaren diverse malen in het brandpunt van de internationale politiek heeft gestaan, maar in wezen al eeuwenoud is. In dit boek beschrijven vele deskundigen hoe het denken en doen zich hieromtrent in de geschiedenis, en met name de beide voorgaande eeuwen, ontwikkeld heeft. Daarnaast vier casestudies over conflictgebieden: twee over eind 19e eeuw (de Balkan en Nederlands Indië), en twee over eind 20e eeuw (Oost-Timor en Kosovo).

> Nikolaus Wachsmann, **Hitlers gevangenen. De rechtsorde in Nazi-Duitsland**. De Bezige Bij, Amsterdam 2005. 492 blz., twee fotokaternen, € 39,90.

In het Derde Rijk speelden naast de concentratiekampen ook gevangenen een belangrijke rol in het uitvoeren van de staatsterreur. Honderdduizenden mannen en vrouwen die afweken van de nazistische norm werden achter slot en grendel gezet. Daar bleef het echter niet bij, in zeer korte tijd evolueerde het justitiële apparaat tot een ware terreurmachine, naast en los van de vernietigingskampen, waarover veel meer bekend is geworden. Stelselmatige mishandeling, dwangarbeid, uithongering en uiteindelijk massaexecuties waren het gevolg. Dit boek biedt een onthutsende kijk op het gevangeniswezen in nazi-Duitsland, de geruisloos gelijkgeschakelde rechterlijke macht en de talloze volslagen onschuldige slachtoffers die erdoor vernietigd werden. Zonder meer het belangrijkste boek van de afgelopen jaren over de nazi-terreur.

Filosofenrellen

Onder de titel van 'Humanisme in tweestrijd' bundelt de auteur een aantal columns en commentaren, eerder verschenen in *De Hogroniek*, maandblad voor Groningse humanisten, en *de Humanist*. Hierin wordt vanuit de visie van de schrijver commentaar gegeven op boeken en recente publicaties. Er is in zijn visie sprake van een eerste en een tweede moderniteit. In de tweede is gaat het om een nieuw mensbeeld 'waar afscheid wordt genomen van het optimisme over de redelijkheid van de mens, zijn universele ethische uitgangspunten en het geloof in internationale afspraken zoals dat in de eerste moderniteit is en was.' Er ontwikkelt zich dan een mensbeeld waarbij naast redelijkheid ook het gevoel beschouwd wordt als een vitaal belang, waar waarheid niet langer als het allerbelangrijkste wordt gezien. Dit thema wordt echter niet systematisch uitgewerkt. Het lijkt meer een constatering achteraf die op deze bundeling van commentaren is geplakt. Er worden vier delen onderscheiden: humanisme van toen, commentaren vanuit humanistische per-

spectief, humanisme van nu en humanisme van nu en straks. Maar ook deze indeling doet kunstmatig aan, een geforceerde poging om een ordening in de opstellen aan te brengen die er eigenlijk niet is. Verschillende hoofdstukken beginnen met 'ik': 'Ik houd erg van paling', 'Ik houd van Heleen Dupuis', 'Ik ben gek op filosofenrellen', 'Ik heb de afgelopen maanden een fascinerende reis mogen maken'.

Kortom, het betreft vlot geschreven opstellen van een belezen humanist die voor zijn medehumanisten veelal ingaat op de actualiteit van de dag. Dit is nog iets anders dan voor een breed publiek de tweestrijd van het humanisme uit de doeken te doen. In die zin suggereert het boek meer dan het waar maakt. (PW)

Joop Tiedemann, *Humanisme in tweestrijd. Humanistische verkenningen van de eerste en de tweede moderniteit*. Damon, Budel 2005, 190 blz. € 16,90.

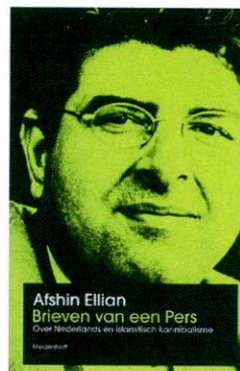
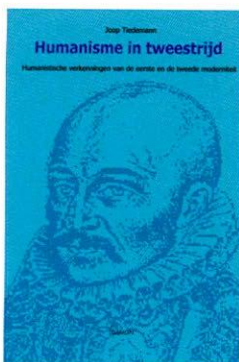
De Hartslag van de wereld

Na het tweede Paarse kabinet leek er een vlag van verlichting door Nederland te stromen. Het starre regime van sociaal-democratische/links-liberale politieke correctheid was voorbij en eindelijk kon de Nederlander zeggen wat hij werkelijk dacht. Tot dat moment werd kritiek op allochtonen en immigratiebeleid direct afgedaan als racisme of discriminatie. Nu kon de wethouder van Amsterdam het woord *kutmarrokanen* in de mond nemen zonder verdere ernstige consequenties. 'De hartslag van de wereld' is een briefwisseling tussen de filosofen Alain Finkielkraut en Peter Sloterdijk waarin ze samen komen tot een analyse van uiteenlopende problemen in onze wereld. Brandpunt van het gesprek is het klimaat van het huidige intellectuele debat dat wordt bepaald door een politiek correct 'links' radicalisme. Zoals Finkielkraut het uitdrukt: 'Kenmerkend voor de intellectuele stand van zaken is de annexatie van het concept anderszijn door het dualistische denken met zijn onwankelbare zekerheden en zijn moraal van schokbeton.' Met name de kinderen

van de jaren zestig moeten het ontgelden. Ze wachten nog altijd op een revolutie die al lang heeft plaats gevonden en blijven daardoor hangen in een revolutionair denkpatroon. Ze zijn nog niet zoals Finkielkraut tot het bewustzijn gekomen dat 'wie in opstand komt niet altijd het gelijk aan zijn kant heeft.' De morele superioriteit ligt niet altijd daar waar de verontwaardiging samengaat met het goede geweten en de wil om te handelen. Het slachtoffer, de verliezer of de Ander heeft in onze cultuur bij voorbaat het gelijk aan zijn kant. Met de verheerlijking van de Ander ontstaat het dogma van de anti-discriminatie waarin elke kritiek op de Ander direct als racisme of discriminatie wordt afgedaan. In feite zijn we in het bezit van een adolosecente moraal die de wereld reduceert tot de binaire polen van goed en kwaad. De huidige intellectueel verschilt niet zo bijster veel van de president van goed en kwaad George W. Bush of een terrorist die – zoals Sloterdijk het uitdrukt – de levende 'personificatie van de simplificatie' is. Zo voeren beide denkers de discussie van de Israelische kwestie, het

probleem van de Ander en homogenisering in een geglobaliseerde wereld naar een poging de politieke verhoudingen in de wereld te begripen in termen van adolescentie en volwassenheid. De polemische stijl van Sloterdijk kan niet anders dan bewondering wekken. Met een mix van bluf, arrogantie en ironie poneert hij stellig zijn one-liners. Finkielkraut is weliswaar niet zo'n virtuoos als Sloterdijk maar daardoor beter te volgen in zijn redeneringen. Voor Sloterdijk-adepten is dit nieuwste boek van de Duitse taalvirtuoos natuurlijk een must, maar ook voor *hardcore* filosofen als originele analyse van een chaotische wereld de moeite waard. (CvM)

Peter Sloterdijk en Alain Finkielkraut, *De Hartslag van de Wereld*, Uitgeverij Boom, Amsterdam 2005. Vertaald door Walter van der Star. 191 blz., € 19,95. Oorspronkelijke uitgave: *Les Battements du Monde*, *Département de la librairie Arthème Fayard*, Pauvert, Paris 2003.

Beroemde doden

Voor wie het nog niet wist: De zes publieke begraafplaatsen van Parijs (Père Lachaise, Montmartre, Montparnasse en nog drie kleinere) zijn zeker een bezoek waard. Guus Luijters, francofiel in optima forma, geeft boeiende biografietjes van degenen die er begraven liggen. Dat je voor Chopin op Lachaise moet wezen weet ieder wel, maar je vindt er ook Gilbert Bécaud, Molière, naarschak Ney, Edith Piaf, Marcel Proust, Simone Signoret, Oscar Wilde en Rossini. Voor Degas moet je naar Montmartre. Zoals ook voor Stendhal, Heinrich Heine. Zola ligt daar niet, volgens Luijters. Hij is bijgezet in

het Pantheon. Wie op Montparnasse zoekt komt daar Baudelaire, Simone de Beauvoir en Sartre (verenigd in één graf) tegen. Ook Samuel Becket, Guy de Maupassant, Jean Seberg. De schilder Utrillo vindt men op het kleine Saint Vincent en Paul Verlaine ligt op Batignolles. Vergeet vooral niet het klassieke liefdespaar van (de priester) Abélard en Héloïse, op Lachaise. Rousseau werd door hen geïnspireerd tot zijn roman in briefvorm, *La nouvelle Héloïse*. Een kassucces, waardoor hij eindelijk uit de financiële problemen raakte. Dat Abélard (1079-1132) door een rationalistische analyse en presentatie van de

Leer van de Drie-Eenheid in aanvaring kwam met de RK Kerk, laat Luijters onvermeld. Hun grafmonument, een kapel, is overigens van veel later tijd. Op Lachaise maakte op mij de grootste indruk het monument voor de ruim 20.000 opstandelingen. Standrechtelijk geëxecuteerd, nadat de Commune van Parijs (1871) was neergeslagen en een nieuwe sociale revolutie voorkomen was. (AdB)

Guus Luijters, **Beroemde doden van Père Lachaise en andere begraafplaatsen van Parijs**. Uitgeverij Aspect, Soesterberg 2004. 198 blz., met illustraties. € 17, 50.

Het kwaad denken

Op de zesde dag van de schepping blikte God terug op al wat hij gemaakt had en zag dat het goed was. Hij gunde zichzelf een dag rust, maar achteraf gezien had hij die dag goed kunnen gebruiken. De mens die hij schiep kwam namelijk vele jaren later voor een dilemma te staan. Als God almachtig, goed en rechtvaardig is waarom liet hij dan het kwaad in de wereld bestaan? Susan Neiman stelt in 'Het kwaad denken: een andere geschiedenis van de filosofie' dat dergelijke vragen de motor zijn geweest achter de moderne filosofie. Neiman beschrijft hoe denkers van Leibniz tot en met Kant een rechtvaardiging voor God probeerden te geven in de moderne tijd. Daarnaast schetst ze een lijn van filosofen van Bayle tot Schopenhauer die God in de beklagdenbank zetten. De punten voor Neimans boek zijn twee gebeurtenissen in de moderne tijd: de aardbeving in Lissabon (1755) en Auschwitz. Beide gebeurtenissen vormen een grens in het denken over het kwaad. In het verlichte intellectuele klimaat van de 18e eeuw kon Lissabon niet meer als straf van God worden geïnterpreteerd. Om de ramp te accepteren werd de gebeurtenis tot een natuurlijk kwaad bestempeld, een natuurramp die tragisch is, maar buiten onze macht valt. Hiermee ontstond het onderscheid tussen het natuurlijke kwaad en het morele kwaad; een kwaad dat stoelt op de slechte bedoelingen van de mens. Neiman waarschuwt voor de vanzelfsprekendheid waarmee we

sindsdien de twee kwaden scheiden. Ze volgt Hannah Arendt in haar analyse van de banaliteit van het moderne kwaad. Auschwitz liet zien dat het morele kwaad niet altijd voort komt uit kwade intenties; het kwaad is onderdeel van de menselijke natuur. Berusting in de onmacht van de mens in de bestrijding van het kwaad ligt op de loer. We zijn zo gewend aan de banaliteit van het kwaad dat we een kwaad dat gedreven wordt door puur slechte intenties niet meer herkennen. Volgens Neiman was de onmacht van veel linkse intellectuelen om een adequate reactie op 11 september te geven hiervan het gevolg. 'Het kwaad denken' verscheen in het Engels in 2002 en kreeg veel aandacht van de internationale pers. Het is jammer dat de Nederlandse editie uitermate slecht is geredigeerd. De eindeloze reeks spelfouten, ontbrekende en verkeerd geplaatste woorden zorgen op den duur voor irritatie. Een inhoudelijk belangwekkend boek, maar de Engelse uitgave lijkt de betere keuze. (CvM)

Susan Neiman, **Het kwaad denken: een andere geschiedenis van de filosofie**, Uitgeverij Boom, Amsterdam 2004. Vertaald door Walter van der Star. 357 blz., € 29,90. Oorspronkelijke uitgave: **Evil in Modern Thought: An alternative history of philosophy**. Princeton University Press, Princeton en Oxford 2002.

LEZINGEN & SYMPOSIA

Verrassend professioneel

13 juni Amersfoort

In de afgelopen jaren zijn heel wat beroepsopvattingen de revue gepasseerd. Toch lijken de discussies over de professionalisering van geestelijk verzorgers steeds door dezelfde sporen te lopen. De Vereniging van Geestelijk Verzorger in Zorginstellingen organiseert een symposium om de handelingspraktijk opnieuw te doordenken.

Locatie: Congrescentrum de Eenhoorn, Koningin Wilhelminalaan 33. Tijd: 9.30 uur tot 16.00 uur.

Samen-leving?

16 juni Amsterdam

Eén van de belangrijkste waarden van de (westerse) democratie zal voor velen de vrijheid zijn. We mogen zijn, vinden en doen wat we willen. Maar ook de democratie stelt grenzen aan de vrijheid; niet alles kan getolereerd worden. Volgens filosoof Ad Verbrugge heeft de afgelopen 40 jaar de individuele

vrijheid centraal gestaan. En dat is niet alleen maar positief. Verbrugge vraagt zich af: Leven wij nog wel samen? In alweer de vijfde VIP05-avond zal met de filosoof gedebatteerd worden over zijn visie op de frictie tussen vrijheid en samenleving. Locatie: Felix Merites, Keizersgracht 324, Tijd: 20.00 uur, Kaarten à € 7,00 zijn te bestellen via www.felix.merites.nl

Wereldburgers

18 juni Driebergen

Hivos en de Humanistische Alliantie organiseren samen het eerste 'Wereldburgerfestival'. Deze dag sluit aan bij nationale en internationale campagnes van regeringsleiders om idealen van burgerschap praktisch waar te maken. In de vorm van podiumgesprekken en workshops biedt het festival ruimte voor (internationale) ontmoetingen, discussie en dialoog. Er is een speciaal jongerenprogramma en ter ontspanning een gratis

wereldlunch en wereldborrel. De dag wordt muzikaal afgesloten. Locatie: Landgoed de Horst. Tijd: 10.00 uur tot 17.00 uur. Voor meer info: www.human.nl

Tien jaar 'de Einder'

18 juni Ede

Stichting de Einder, voor professionele begeleiding van mensen met een doodswens, viert het tienjarig bestaan met een symposium 'Angst en vertrouwen bij regelgevers'. Sprekers zijn onder meer Ton Vink, Elst Borst-Eilers, Govert den Hartogh, Jan Hilarius. Dagvoorzitter is Hans Schraven. Locatie: De Reehorst. Tijd: 13.00 - 17.00 uur. Opgave: de.einder@freeler.nl

Soeterbeek Programma

Zomercursussen Ravenstein
Het Soeterbeek Programma van de Radboud Universiteit Nijmegen organiseert deze zomer verschillende cursussen in het voormalige klooster Soeterbeek te Ravenstein. Het klooster da-

teert uit 1733 en is in 1997 door de zusters overgedragen aan de Radboud Universiteit. Geres- taureerd door de universiteit ademt het klooster nog steeds een sfeer van concentratie en aandacht, die past bij het filosofische cursusaanbod. Met onder meer een cursus cultuurfilosofie en een cursus globalisering en menselijke waardigheid. Kijk voor het volledige aanbod op www.ru.nl/soeterbeekprogramma

Wereld Humanisme Congres

5 t/m 7 juli Parijs

De International Humanist and Ethical Union (IHEU) organiseert samen met het Libre Pensée Françaises het zestiende World Humanism Congres. Door midde van plenaire en interactieve sessies krijgen de bezoekers inzicht in de internationale humanistische beweging en haar toekomstplannen. Meer informatie is te vinden op www.iheu.org

THEATER & EXPOSITIES

Holland Festival

1 t/m 26 juni Amsterdam

Theater, muziek, dans, opera, film en beeldende kunsten; westers en niet-westers. Het is weer tijd voor Nederlands grootste podiumkunstenfestival. Al sinds 1947 biedt het Holland Festival een staalkaart van indrukwekkende en ophefmakende artistieke projecten en ook dit jaar is het programma zeer de moeite waard. Locatie: Diverse Amsterdamse culturele podia. Voor meer informatie, kijk op www.hollandfestival.nl

Pop Art

23 juni t/m 18 september, Amstelveen

In de grote zomertentoonstelling 'Dutch Pop Art & The Sixties' wordt uitgebreid ingegaan op deze kunststroming en het er onlosmakelijk aan verbonden

tijdperk waarin het is ontstaan. Meer dan honderd kunstwerken, in vele verschillende technieken, maar ook historische muziek-, tv-, en radiofragmenten geven een uniek beeld van deze creatieve, roerige en bevrijdende periode.

Locatie: Cobra Museum, Sandbergplein 1-3.

Het gevangenis museum

Veenhuizen

In 1823 bouwde de Maatschappij van Weldadigheid drie gestichten voor landlopers, bedelaars en wezen in het veengebied dat later uit zou groeien tot Veenhuizen. Dit dorp is altijd verbonden gebleven met het strafrecht en daarom de uitgelezen plek voor een gevangenis museum. In dit net geopende interactieve museum krijgt de bezoeker de mogelijkheid 400 jaar strafrecht

in Nederland te verkennen.

Speciaal voor kinderen is er een boevenbus en een route onder leiding van Lange Leo.

Locatie: Oude Gracht 1. Kijk voor meer informatie op

www.gevangenis museum.nl

Anschool

Tot en met 11 september Maas- tricht

In deze door geld en macht gedomineerde samenleving staan analyse, opleiding en het creëren van een 'school' hoog in het vaandel. De politiek ge- engageerde kunstenaar Thomas Hirschhorn levert hier commen- taar op met de zelf verzonnen term Anschool. Anschool staat voor moed, nieuwsgierigheid en wilskracht en is tevens de naam van een groots opgezette tentoonstelling over het leven en werk van deze kunstenaar. Locatie: Bonnefantenmuseum.

Wijk Céramique (wijk 21). Na- dere informatie is te vinden op www.bonnefantenmuseum.nl

RADIO

Het ei van Erasmus

Zaterdags 747 AM 15.50

Human

Wekelijks programma over hu- manisme.

Desmet Live

Maandags t/m vrijdags 747 AM 14.00 uur Human e.a. omroeper Rechtsreeks radioprogramma vanuit café Desmet in Amster- dam over cultuur, politiek en moraal. Met gasten en live- muziek. Op dinsdag en vrijdag verzorgd door de Humanistisch Omroep met presentator Theo- dor Holman. Publiek is van hart welkom! Actuele informatie: www.desmetlive.nl

TELEVISIE

Toekomstmuziek

16 juni Ned 1 23.00 uur IKON
Hoewel het leven een geheel vormt, concentreert ons bestaan zich op de productieve fase. De laatste levensfase, die misschien wel de kroon op het werk zou moeten zijn, wordt daarom verbannen uit ons denken over de toekomst. Deodat Visser wil met de documentaire 'Vergeten toekomst' laten zien dat we ook op een zinvolle manier oud kunnen worden. Hij filmde het dagelijks leven in een verzorgingshuis en leerde drie dingen: Blijf creatief, hou zelf de regie in handen en blijf je interesseren voor de ander.

God bestaat niet

Vanaf 7 juni Ned 3 23.45 uur RVU
Ondanks de ontzuiling is er in Nederland bijzonder onderwijs en maakt God nog altijd deel uit van de troonrede. In dit programma wordt de scheiding van kerk en staat kritisch bekeken. Naar aanleiding van haar artikel 'God en Gender' in de Humanist, zal Carla Rus te gast zijn in de uitzending van 27 juni

FILM

Zelfs het lot niet

Opgedragen aan de dingen die we verliezen, toont *Nemmeno il destino* het treurige leven van twee vrienden in een vervallen industriestad.

Allessandro (Mauro Cordella) woont met zijn moeder in een klein appartement. Ze doet haar best er voor hem te zijn, maar raakt steeds meer verstoord door een ondraaglijk verleden. Bij de conciërge en zijn vrouw, die hun zoon hebben verloren, vindt Allessandro het familiegevoel dat hij zo mist. Ook de gezinssituatie van zijn beste vriend Ferdi (Fabrizio Nicastrò) is pijnlijk. Waar zijn moeder is weet hij niet en hij verafschuwt zijn vader. De laatste werkte ooit in een fabriek, waar naar later bleek giftige stoffen werden gebruikt. Hij werd ernstig ziek en de fabriek werd gesloten. Met de maandelijks schadevergoeding bekostigt hij nu zijn alcoholverslaving.

Ondertussen doen Ferdi en Allessandro hun best zo weinig mogelijk thuis te zijn. Ze slijten hun dagen met rondrijden op Ferdi's brommer en drinken bij de verlaten fabriek. Door de clown uit te hangen, maken ze zich onkwetsbaar, maar steeds vaker komt het verdriet aan de oppervlakte. Door tijd en ruimte af en toe door elkaar te laten lopen laat regisseur Daniele Gaglianone zien hoe mensen vergroeid raken met hun herinneringen. Toch wordt de film niet sentimenteel en is bij vlagen zelfs grappig.

In de openingsscène draagt Ferdi een T-shirt met de opdruk 'Wrong Street'. Deze tekst lijkt te verwijzen naar de onafwendbaarheid van het lot. *Nemmeno il destino* toont echter dat zelfs het voorbestemde rekbaar is.

Yanaika Zomer

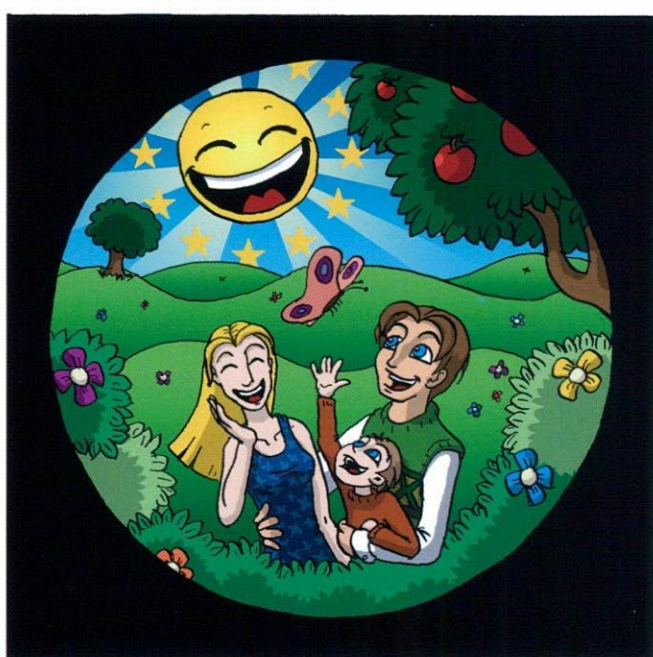
Nemmeno il destino is sinds 26 mei te zien in verschillende filmtheaters.

SEB

NEE

JA

Seb

Leeftijd en Levensloop

4001 spreuken over ouder worden

Karel Reestman

In dit boek zijn duizenden uitspraken, aforismen en andere korte literaire fragmenten bijeengebracht die betrekking hebben op jong-zijn, ouder worden en vooral oud-zijn. Deze bonte verzameling beweegt zich kriskras door tijdperken, culturen, verschillende literaire genres en media.

Isbn 90 5573 571 x, Pag. 511, Prijs € 16,90

Leeftijdscriminatie van werknemers

Vechten tegen de bierkaai?

Mr. dr. ir. Emile Mot

Per 1 mei 2004 is de Wet gelijke behandeling op grond van leeftijd bij de arbeid van kracht geworden. Deze wet biedt op dit punt een aantal nieuwe mogelijkheden. Daarnaast kleven er echter ernstige bezwaren aan deze wet – en in sommige gevallen blijkt, dat de werknemers er uiteindelijk slechter mee af zijn.

Isbn 90 5573 568 x, Pag. 239, Prijs € 19,90

Tegendraads

Vrijzinnige stemmen op het kruispunt van geloven en denken

Corrie Jacobs, Arne Jonges, Lammert Leertouwer, Heine J. Siebrand (red)

Deze bundel behandelt een aantal denkers en doeners die, op het kruispunt van geloof en rede, positie hebben gekozen. Het koor is verre van volledig, maar wel representatief voor het vrijzinnig protestantisme. Naast tegendraadse theologen die de klassieke leer van de kerk onbevungen tegen het licht hielden, staan ethici en cultuurcritici die een leven lang worstelden met de vraag, welke eisen een modern geloof stelt aan de omgang tussen mensen en aan hun politiek en maatschappelijk handelen.

Isbn 90 5573 608 2, Pag. 159, Prijs € 15,90

DAMON boekenmagazine

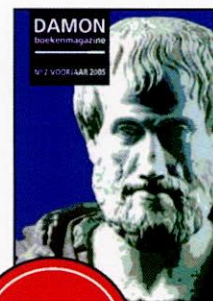
Neem nu een gratis abonnement

Achtergronden over filosofische uitgaven:

- interviews
- artikelen
- voorpublicaties
- boekbesprekingen
- filosofische agenda

DAMON boekenmagazine is gratis verkrijgbaar in de betere boekhandel. Voor een gratis abonnement kunt u zich wenden tot Uitgeverij DAMON.

Issn 1574 1389, Pag. 20, Prijs € 0,00

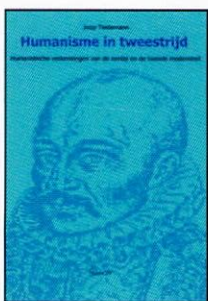
Humanisme in tweestrijd

Humanistische verkenningen van de eerste en de tweede moderniteit

Joop Tiedemann

In dit boek stelt de auteur het door de nieuwe generatie gehanteerde mensbeeld van de tweede moderniteit centraal. Daarin worden strijd en competitie gezien als een wezenlijk onderdeel van het menselijk bestaan en als noodzakelijk voor een voortdurende aanpassing. Maar strijd en competitie zijn slechts dan mogelijk, als ze bij ons als sociale, onderling afhankelijke dieren gecompliceerd worden door het vitale belang van vertrouwen, samenwerking en vriendschap. De instrumentele rede is slechts mogelijk naast de empathische rede, de noodzakelijke nieuwe jas van de rede in de tweede moderniteit.

Isbn 90 5573 603 1, pagina's 192, prijs € 16,90

Mensbeelden en levenskunst

De mens en de kunst het eigen leven vorm te geven

Dick Kleinlugtenbelt

Levenskunst houdt zich bezig met vragen als: hoe kan ik mijn leven leiden? Wat is een verstandige keuze? Hoe geven mensen hun leven gestalte vanuit hun mensbeeld?

In dit boek worden zeven filosofen besproken: Friedrich Nietzsche, Søren Kierkegaard, Martin Heidegger, Emmanuel Levinas, Michel Foucault, Martha Nussbaum en Jean Baudrillard. Steeds komen de volgende onderwerpen aan de orde: de biografie, een oorspronkelijke tekst, het mensbeeld, de levenskunst en een passend gedicht. Elk hoofdstuk wordt afgesloten met enkele vragen.

Isbn 90 5573 506 x, pagina's 224, prijs € 16,90

